

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMINDA DİSİPLİNLER ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Can BESİMOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2007

AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMINDA DİSİPLİNLER ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Can BESİMOĞLU

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2007

KABUL VE ONAY

Can Besimoğlu tarafından hazırlanan “Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımında Disiplinler arasındaki Farklılıklar” başlıklı bu çalışma, 12.06.2007 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet Çelik (Başkan)

Doç. Dr. Nazan Uçak (Danışman)

Doç. Dr. Doğan ATILGAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İrfan Çakın
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

12.06.2007

Can BESİMOĞLU

Babamın anısına
Ailemin sevgi ve desteğine...

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında bana destek ve yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. Nazan Uçak'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Onun yardımları ve anlayışı olmasaydı bu tezin başarıyla bitmesi mümkün değildi.

Ayrıca bana her konuda destek olan, yardımlarını esirgemeyen ve sürekli yanımda olan aileme teşekkürlerimi borç bilirim. Ailemin bu tezin hazırlanmasında büyük katkıları bulunmaktadır.

Yine bana birçok konuda sürekli yardımcı olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

Besimoğlu, Can. *Akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında disiplinler arasındaki farklılıklar*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

Bilimsel dergiler akademisyenlerin araştırma, güncel gelişmeleri takip etme ve çalışmalarını yayımlamada en etkili resmi iletişim kanalıdır. Bilimsel dergiler ilk olarak 17. yy.'da yayınlanmaya başlanmıştır. Günümüzün özellikle de 1990'lı yıllarda yaşanan teknolojik gelişmelerle elektronik dergi yayıncılığının olduğu görülmektedir. Birçok yayınevi, üniversite ve profesyonel topluluk gerçekleştirdiği projelerle elektronik dergi yayıncılığına katkıda bulunmaya başlanmıştır. Açık erişimin etkisiyle elektronik yayıncılık farklı bir boyut kazanmaya başlamıştır.

Yaşanan bu gelişmeler elektronik dergiler üzerine birçok araştırma yapılmasına yol açmıştır. Ancak kullanıcıların elektronik dergileri kullanım özellikleri ve bunları etkileyen nedenler üzerine yapılan çalışma sayısı azdır. Özellikle de elektronik dergi yayıncılığının gelişmesiyle birlikte bu konuda kullanıcılar üzerine yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir. Yine de farklı disiplinlerdeki akademisyenlerin bu kaynakları kullanımını amaçlayan araştırma bulunmamaktadır.

Bu nedenle çalışmamız bilimsel iletişimde elektronik dergilerin yerini, günümüze kadar bu kaynakların gelişimini ve akademisyenlerin kullanım özelliklerini, disiplinler arası farklılığın elektronik dergi kullanımına etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca elde ettiğimiz bulgular literatürde yapılmış benzer çalışmalarla karşılaştırılmıştır. Buna göre çalışmamızın hipotezleri: “akademisyenlerin elektronik dergi kullanımı;

-bağlı oldukları disipline göre farklılıklar göstermektedir.

-bilgi ve deneyimlerine göre farklılık göstermektedir.

-yerel faktörlere bağlı farklılıklar göstermektedir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Araştırmamızda literatür incelemesi yapılmış, anket ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Araştırmamızda evren büyüklüğü 1428 akademisyen iken örneklem olarak 249 kişi seçilmiştir. Örneklem mühendislik ve uygulamalı, fen , sosyal ve insan bilimleri olmak üzere dört disipline bölünmüştür.

Araştırmamız sonucunda Ankara Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin elektronik dergi kullanım özelliklerinde disiplinler arasında farklılıklar ve benzerlikler görülmektedir. Mühendis ve fen bilimcilerin elektronik dergileri diğer disiplinlerde çalışan kullanıcılara göre daha fazla kullandığı saptanmıştır. İnsan bilimciler ise elektronik dergiler en az kullanan akademisyenlerdir. Ayrıca kullanıcıların bilimsel dergi tercihleri, elektronik dergilerin zayıf ve güçlü yönlerine yönelik tutumları, açık erişim hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları, açık erişim kaynaklarından yararlanma durumları, makale yayınlarken bilimsel dergilerin hangi özelliklerine dikkat ettikleri bağlı oldukları disipline göre değişmektedir.

Anahtar Sözcükler:

Elektronik dergiler, elektronik dergi yayıncılığı, elektronik dergi kullanımı ve disiplinler arasındaki farklar, bilimsel iletişim ve elektronik dergiler

ABSTRACT

Besimoğlu, Can. *The differences between disciplines in the academicians usage of electronic journals*. Master thesis, Ankara, 2007.

Electronic journals are the most efficient scholar communication tools for academicians searching, keeping up with current affairs and publication of their works. Scientific journals are published in the 17th century for the first time. It is seen that the publishing of electronic journals is formed with technological developments in the 1990's. Projects of many universities and professional groups begin to attribute publishing of electronic journals. With the effect of open access electronic publishing begins to gain a different dimension

These developments cause many researches on electronic journals. However, studies upon the features of electronic journals and usage causes affecting them are few. It is seen that especially with the development of the electronic journal publishing, studies on users in this subject began to increase. But still, there is not a study which aims to use the sources of different academicians from different disciplines.

So our research aims to show the place of electronic journals in communication, the development of these sources up until today and the effects of differences among disciplines on use of electronic journals. Furthermore, the findings which we obtain are compared with similar studies in literature. In this respect, the hypothesis of our research is as follows: "The academicians use of e-journals varies depending on

- the discipline they are associated with,
- the knowledge and experiments of the users and
- the local factors."

In our research, literature survey, survey and interview techniques have been used. While the capacity of universe is 1428 academicians, sampling is made up of 249 persons. Sampling is divided into four disciplines which are science , engineering, social science and humanities.

As a result of our study, it is seen that there are similarities and differences in the features of Ankara University academicians usage of electronic journals. It is found that engineers and sciencists use e-journals more excessively when compared to other disciplines. The human scientists are observed to be the group of academicians who use e-journals least. User preference in scientific journals, their attitudes towards the weak and strong sides of journals, their knowledge about open access, the states of benefiting from open access sources and the things which they pay attention while publishing an article change according to the discipline which they are associated with.

Keywords:

Electronic journals, Electronic journal publishing, Usage of electronic journals and disciplinary differences

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar.....	viii
 1. GİRİŞ	
1.1 KONUNUN ÖNEMİ.....	1
1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ.....	6
1.3 ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	7
1.4 ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	11
1.5 ARAŞTIRMA DÜZENİ.....	12
1.6 KAYNAKLAR.....	13
 2. ELEKTRONİK DERGİLERİN GELİŞİMİ VE BİLİMSEL İLETİŞİME ETKİSİ	
2.1 BİLİMSEL İLETİŞİM VE BİLİMSEL DERGİLER.....	14
2.2 BİLİMSEL DERGİLERİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ	15
2.3 ELEKTRONİK DERGİLERİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GÜNÜMÜZE KADAR GELİŞİMİ.....	17
2.3.1 ELEKTRONİK DERGİLERİN OLUŞTURULMASINA YÖNELİK ARAŞTIRMALAR: 1990 ÖNCESİ	17
2.3.2 ELEKTRONİK DERGİ YAYINCILIĞININ BAŞLANGICI: 1990-1994.....	19
2.3.3 İNTERNET'İN YAYGINLAŞMASI VE ELEKTRONİK DERGİ YAYINCILIĞINDAKİ ARTIŞ: 1995-2000	21
2.3.4 ELEKTRONİK DERGİLERİN ARŞİVLENMESİ VE AÇIK ERİŞİM OLGUSUNUN ETKİSİ 2000'Lİ YILLAR.....	24
2.4 ELEKTRONİK DERGİLERİN BİLİMSEL İLETİŞİME	

ETKİSİ.....	29
2.4.1 ELEKTRONİK DERGİLERİN KÜTÜPHANELERE ETKİSİ.....	32
2.4.2 ELEKTRONİK DERGİLERİN YAYINEVLERİNE ETKİSİ.....	35
2.4.3 ELEKTRONİK DERGİLERİN ÜNİVERSİTELER PROFESYONEL TOPLULUKLARA ETKİSİ...	38
 3. AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ VE DİSİPLİNLER ARASINDAKİ FARKLILIKLAR	
3.1 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ.....	40
3.1.1 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMI VE BU KAYNAKLARLA İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ.....	42
3.1.2 AKADEMİSYENLERİN BASILI VE ELEKTRONİK DERGİ ARASINDA TERCİHLERİ.....	47
3.2 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	51
3.2.1 BİLGİSAYAR BİLGİSİ, YAŞ, STATÜ, YEREL VB. FAKTÖRLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMINA ETKİSİ.....	52
3.2.2 AÇIK ERİŞİMİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMINA ETKİSİ.....	56
3.3 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMINDA DİSİPLİNLER ARASINDAKİ FARKLILIKLAR.....	58
3.3.1 FEN BİLİMLERİNDEKİ AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMINDA DİSİPLİNLER ARASINDAKİ FARKLILIKLAR..	63
3.3.2 MÜHENDİSLİK VE UYGULAMALI BİLİMLERDEKİ AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMINDA	

DİSİPLİNLER ARASINDAKİ FARKLILIKLAR..	66
3.3.3 SOSYAL BİLİMLERİNDEKİ AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMINDA DİSİPLİNLER ARASINDAKİ FARKLILIKLAR..	69
3.3.4 İNSAN BİLİMLERİNDEKİ AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ	72
4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	
4.1 ANKARA ÜNİVERSİTESİ TARİHÇESİ.....	76
4.2 AKADEMİSYENLERİN BİLİMSEL DERGİLERİ KULLANMA VE SEÇME TERCİHLERİ.....	79
4.3 AKADEMİSYENLERİN BİLİMSEL DERGİLERE ERİŞİMDE TERCİH ETTİKLERİ YOLLAR.....	84
4.4 AKADEMİSYENLERİN BASILI VE ELEKTRONİK DERGİ TERCİHLERİ.....	87
4.5 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİLERİ KULLANMA SIKLIĞI.....	88
4.6 ELEKTRONİK DERGİLERİN AVANTAJLARINA İLİŞKİN BULGULAR.....	89
4.7 ELEKTRONİK DERGİLERİN DEZAVANTAJLARINA İLİŞKİN BULGULAR.....	92
4.8 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIRKEN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR.....	95
4.9 ELEKTRONİK DERGİLERİN AKADEMİSYENLERİN DERGİ KULLANIM ALIŞKANLIKLARINA ETKİLERİ.....	98
4.10 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİLERİ KULLANIRKEN VE MAKALE ARARKEN İZLEDİKLERİ STRATEJİLER.....	101
4.11 AKADEMİSYENLERİN YAYIN YAPARKEN BİLİMSEL DERGİ SEÇİMİNDE DİKKAT ETTİKLERİ ÖZELLİKLER	103
4.12 AKADEMİSYENLERİN MAKALELERİNİ YAYINLAMADA TERCİH ETTİKLERİ FORMAT.....	105
4.13 AKADEMİSYENLERİN AÇIK ERİŞİM HAKKINDA HABERDARLIK DURUMLARI.....	107

4.14 AKADEMİSYENLERİN KULLANDIKLARI AÇIK ERİŞİM KAYNAKLARI.....	108
4.15 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİLERDEN HABERDARLIK DURUMLARI.....	110
4.16 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KOLEKSİYONUNU DEĞERLENDİRMESİ.....	111
4.17 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMI KONUSUNDA EĞİTİM/TANITIM İHTİYACI.....	112
4.18 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMI KONUSUNDA EĞİTİM/YARDIM ALMA SIKLIKLARI.....	113
4.19 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIMI KONUSUNDA TANITIM/EĞİTİM TERCİHLERİ.....	115
4.20 AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİLERLE İLGİLİ GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ.....	117
 5. SONUÇ VE ÖNERİLER	
5.1 SONUÇ.....	122
5.2 ÖNERİLER.....	131
 KAYNAKÇA.....	136
EK.....	155

TABLOLAR

1. Akademisyenlerin Unvanlara Göre Dağılımı.....	9
2. Mühendislerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımı ve Örneklem Sayısı.....	9
3. Fen Bilimcilerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımı ve Örneklem Sayısı.....	10
4. Sosyal Bilimcilerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımı ve Örneklem Sayısı.....	10
5. İnsan Bilimcilerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımı ve Örneklem Sayısı.....	11
6. Ankara Üniversitesi'nin Abone Olduğu Veritabanlarının Disiplinlere Dağılımı.....	78
7. Disiplinlere Göre Akademisyenlerin Bilimsel Dergilerden Yararlanma Durumları.....	80
8. Disiplinlere göre Akademisyenlerin Bilimsel Dergi Kullanım Amaçları.....	81
9. Disiplinlere göre Akademisyenlerin Bilimsel Dergi Seçme/Kullanma Tercihlerinin Karşılaştırılması.....	83
10. Disiplinlere göre Akademisyenlerin Bilimsel Dergilere Erişmede Tercih Ettikleri Yollar.....	86
11. Disiplinlere göre Akademisyenlerin Basılı ve Elektronik Dergi Tercihleri.....	88
12. Disiplinlere göre Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanım Sıklıkları.....	89
13. Akademisyenlerin Elektronik Dergilerin Avantajları Tercihlerinin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	90
14. Akademisyenlerin Elektronik Dergilerin Dezavantajları Tercihlerinin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	94
15. Akademisyenlerin Elektronik Dergileri Kullanırken Karşılaştıkları Sorunların Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	96
16. Elektronik Dergilerin Akademisyenlerin Dergi Kullanım	

Alışkanlıklarına Etkilerinin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	100
17. Akademisyenlerin Elektronik Dergileri Kullanırken ve Makale Ararken İzledikleri Stratejilerin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması...	102
18. Akademisyenlerin Makale Yayınlarken Bilimsel Dergi Seçiminde Dikkat Ettikleri Özelliklerin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	104
19. Akademisyenlerin Makalelerini Yayınlamada Tercih ettikleri Formatın Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	106
20. Akademisyenlerin Açık Erişim Hakkında Haberdarlık Durumlarının Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	108
21. Akademisyenlerin Kullandıkları Açık Erişim Kaynaklarının Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	109
22. Akademisyenlerin Elektronik Dergilerden Haberdarlık Durumlarının Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	110
23. Akademisyenlerin Elektronik Dergi Koleksiyonunu Değerlendirmesinin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	112
24. Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımı Konusunda Eğitim/Tanıtım İhtiyaçlarının Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	113
25. Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımı Konusunda Eğitim/Yardım Alma Sıklıklarının Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	114
26. Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımı Konusunda Tanıtım/Eğitim Tercihlerinin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması.....	116

1. GİRİŞ

1.1 Konunun Önemi

Bilimin temeli sistematik bilgi üretme ve üretilen bilgilerin yaşama uygulanması olarak düşünülebilir. Üretilen bilginin profesyoneller arasında karşılıklı olarak iletilmesi ise bilimsel iletişimin oluşmasını sağlamıştır. Bilimsel İletişim akademisyenlerin yaptıkları çalışmalar ve araştırmaların resmi ya da resmi olmayan yollarla birbirlerine iletmesi ya da paylaşması olarak adlandırılabilir. Bilimsel iletişimin resmi kanallarından en önemlisini bilimsel dergiler oluşturmaktadır. Bilimsel dergiler bilginin hakemlik sürecinden geçmesi, düzenli olarak yayınlanması, araştırmaların ve çalışmaların bir araya gelmesi ve akademisyenlerin tanınmasını sağlayarak bilimsel iletişime katkıda bulunmaktadır.

Bilimsel dergiler 17. yy.'da ilk kez yayınlanmaya başladıysa da 19. yy.'da yukarıda bahsettiğimiz özelliklerine tam olarak sahip olmuştur. Bilimsel dergi yayıncılığının günümüzdeki şeklini alması ise bilimsel iletişim endüstrisinin gelişmesiyle 20. yy.'da gerçekleşmiştir (Correia ve Teixeira 2005, s. 351). Bu yüzyılda bilime yapılan yatırım ve bilim adamı sayısının hızla artması bilimsel dergileri bilimsel iletişimin vazgeçilemez bir ögesi haline getirmiştir. Ancak 20. yy.'da bilimsel iletişim endüstrisinde yaşanan bu gelişmeler bilimsel dergi yayıncılığında "sürelî yayın krizine" yol açmıştır. Sürelî yayın krizinin yaşanmasındaki en önemli sebepler bilgi patlaması, artan maliyetler, yayıncılıktaki gecikmeler ve dağıtımdaki yetersizlikler olarak görülmektedir. Bilimsel dergi yayıncılığında yaşanan son önemli değişiklik ise teknolojik gelişmenin etkisiyle yaşanmaktadır. Teknolojik gelişmeyle birlikte bilgisayar kullanımı ve İnternetin ortaya çıkışı bilimsel dergi yayıncılığında giderek elektronik dergi yayıncılığının artmasına yol açmıştır.

Bilimsel dergiler yaklaşık 350 senedir akademisyenlerin ve bilim adamlarının araştırma, güncel gelişmeleri takip etme ve çalışmalarını

yaymada en etkili iletişim araçlarından biri olmuştur. İlk bilimsel dergi 1665'te *Journal de Scavans* adıyla basılmıştır(Harter ve Kim 1996: Osburn 1984). Bilimsel dergiler geçmişten günümüze aynı işlevi kaybetmemekle birlikte, son on beş yılda gelişen teknoloji ve iletişim olanaklarıyla beraber büyük değişikliğe uğramıştır.

Elektronik dergilerin yayınlanmasına yönelik çalışmalar 1970'lerde başlasa da, ilki *Online Journal of Current Clinical Trials* (OJCCT) adıyla 1992 yılında yayınlanmıştır (Harter ve Kim 1996: Keyhani, 1993). Ancak İnternet ve BITNET'in yetersiz alt yapısı, bilgisayarların yeterince gelişmemesi ve yaygın olmaması, 1990 öncesi dönemde küçük çalışmalar yapılmasına yol açmıştır. Birçok yayınevi tarafından elektronik dergi oluşturmaya yönelik projeler gerçekleştirilmiştir. Özellikle 1990'lı yıllarda İnternet kullanımının artması ve WWW'in yayıncılığa tanıdığı olanaklarla, bilimsel dergiler elektronik ortamda yoğun olarak yayınlanmaya başlamıştır. Tenopir ve King (2000) İnternet, WWW, bilgisayarlar, yazılımlar, dijital standartlar ve kodların(SGML, HTML) elektronik dergi ve dijital makale veritabanlarının yaygın kullanılmasını sağladığını belirtmiştir. Araştırma Kütüphaneleri Derneği (Association of Research Libraries) yaptığı araştırmada 1991 yılında 110 elektronik dergi olduğunu saptamıştır. 1997 yılına gelindiğinde ise bu rakam 1000'i bilimsel olmak üzere 3400 dergiye ulaşmıştır (Tonta, 2000; Mogge, 1999). Ulrich's International Periodicals Directory, 2002 yılı araştırma sonuçlarına göre yaklaşık 15000 hakemli dergiden 12000'nin elektronik versiyonu olduğu saptanmıştır (Tenopir, King, Boyce, Grayson, Zhang ve Ebu, 2003).

Elektronik dergi yayıncılığında asıl sıçrama 1990-1995 yılları arasında yaşanmıştır. Birçok üniversite, yayınevi, dernek vb. kurum birlikte ya da bireysel olarak dergilerini elektronik ortamda yayınlamaya başlamıştır. Ayrıca bu dönemde ilk defa sadece elektronik ortamda yayınlanmaya başlayan dergilerin olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni bilgisayar teknolojisinin ve İnternet kullanımının ilerlemesiyle birlikte elektronik yayıncılıkta yaşanan gelişmelerdir.

Elektronik yayıncılığın asıl geliştiği dönem ise 1995-2000 yılları arasındadır. Bu dönemde neredeyse tüm yayınevlerinin büyük projelerle paralel yayıncılık yapmaya başladığı görülmektedir. Hatta JSTOR gibi ticari amaç gütmeyen kurumların bazı basılı dergilerin eski sayılarına elektronik formatta koleksiyon oluşturmaya yönelik çalışmalar başlattığı görülmektedir. Ayrıca elektronik yayıncılıktaki gelişmelerin erişim ve kullanımı daha da kolaylaştırması yine bu dönemde görülmeye başlanmıştır.

Elektronik dergi yayıncılığında en büyük değişiklikler 2000'den günümüze kadar olan dönemde yaşanmıştır. Bu dönemde yayınevleri, üniversiteler, profesyonel topluluklar vb. kuruluşların artık elektronik yayıncılıkta daha aktif rol oynadığı görülmektedir. Yayınevleri paralel yayıncılığını yaptığı dergilerin eski sayılarını arşivlemeye yönelik projeler geliştirmektedir. Profesyonel topluluklar, üniversiteler araştırmacılar elektronik yayıncılığın daha kolay ve basit yayın yapmaya olanak sağlamasından faydalanarak çalışmalarını herkesin kullanımına açmaya başlamışlardır. Açık Erişim olarak adlandırılan bu olgu bilimsel yayınların kullanıcılara ücretsiz olarak yayınlanmasını amaçlamaktadır. Aslında 1990'lı yıllarda ilk olarak ArXiv'le görülmeye başlayan bu olgu açık erişim dergileri ve yazarların web sayfalarında araştırmalarının yayınlanmasına da yol açmıştır. Böylece ticari amaç gütmeyen kuruluşlar elektronik yayıncılıkta daha etkili olmaya başlamış ve bilimsel dergi yayıncılığında büyük bir değişimin oluşmasını sağlamıştır.

Yaşanan gelişmeler, bilimsel iletişimde elektronik dergiler üzerine birçok araştırma yapılmasına yol açmıştır. Bugüne kadar elektronik dergiler üzerinde yapılan çalışmalara bakıldığında bunların büyük bir kısmının teknik gelişmelere bağlı olarak ağlar, tarayıcılar, arama motorları, arayüzler üzerine olduğu görülmektedir (Woodward, Rowland, McKnight, Pritchett ve Meadows, 1998). Ayrıca elektronik dergilerin basılı dergilere göre kullanım oranı, ekonomisi, lisans anlaşmaları ve maliyeti birçok çalışmaya konu

olmuştur. Ancak kullanıcıların elektronik dergileri kullanım özellikleri ve bunları etkileyen nedenler üzerine yapılan çalışma sayısı azdır. Bu nedenle son yıllarda kullanıcı çalışmalarıyla konuyu ele alan çalışmaların sayısında artış görülmeye başlamıştır. Özellikle kütüphanelerin elektronik dergileri erişime sunmaya başlamasıyla kullanıcı çalışmaları daha da artmıştır. Çünkü kullanıcıların elektronik ortamdaki davranışları ve tutumları daha işlevsel ve kaliteli hizmet verilmesinde önemli bulgular elde edilmesini sağlamıştır.

Bilimsel dergiler üzerine yapılan kullanıcı araştırmaları 1977 yılına kadar dayanmaktadır. Yazarların bilgi arama ve okuma alışkanlıkları 25 sene boyunca araştırılmış ve elektronik dergi yayıncılığının gelişimiyle, kullanım modellerindeki değişimler ortaya konmuştur (Tenopir ve King, 2000; King, Tenopir, Montgomery ve Aerni, 2003). 1980'lerin sonlarından başlayarak 1994-95 yılına kadar süren bir başka araştırmada; teknolojik olanakların azlığı ve tanıtım eksikliğine değinilmiştir (Senders, 1981; Mahe, 2004).

Yapılan çalışmaların bir çoğu elektronik dergilerin sunumu ve erişiminde, kullanıcıların tercihleri ve beklentilerini yansıtmaktadır. Olsen (1994) yaptığı araştırmada elektronik dergilerin akademisyenler tarafından benimsenmesinde arayüzün önemli rol oynadığını belirtmiştir. Stewart (1996), Pullinger (1999), Mahe, Andrys ve Charton (2000) kullanıcıların okuma alışkanlıkları, elektronik dergilere olan talep ve teknolojik kapasitenin önemine değinmiştir (Bonthron ve diğerleri, 2003'den aktarıldığı gibi).

Tomney ve Burton (1998), Pullinger (1999) bazı konu alanlarında kritik yoğunluk yaşanmamasının da akademisyenler ve araştırmacıların elektronik dergileri kullanmada isteksiz olmasının sebebi olarak görmüştür. Benzer bir çalışmada Lenares (1999), saygın dergilerin elektronik formda yayınlanmaması ya da bazı elektronik dergilerin kaliteli olmaması nedeniyle az kullanıldığını belirtmiştir.

Elektronik dergilerin kullanımı üzerine proje tabanlı birçok kapsamlı araştırmaya da yapılmıştır. Bu projelerden ilki elektronik bir derginin ağ yoluyla okuyuculara sunulduğu EVLYN(Electronic Journals: Why not?)'dir. Araştırmanın sonucunda elektronik dergileri destekleyen teknoloji var olsa da, ekonomik ve insan kaynaklı problemlerin çözülmesi gerektiği vurgulanmıştır (Rowland, McKnigth ve Meadows, 1995; McKnight, Meadows, Pullinger ve Rowland, 1994). Benzer bir proje ise Loughborough Üniversitesindeki çeşitli disiplinlerdeki lisansüstü, araştırma öğrencileri ve akademisyenleri kapsayan Cafe Jus (Commercial and Free Electronic Journals, A User Study)'dır. Projenin ana amacı farklı konu alanlarındaki kullancıların elektronik dergilerle ilgili sorunları ve deneyimlerini incelemektedir. Araştırmanın sonunda teknik engeller, kullanıcıların ekrandan okumak istememeleri, sürekli değişen ve yenilenen arayüz ve sistemin en önemli sorunlar olduğunu ortaya konmuştur (Woodward ve diğerleri 1998). Son yıllarda yapılan çalışmalara Standford Üniversitesi'nde HigeWirePress yayınevine ait elektronik dergilerin, kullanıcılara uygulanan röportaj, çevrimiçi anketler ve veri analiziyle incelediği eJUST projesi örnek verilebilir. Projenin amacı elektronik dergilerin bilimsel iletişime şu anda ve gelecekteki katkılarının araştırılmasıdır. Bu konuda kullanıcıların düşünceleri, bu yayınların üstünlükleri ve farklılıklarının tanımlanmasına çalışılmıştır. Araştırma farklı toplulukların gereksinim ve isteklerini ortaya koymaktadır (Instutite for the future, 2002).

Genel olarak elektronik dergilerin kullanılmamasında ya da az kullanılmasında; teknik engeller, bilgi eksikliği, hakemlik süreci, güvenilirlik ve kalite gibi faktörlerin etkili olduğu söylenebilir (Bishop,1998).

Kullanıcı çalışmalarının çoğunun ana amacı elektronik dergilerin disiplinler arası kullanım farklılıklarını incelemek olmasa da elde ettikleri verilerden anlamlı bilgiler çıkarılabilir. Öte yandan disiplinler arası elektronik dergi kullanımını araştıran çalışmalar sonucunda, elektronik dergileri fen bilimlerindeki kullanıcıların sosyal ve insan bilimlerine oranla

daha fazla tercih ettikleri görülmektedir (King, ve diğerleri 2003; Mahe, Andrys ve Charton, 2000; Tomney ve Burton, 1998; Pullinger,1999; Tenopir ve King, 2002; Institute for the future, 2002, Bonthron ve diğerleri, 2003; Cochenour ve Moothart, 2003).

Ülkemizde elektronik dergilerin üzerine yapılmış çalışma çok azdır. Sadece elektronik dergilerin üniversite kütüphanelerine ekonomik etkisinin incelendiği bir tez ve makale göze çarpmaktadır. Araştırmalarda İran Temel Bilimler İleri Araştırmalar Enstitüsü (TBİAE) Kütüphanesi'ndeki dergilerin basılı kopyaları yerine elektronik sürümlerine erişim sağlandığı takdirde toplam harcamaların azalabileceği belirtilmiştir (Afzali, 2003; Afzali, 2004). Salman (2002) elektronik kaynakların seçimi ve değerlendirmesini incelemiştir. Ayrıca araştırma kapsamında kütüphanecilere ve akademisyenlere elektronik kaynaklarla ilgili anket uygulamıştır. Buna göre akademisyenlerin %45'inin elektronik kaynaklar arasından ilk sırada dergileri kullandığı anlaşılmaktadır. Ancak elektronik dergilerin kullanımı üzerine bire bir yapılmış bir çalışma yoktur. Ayrıca bu araştırmalarda disiplinler arasında farklılığının elektronik dergi kullanımına etkisi ile ilgili verilere veya bilgilere rastlanmamaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Hipotezi

Araştırmanın amacı bilimsel iletişimde elektronik dergilerin yerini, akademisyenlerin bu yayınları kullanım özelliklerini, disiplinler arası farklılığın elektronik dergi kullanımına etkisini ortaya koymaktır. Araştırma farklı alanlardaki akademisyenlerin elektronik dergilerle ilgili bakış açılarını, bu kaynakların kullanım özelliklerini, kullanıcı açısından eksik ve güçlü yönlerinin belirlenmesini amaçlanmıştır. Elde edilecek bulguların koleksiyon geliştirme, kullanıcı eğitimi vb. kütüphane fonksiyonlarının geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Elektronik dergi kullanımında disiplinler arasındaki benzerlik ve farklılıklar incelenerek, buna bağlı olarak geliştirilecek hizmetlerde dikkat edilmesi gereken noktalara işaret edilerek, bu konuda önerilerin geliştirilmesi

planlanmaktadır. Ayrıca literatürde yapılmış benzer çalışmaların verileriyle, araştırmamıza ait verilerin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmamızda akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında disiplinler arası farklar var mıdır? Varsa farkın nedenleri ve elektronik dergilere yönelik kütüphane hizmetlerine etkisi nelerdir? sorularına yanıt aranacaktır. Bu doğrultuda araştırmamızın hipotezi ise; “akademisyenlerin elektronik dergi kullanımı;

-bağlı oldukları disipline göre farklılıklar göstermektedir.

-kullanıcıların bilgi ve deneyimlerine göre farklılık göstermektedir.

-yerel faktörlere bağlı farklılıklar göstermektedir.” şeklinde düzenlenmiştir.

1.3 Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın alanı Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya, Eğitim, Hukuk, İletişim, Fen, Mühendislik, Siyasal ve Ziraat Fakültelerinde çalışan 1428 akademisyen olarak belirlenmiştir. Bu fakültelerdeki akademisyenler bölümlere göre mühendislik ve uygulamalı, fen, sosyal ve insan bilimleri olarak dört ana disipline ayrılmıştır.

Araştırmayla ilgili anket ve görüşmeler 1 Kasım 2006 ile 2 Şubat 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir

27 Haziran 2006 tarihinde Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Personel Daire Başkanlığı'na dilekçe ile başvuru yapılmış ve alınan izin ile ilgili fakültelerdeki akademisyenlerin listesine ulaşılmıştır. İlk alınan listede 1432 akademisyen bulunurken, daha sonra anketler dağıtılmadan önce kontrol amaçlı olarak tekrar başvurulduğunda, bu sayı 1428'e inmiştir. Buna göre akademisyenlerin listesi fakülte ve bölümlere göre ayrılmış araştırmamız kapsamına 57 bölüm girmiştir.

Bu bölümlerin ilgili disiplinlere göre dağılımı şu şekildedir:

Mühendislik ve Uygulamalı Bilimler: Bahçe Bitkileri, Bitki Koruma, Peyzaj Mimarlığı, Su Ürünleri, Süt Teknolojisi, Tarım Ekonomisi, Tarım Makinaları, Tarımsal Yapılar ve Sulama, Tarla Bitkileri, Toprak, Zootekni, Bilgisayar, Elektronik Mühendisliği, Fizik Mühendisliği, Gıda Mühendisliği, Jeofizik Mühendisliği, Jeoloji Mühendisliği, Kimya Mühendisliği bölümlerinden oluşmaktadır.

Fen Bilimleri: Astronomi ve Uzay Bilimleri, Biyoloji, Fizik, İstatistik, Kimya, Matematik bölümlerinden oluşmaktadır.

Sosyal Bilimler: Bilgi ve Belge Yönetimi, Arkeoloji, Antropoloji, Coğrafya, Sosyoloji, Tarih, Psikoloji, Sanat Tarihi, Kamu Hukuku, Maliye ve Ekonomi, Özel Hukuk, Halkla İlişkiler, Gazetecilik, Radyo ve Televizyon, Çalışma Ekonomisi, İktisat, İşletme, Kamu Yönetimi ve Siyaset, Uluslar arası İlişkiler, Bilgisayar ve Öğretim, Eğitim Bilimleri, İlköğretim ve Özel Eğitim bölümlerinden oluşmaktadır.

İnsan Bilimleri: Batı Dilleri ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri, Dilbilim, Doğu Dilleri, Eskiçağ Dilleri, Felsefe, Halk Bilim, Kafkas Dilleri, Tiyatro ve Türk Dili Edebiyatı bölümlerinde oluşmaktadır.

Fakültelerde bulunan bölümlerin ilgili disiplinlere göre ayrımı yapılarak, her disiplin için listeler oluşturulmuştur. Buna göre Mühendislik ve Ziraat Fakülteleri mühendislik ve uygulamalı bilimlere; Fen Fakültesi fen bilimlerine; Hukuk, Eğitim, Siyasal Bilgiler Fakülteleri sosyal bilimlere dahil edilmiştir. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesindeki bazı bölümler sosyal bilimlere, dil bilimleri, felsefe gibi bölümlerde insan bilimlerine dahil edilmiştir.

Evrenden tabakalı orantılı örnekleme yöntemine göre denekler seçilmiştir. Bu yöntemle araştırmamız örneklemini 250 kişiden

oluşturulmuştur.¹ Böylece her disiplinin eşit şekilde temsil edilmesine dikkat edilmiştir. Ayrıca her disiplin kendi içinde bölümlere göre ayrılmış ve yine her bölüm için birbirine yakın oranlarda akademisyene anket uygulanması sağlanmıştır. Unvana göre de orantılı olarak denek seçilmiş ve her unvanın her disiplinde yine eşit oranda temsil edilmesine çalışılmıştır.

Tablo 1: Akademisyenlerin Unvana göre Dağılımı

Unvan	Sayı
Profesör	75
Doçent	31
Yardımcı Doçent	32
Öğretim Görevlisi/Uzman	17
Araştırma Görevlisi	94

Tablo 2: Mühendislerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımı ve Örneklem Sayısı

Müh. ve Uygulamalı Bilim.	Prof	Doçent	Yrd. Doç.	Öğr. Gör./ Uzman	Arş. Gör.	Toplam
<i>Bahçe Bitkileri</i>	11	2	1	3	11	28
<i>Bitki Koruma</i>	10	2	3	1	10	26
<i>Peyzaj Mimarlığı</i>	8	5	2	1	7	24
<i>Su Ürünleri</i>	4	3	2	0	7	16
<i>Süt Teknolojisi</i>	5	0	1	1	7	14
<i>Tarım Ekonomisi</i>	7	7	2	1	8	25
<i>Tarım Makinaları</i>	16	1	1	2	5	24
<i>Tarımsal Yapılar ve Sulama</i>	18	0	0	1	5	24
<i>Tarla Bitkileri</i>	15	4	0	2	8	29
<i>Toprak</i>	17	1	1	2	9	30
<i>Zootekni</i>	14	6	2	3	7	32
<i>Bilgisayar</i>	1	0	1	4	4	10
<i>Elektronik</i>	3	0	4	2	15	24
<i>Fizik</i>	13	1	4	1	10	29
<i>Gıda</i>	19	3	1	1	10	34
<i>Jeofizik</i>	3	0	3	1	4	11
<i>Jeoloji</i>	17	6	2	1	9	35
<i>Kimya</i>	14	5	5	1	14	39
Toplam	195	46	35	28	150	454
Örneklem	31	8	5	5	27	77

¹ 15 Ekim 2007 H. Ü. İstatistik Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Hülya Çıngı ile yapılan görüşme

Tablo 3: Fen Bilimcilerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımı ve Örneklem Sayısı

Fen Bilimleri	Prof.	Doçent	Yrd. Doç.	Öğr. Gör./Uzman	Arş. Gör.	Toplam
<i>Astronomi ve Uzay Bilimleri</i>	2	1	5	3	8	19
<i>Biyoloji</i>	17	2	8	3	24	52
<i>Fizik</i>	10	6	4	0	10	30
<i>İstatistik</i>	4	3	4	2	9	22
<i>Kimya</i>	22	8	5	3	24	62
<i>Matematik</i>	12	3	9	2	13	39
Toplam	67	23	35	11	88	224
Örneklem	11	5	6	2	15	39

Tablo 4: Sosyal Bilimcilerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımı ve Örneklem Sayısı

Sosyal Bilimler	Prof	Doç	Yrd. Doç.	Öğr. Gör./Uzman	Arş. Gör.	Toplam
<i>Bilgi ve Belge</i>	1	6	2	0	5	13
<i>Arkeoloji</i>	8	4	3	2	6	23
<i>Antropoloji</i>	5	1	2	1	3	12
<i>Coğrafya</i>	6	1	3	1	5	16
<i>Sosyoloji</i>	2	2	3	0	4	11
<i>Tarih</i>	12	6	10	0	6	34
<i>Psikoloji</i>	2	4	2	1	3	12
<i>Sanat Tarihi</i>	0	2	2	2	1	7
<i>Kamu Hukuku</i>	8	5	5	0	28	46
<i>Maliye ve Ekonomi</i>	2	0	0	0	5	7
<i>Özel Hukuk</i>	15	12	7	2	26	61
<i>Halkla İlişkiler</i>	6	0	2	3	8	19
<i>Gazetecilik</i>	4	4	3	2	8	21
<i>Radyo ve Televizyon</i>	4	1	3	11	9	28
<i>Çalışma Ekonomisi</i>	6	2	6	1	9	24
<i>İktisat</i>	8	2	3	0	12	25
<i>İşletme</i>	2	3	5	4	17	40
<i>Maliye</i>	0	1	2	0	6	9
<i>Siyaset Bölümü</i>	14	3	12	2	26	57
<i>Uluslararası İlişkiler</i>	5	4	2	0	10	21
<i>Bilgisayar ve Öğretim</i>	1	0	2	3	1	7
<i>Eğitim Bilimleri</i>	23	1	9	1	19	53
<i>İlköğretim</i>	3	3	5	3	13	27
<i>Özel Eğitim</i>	3	1	3	2	5	14
Toplam	140	68	89	36	235	578
Örneklem	22	14	17	8	42	104

Tablo 5: İnsan Bilimcilerin Bölüm ve Statüye Göre Dağılımı ve Örneklem Sayısı

İnsan Bilimleri	Prof	Doçent	Yrd. Doç.	Öğr. Gör./ Uzman	Arş. Gör.	Toplam
<i>Batı Dilleri ve Ed.</i>	21	9	5	6	25	66
<i>Çağdaş Türk</i>	1	1	4	0	2	8
<i>Dilbilim</i>	1	2	2	0	4	9
<i>Doğu Dilleri</i>	7	3	6	4	8	28
<i>Eski Çağ Dilleri</i>	9	1	4	1	5	20
<i>Felsefe</i>	4	4	1	0	5	14
<i>Halk Bilim</i>	1	2	0	0	2	5
<i>Kafkas Dilleri</i>	0	1	0	0	0	1
<i>Tiyatro</i>	1	1	6	0	1	9
<i>Türk Dili ve Edebiyatı</i>	7	4	2	1	1	15
Toplam	52	28	30	12	53	175
Örneklem	9	4	4	2	10	29

1.4 Araştırma Yöntemi

Araştırmada gerekli verileri toplamak amacıyla betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleme yöntemi “...olayların, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların “ne” olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır. Betimleme Araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır. Bu yönüyle dayanan araştırmalarda durum nedir? Neredeyiz? Ne yapmak istiyoruz? Nereye, hangi yöne gitmeliyiz? Oraya nasıl gideriz gibi sorulara, mevcut zaman kesiti içinde olduğu düşünülen verilere dayanılarak cevap bulmak istenir” (Kaptan, 1991,s.59).

Araştırmamız için gerekli kuramsal temeli oluşturabilmek amacıyla konuyla ilgili olarak kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca kütüphanenin elektronik dergi koleksiyonu incelenmiştir.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma için hazırlanan anket soruları çoktan seçmeli, birden çok seçeneğin önem sırasına göre işaretlenebileceği kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Ayrıca anket

kapsamında değinilmeyen bir görüş ve öneri kalmaması için anketin sonunda bir de açık uçlu soruya yer verilmiştir. Anket soruları ilk olarak 12 öğretim üyesine uygulanarak pilot bir çalışma yapılmış ve gelen istek ve öneriler doğrultusunda tekrar düzenlenmiştir.

1.5 Araştırma Düzeni

Araştırmamız beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, konunun önemi, araştırmanın amacı ve hipotezi, araştırma kapsamı, araştırma yöntemi, araştırmanın düzeni ve kaynaklar yer almaktadır.

İkinci bölümde bilimsel iletişim ve dergiler, bilimsel dergilerin ortaya çıkışı, ve günümüze kadar olan gelişimi dönem dönem ele alınmıştır. Ayrıca elektronik dergilerin bilimsel iletişimi oluşturan kütüphane yayınevleri ve profesyonel topluluklara etkileri ayrı ayrı ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde akademisyenlerin elektronik dergi kullanımı ve bu kaynaklarla ilgili düşünceleri, basılı ve elektronik dergi arasında tercihleri, elektronik dergi kullanımını etkileyen faktörler, açık erişimin dergi kullanımına etkisi ele alınmıştır. Ayrıca her disiplinin elektronik dergi kullanım özellikleri ve disiplinlere göre farklılıklar ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde anketimizden elde ettiğimiz bulgular ve bu bulguların değerlendirmesi yer almaktadır.

Beşinci bölümde araştırmamızdan elde edilen bulgular ve değerlendirmelerden ortaya çıkarılan sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1.6 Kaynaklar

Konu ile ilgili literatür araştırılırken aşağıdaki kaynaklardan yararlanılmıştır:

Blackwell Synergy

Emerald

Dissertation Abstract

Digital Dissertations

Directory of Open Access Journals

Gale Group

-Expanded Academic ASAP

Library and Information Science Abstract

- 1990-1995 basılı

- 1995-2000 cd

- 2000-2004 basılı

First Search

-WorldCat

-ArticleFirst

-Eco

-WilsonSelectPlus

-ERIC

-Ebooks

Sage Publications

ScienceDirect

Scopus

SpringerLink Electronic Journals

Taylor & Francis Online Journals

Türk Kütüphaneciği Dizin (1993-2000)

Türkiye Bibliyografyası

Türkiye Makaleler Bibliyografyası

Web of Science

-Social Science Citation Index

Wiley Interscience

2. ELEKTRONİK DERGİLERİN GELİŞİMİ VE BİLİMSEL İLETİŞİME ETKİSİ

2.1 Bilimsel İletişim ve Bilimsel Dergiler

Bilimsel dergilerin başlangıcı bilimin ve bilimsel iletişimin temelini oluşturan anlayışın bir uzantısı olarak görülebilir. Kaptan (1998) bilime, evreni anlayabilme ve insanı etkileyen kuvvetleri kontrol altına alabilme gibi, farklı iki ihtiyaca da cevap vermek üzere, kazanılan bilgi ve yürütülen sistemli bir bilgi üretme etkinliği olarak bakılabileceğini belirtmiştir. Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi sistemli bilgi üretme ve bu bilgileri organize etme bilimin temelini oluşturmaktadır. Diğer yandan araştırma sonuçları, bulguları ve gözlemlerin profesyonel meslektaşlar ve öğrenciler arasında resmi ya da resmi olmadan değerlendirilmesi ve paylaşılması bilimsel iletişim anlamına gelmektedir (Rao, 2001,s. 170). Crane (1972) daha fazla okuyucuya ulaşabilmek için başlıca iletişim kanalı olan araştırma çalışmalarının hakemli dergilerle yayınlanmasına “Resmi İletişim Kanalı” demiştir (Rao, 2001,s. 170’den aktarıldığı gibi). Bu görüşlerden de bilimsel dergilerin bilimin bir ürünü ve bilimsel iletişimin bir aracı olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Rowland (1997) bilimsel dergilerin bilimsel iletişimde dört ana işlevi olduğunu belirtmiştir:

- Bilginin dağıtımı (dissamination of information)
- Kalite kontrolü (quality control)
- Doğal, standart arşiv (canonical archive)
- Yazarların tanınması (recognition of authors)

Bilimsel dergilerdeki hakemlik süreci (peer review) bilimsel bilgi için kalite süzgeci ve göstergesi olarak görülmektedir. Böylece makalelerin “kalite kontrolü” sağlanmaktadır. Bilimsel dergilerin yayınlanarak kullanıcılara ulaşması ile “bilginin dağıtımı” işlevi yerine getirilmektedir. Bilimsel dergilerin yayınlaması aynı zamanda bilimsel bilginin somutlaşarak

arşivlenmesini sağlamaktadır. Son olarak bilimsel dergiler aracılığıyla yazarların araştırmalarının yayınlayarak tanınmaları işlevi yerine getirilmektedir. Bu dört işlev, bilimsel dergileri bilimsel iletişimin en önemli unsurlarından biri haline getirmektedir.

2.2 Bilimsel Dergilerin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Bilimsel dergilerin somut olarak ortaya çıkışı 350 sene öncesine kadar dayanmaktadır. İlk bilimsel dergiler 1665'te *Journal de Scavans* ve *Philosophical Transactions* adıyla basılmıştır (Harter ve Kim 1996; Osburn 1984; Schauder, 1994, s. 75; Correia ve Teixeira, 2005, s. 350; McKnight ve Price, 1999, s. 556, Buchet, 2004, s. 80). Bilimsel dergilerin ortaya çıkışı 1660 yılında Royal Society gibi bilimsel bir topluluğun desteğine ve modern gazetelerin kurulmasına bağlanmaktadır. Daha sonra birçok kurumun ve topluluğun desteğiyle 1800'lerde yaklaşık 700 bilimsel dergi varken 1900'lere gelindiğinde bu rakam 10000'i bulmuştur (Schauder, 1994,s. 75).

Bilimsel dergiler 17. yy'da basılmaya başlandıysa da yapısal ve işlevsel anlamda özellikleri 18. yy'a kadar pek değişmemiştir. 18. yüzyılda dergiler bilimsel keşiflerin "sahiplik" veya "sahibi olma" işlevini üstlenmiştir. Ayrıca güncel bilginin toplanarak bilginin kolayca arşivlenmesinin ve indekslemesinin yapılabilmesini sağlamıştır (de Solla Price, 1980). Bilimsel dergilerde makalelerini yayınlayan yazarların haklarını koruyabilmek amacıyla 1709 yılında "telif hakkı" ortaya çıkmıştır. Yine 1700'lü yılların ortalarında, bilimsel dergilerin en önemli özelliği arasında sayılan hakemlik süreci (peer-review) ilk olarak görülmeye başlanmıştır. Ancak bu sistemin yayılması neredeyse 200 yıllık bir süreyi almıştır (Buchet, 2004, s. 49). Akademisyenlerin, bilimsel dergilerde yayınlanan makalelerine bağlı olarak kurumlarında ve mesleki çevrelerinde saygınlık kazanmaya başlamaları 19. yüzyılda olmuştur (Schauder, 1994,s. 75). 20. yüzyılda ise erişim altyapısını oluşturan birçok öz ve dizin, atıf indeksleri gibi gelişmelerle bilimsel dergi yayıncılığı sisteminin olgunlaşması gözlenmiştir (Lougee, 2000, s. 240). Dergilerin bilimsel iletişimdeki yerinin tam olarak

belirlenmesi, yayıncılık endüstrisinin ve dağıtım kanallarının oluşması gibi günümüz bilim yaşamının temel olguları bu yüzyılda şekillenmiştir.

20. yy.'da görülen bir başka önemli unsur ise bilimsel araştırmalarda ve bilim adamı sayılarında görülen artıştır. Correia ve Teixeira (2005, s. 351) bu artışa, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra endüstri tarafından finanse edilen ve paralelinde kamu fonlarıyla sponsorluğu yapılan araştırma ve geliştirme çalışmalarının yol açtığını belirtmektedirler. Böylece araştırma alan ile bilim adamı sayısında görülen bu artış bilimsel dergilerdeki makale sayısını ve bu yayınlara talebi büyük ölçüde arttırmıştır (Tenopir ve King, 1998; Tenopir ve King, 2002; Buchet, 2004, s. 49). McKnigth ve Price (1999) bu artışın her 15 yılda bilimsel dergi sayısının ikiye katlanmasına neden olduğunu belirtmiştir. Tenopir ve King (2001) ise bilimsel dergilerde bulunan bilginin yaklaşık her 15-17 senede ikiye katlandığını öne sürmektedirler.

Amerika, İngiltere, Rusya ve Japonya 1960'lı yıllarda, bilimsel iletişimdeki sorunları; bilgi patlaması, artan maliyetler, yayıncılıktaki gecikmeler ve dağıtımdaki yetersizlikler olarak sıralamışlardır (Tenopir ve King, 2000, s. 21-22). Bu dönemde dergilerin fiyatlarının enflasyondan daha hızlı yükseldiği saptanmıştır. Bu yükselişin sebebi yayıncıların kar yapma isteklerinin yanında bilimsel yayınların üretiminden ve dağıtımından da kaynaklanmaktadır (Buchet, 2004, s. 49; Keefer, 2001; Tenopir ve King, 1997; Odlyzko; 1997). Bilimsel dergilerdeki bu gelişmelerin bilimsel yayıncılıkta yaşanan "sürelî yayın krizi"ne neden olmaktadır.

Bugüne kadar yaşanan gelişmeler içinde 1990'lı yıllarda görülen teknolojik ilerlemeler ve özellikle İnternet'in ortaya çıkışı bilimsel yayınların değişimine etki eden en önemli unsurlar olmuştur. Bilimsel dergi yayıncılığında büyük bir değişim gözlenmektedir. Bu nedenle elektronik dergilerin gelişimi, bilimsel iletişimdeki yeri ve bilimsel iletişime etkisi daha kapsamlı ele almakta yarar vardır.

2.3 Elektronik Dergilerin Ortaya Çıkışı ve Günümüze Kadar Gelişimi

Elektronik dergilerin geçmişi yaklaşık 25 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Bu süre zarfında elektronik dergiler büyük bir gelişim göstermiştir. İlk elektronik dergi örnekleriyle bugünkiler karşılaştırıldığında her yönden büyük farklılıklar vardır. Ancak bu farklılıkların oluşması çeşitli sosyal, ekonomik ve teknik yenilikler ve değişimler sayesinde. Bu nedenle bu kısımda elektronik dergilerin gelişimi, bu yenilik ve değişimler ışığında kendi içinde derlenerek sunulmaktadır.

2.3.1 Elektronik Dergilerin Oluşturulmasına Yönelik Araştırmalar: 1990 Öncesi

Bilimsel yayıncılıkta yaşanan sorunlar üniversiteler, kütüphaneler, enstitüler, ticari ve ticari olmayan yayınevileri, dernekler gibi bilimsel iletişimi oluşturan ya da destekleyen kurum ve kuruluşları çözüm yolları üretmeye itmiştir. Özellikle baskı gecikmeleri, dergilere istenen zamanda erişim, ikincil kaynakların yetersizliği ve zor kullanımı bu sorunların başında gelmektedir. Mikrofiş kataloglar, kasetler, manyetik bantlar, makinaca-okunabilir disketlerde sadece bibliyografik bilginin tanımlanmasında 1960'lı yıllardan sonra kullanılmıştır (Okerson, 1991).

Bilimsel dergilerin elektronik ortamda üretilmesine yönelik çalışmalar 1970'lere kadar uzanmaktadır. Lancaster (1995) bilimsel bir derginin ilk kez elektronik formda 1973 yılında tasarlandığını belirtmiştir. Bu dergi makinaca-okunabilir formda dağıtılan dosyalar halindedir. New Jersey Teknoloji Enstitüsü'nde 1976 yılında başlayan başka bir çalışma olan EIES (The Electronic Information Exchange System Project) var olan bilgisayar konferans sisteminden geliştirilmiş ve geleneksel (basılı) dergi fonksiyonlarını taşıyan elektronik bir kopyanın üretilmesi amacıyla oluşturulmuş bir çalışmadır (Turoff, 1978; Schauder 1994, s.76'dan aktarıldığı gibi).

Ardından 1980 ile 1985 yılları arasında gerçekleştirilen BLEND (Birmingham and Loughborough Electronic Network Development Project) projesi başarılı bir elektronik dergi için gereken faktörleri tanımlamıştır (Rowley, 2000, s. 47). Proje kapsamında hakemlik sürecinden geçmiş dört makale içeren *Computer Human Factors*, *Poster Papers* ve *Reference, Abstract and Annotations(RAAJ)* adında yedi dergiden alınan özler ve genel referans bibliyografyası içeren dergi elektronik olarak üretilmiştir. Bu projede, elektronik dergiyle kullanıcı arasında kurulan iletişimin çeşitli biçimleri, bilgi ağı, maliyeti ve verimliliği araştırılmış ve değerlendirilmiştir (Schauder, 1994, s. 76).

Yine bu yıllarda yayınevleri tarafından çeşitli araştırmalar yapılmış, farklı elektronik dergi alternatifleri sunulmaya başlanmıştır. Schauder (1994, s. 77) o yıllarda elektronik dergilerin kullanılabilmesinin iki yolunun bulunduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki veri tabanı sağlayıcıları tarafından sunulan (BRS, DIALOG, SDC, STN International gibi) kullanıcıların terminal, modem ve telefon hatları yoluyla erişim sağladıkları yayınlardır. Bir diğeri ise bu gibi yayınların yerel bilgisayarlarda kullanımı için manyetik kitle iletişim araçlarıyla (manyetik teyp, teyp kartuşları, disketler veya dijital video diskleri) dağıtılmasıdır. Yayınevlerinden ilk olarak Elsevier ve American Chemistry Society (ACS) basılı dergileri çevrimiçi veri tabanlarında sunmaya çalışmışlardır. Elsevier 1983 yılında ilk elektronik dergiyi, aynı yıl ACS'de 18 dergiyi BRS aracılığıyla kullanıcılarına sunmaya başlamıştır. Öte yandan, ADONIS gibi dergilerin çevrimiçi, CD-ROM veya iki modelinde kullanılarak dağıtıldığı alternatif projeler örnek verilebilir. Zamanla 70 farklı yayıncıdan 680 derginin CD-ROM ile dağıtıldığı bir sistem kurulmuştur. Academic Press (AP) 1990'larda üç yıllık bir projeyle APPEAL aracılığıyla, çevrimiçi olarak kütüphanelere ve üniversitelere elektronik formatta dergiler sunmuştur (Rowley, 2000; Schauder, 1994).

Bu yıllarda paralel yayıncılığın ilk örneklerinin başladığı gözlenmektedir. Elektronik formatta dergi oluşturulmasına yönelik çok

sayıda projenin yapıldığı söylenebilir. Ancak 1990 öncesinde yapılan çalışmalar elektronik dergilerin tasarlanmasına yönelik deneyler ya da araştırmalar olarak algılanmaktadır. Okerson (1991) ve Keefer (2001) yetersiz dağıtım kanalları, standart eksikliği ve kullanıcı dostu olmayan uygulamaların verimsiz örneklerle yol açtığını belirtmiştir. Dağıtım açısından BITNET ve İnternet'in kapasitesinin az olması ve yaygın olmaması en önemli etkindir. Bununla birlikte sınırlı ve kullanışsız depolama araçları da dağıtımda sorunlar yaşanmasına yol açmıştır. Elektronik metinlerin basit yazılımlarla yazılması; her türde yazının, grafiğin işlenememesine neden olmaktadır. Bu dönemdeki elektronik dergilerin özelliği ASCII formatında az yer kaplayan dosyalardan oluşmasıdır.

2.3.2 Elektronik Dergi Yayıncılığının Başlangıcı: 1990-1994

Elektronik dergi yayıncılığı açısından 1990'lı yıllar dönüm noktası olarak düşünülmektedir. Özellikle İnternet'in yaygınlaşması ve İnternet'teki çeşitli tarayıcı (ör: Mosaic gibi) araçların gelişmesi elektronik yayıncılığın gelişiminde önemli rol oynamıştır (Odlzyko, 1997; Tenopir, King, Boyce, Grayson, Zhang ve Ebuena, 2003). Bu gelişim beraberinde elektronik dergilere yönelik olarak yapılan proje ve araştırmaların artmasına neden olmuştur. Birçok kurum, yayınevi, dernek ve vakıf bu tarihlerde bu türde projeler yürütmüş ya da desteklemiştir. Yürütülen projeler genellikle basılı yayınların elektronik versiyonlarının yaratılması, elektronik dergilerin oluşturulması, arşivleme çalışmaları, standartların geliştirilmesi ve farklı yayıncılık modelleri vb. oluşturulmasına yöneliktir. Geleneksel bilimsel yayıncılığın işleyişiyine yeni alternatifler eklenmiştir.

Bu girişimler içinde en çarpıcı olanı 350 senelik basılı yayıncılık geleneğinin değişiminin göstergesi olan, 1992 yılında, sadece elektronik ortamda yayınlanan *Online Journal of Current Clinical Trials* (OJCCT) adlı hakemli dergidir. Bu dergi American Association for the Advancement of Science (AAAS) ve Online Computer Library Center(OCLC) tarafından yayınlanmıştır. En önemli özelliği kuşkusuz sadece elektronik ortamda

hazırlanarak yayınlanan dergi olmasıdır. Bir yıl sonra basılı versiyonu da yayınlanmaya başlamıştır (Schauder, 1994; Keyhani, 1993). OJCCT'nin ardından sadece elektronik ortamda yayınlanmaya başlayan birçok dergi yaratılmıştır. Kling ve Callahan (2001) bu türde çoğu derginin 1993–1995 yıllarına kadar ASCII formatında posta listeleriyle dağıtıldığını belirtmiştir. E-posta yoluyla dağıtımı mümkün olan bu dergiler özellikle bu yıldan sonra kendi web sayfalarını oluşturarak erişime açmışlardır.

Bu dönemde bahsedilebilecek diğer önemli gelişmeler yayınevlerinin elektronik yayıncılığı keşfetme eğilimleridir. Bu projelerin büyük bir kısmı yayınevleri tarafından basılı dergilerin dijitalleştirildiği paralel yayıncılık örnekleridir. Lancaster (1995) 1990'ların ortalarına kadar gerçekleşen büyük projelere Red Sage, CORE ve TULIP'i örnek göstermiştir. TULIP, Elsevier tarafından 1991-1995 yılları arasında yerel üniversite ağları üzerinde elektronik dergi dağıtımını test eden, deneysel üniversite lisanslama programıdır. Proje haftada yaklaşık 200 sayfayla dokuz Amerikan üniversitesine, materyal bilimleri ve mühendislik alanında, Elsevier ve Pergamon yayınevine ait 42 derginin dağıtımıyla başlamıştır. Projenin gerçekleştirildiği son yılda 80 dergiye ulaşmıştır (Elsevier, 2005). Red Sage ve CORE (Chemical Online Retrieval Experiment) ise yüksek görüntü kapasitesine sahip elektronik dergilerin paralel yayıncılığına başlamıştır. Institute of Physics Publishing (IoPP) *Modelling and Simulation in Materials Science and Engineering* (MSMSE) adlı dergisini 1990 yılında Loughborough Üniversitesi'ni kampüsünde yerel ağ aracılığıyla dağıtımını yapmıştır (Schauder, 1994). ELYVN (Electronic Versions: Why Not?) adlı projede dağıtılan elektronik dergilerin, kullanıcı yönü de dahil birçok açıdan etkileri incelenmiştir (McKnight, Meadows, Pullinger ve Rowland, 1994). Bu araştırmaların ana amaçları elektronik dergi yayıncılığının teknik ve ekonomik yönlerini kavramaya yöneliktir. Bu projelerden elde edilen deneyimlerle birçok yayınevi 1995'ten sonra kapsamlı çalışmalar yapmıştır.

Konuyla ilgili araştırma yapan çoğu yazar tarafından 1995 yılına kadar olan süreç, elektronik dergilerin ilk görülmeye başlandığı dönem

olarak görülmektedir (Tenopir ve diğerleri, 2003; Hunter 1998; Kefeer, 2001; Hitchcock, Carr ve Hall, 1997). Bunun kanıtı Araştırma Kütüphaneleri Derneği'nin (Association of Research Libraries) yaptığı araştırmanın verilerinde görülebilir. Buna göre 1991 yılında 110 elektronik dergi bulunurken, 1997 yılına gelindiğinde ise bu rakam 1000'i bilimsel olmak üzere 3400 dergiye ulaşmıştır (Mogge, 1999). İnternet'in yaygın kullanımı, tarayıcıların gelişimi ve ASCII formatından HTML'e (Hyper Text Markup Language) geçiş, elektronik dergi üretimi ve kullanımını etkileyen faktörler arasındadır.

2.3.3 İnternet'in Yaygınlaşması ve Elektronik Dergi Yayıncılığındaki Artış: 1995- 2000

Tenopir ve diğerleri (2003) 1990'ların ortalarından bugüne kadar geçen zamanı "gelişim aşaması" olarak değerlendirmiştir. Nitekim çoğu basılı derginin büyük bir çoğunluğunun elektronik ortamda sunulması, elektronik dergilerin artışı ve elektronik yayıncılık teknolojisindeki ilerlemeler dikkate alındığında asıl değişimin bu aşamada yaşandığı söylenebilir. Literatürde yayınevlerinin tek başına ya da kütüphaneler, üniversiteler, araştırma toplulukları ve vakıflarla ortaklaşa gerçekleştirdiği irili ufaklı birçok çalışma bulunmaktadır. Bu noktada literatürde sık rastlanan ve büyük çaplı projelere değinmekte yarar vardır.

Bu yıllarda gerçekleşen ve ses getiren büyük projelerden birisi Project Muse'dır. John Hopkins Üniversitesi Yayınevi ve Milton S. Eisenhower Kütüphanesi'nin ortaklaşa yürüttüğü ve kırkın üzerinde derginin tam metinlerinin elektronik olarak erişime sunulduğu bir çalışmadır (Ball, 2004). Proje ilk olarak 1993'te başlamış, ancak tam metin dergilere İnternet üzerinden erişim sağlaması 1995 yılında gerçekleşmiştir. Bugün ise Project Muse kullanıcılara 60 farklı yayınevinden; insan, sanat, ve sosyal bilimler alanında 300'den fazla saygın derginin tam metinlerinin çevrimiçi erişimini sağlamaktadır (<http://muse.jhu.edu/about/muse/overview.html>)

Bu dönemde hemen hemen bütün büyük yayınevlerinin paralel yayıncılığa geçtiği görülmektedir. Örneğin HighWire Yayınevi, Stanford Üniversitesi Kütüphaneleri ve Academic Information Resources işbirliğiyle 1995 yılında hakemli dergiler ve bilimsel çalışmaları elektronik olarak yayınlanmaya başlamıştır. Bugün HighWire yayınevi 247'nin üzerinde bilimsel dergiyi kapsamaktadır (<http://highwire.stanford.edu/about/>). Machovec (1997) HighWire Press'in veritabanının tam metin taranabilir olması, farklı veri tabanlarındaki atıf, dipnot ve bilgilere bağlantı sağlaması ve yazarlara elektronik posta gönderilebilmesi gibi önemli özelliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu proje birçok saygın dergiyi sunma bakımından önemli bir dijitalleştirme projesidir. Başka bir yayınevi olan Academic Press 1996 yılında sahip olduğu 176 derginin tamamını 3 yıllık bir projeye İnternet üzerinden erişime sunmuştur. Springer yayınevi de 1996'da sahip olduğu 400'den fazla derginin elektronik versiyonunu IBM ve OpenText işbirliğiyle SpringerLink web sitesi aracılığıyla, referanslar arasında bağlantılar, güncel duyuru hizmeti gibi özelliklerle veritabanının işlevlerini arttırarak kullanıcılarının hizmetine sunmuştur. Elsevier ise 1997 yılında 1100 dergisini ScienceDirect veritabanı aracılığıyla çevrimiçi erişilebilir hale getirmiştir (Kefeer, 2001; Odlyzko, 1999).

Öte yandan değişik şirketlerin çok sayıda elektronik dergiyi farklı yayıncılardan sağlayarak tek bir çatıda topladığı görülmektedir. Bazen de sadece farklı yayınevlerinden sağlanan dergilerin öz ve atıf bilgilerini içeren hizmetler (Instute for Scientific Informaion-ISI) sunulmuştur. OCLC ECO (Electronic Collection Online) bu türde toplayıcı firmalara örnek gösterilebilir. Ayrıca bu türde firmalar elektronik yayıncılığın ortaya çıkardığı içerik sunucular olarak düşünülebilir. OCLC ECO 1997 yılında 9 yayıncıdan topladığı 260'ın üzerinde dergiye çevrimiçi erişim sağlamaya başlamıştır. Veritabanlarında olduğu gibi İnternet'in sunduğu bütün işlevsel farklı hizmetleri de bünyesinde bulunduran OCLC ECO bunlara ek olarak farklı elektronik dergi makalelerine yayınevi, kurumsal ve web sayfası gibi çeşitli alternatifler aracılığıyla erişim sağlayarak kullanılabilirliğini arttırmıştır.

Bugün ise WorldCat, FirstSearch, Article First vb. oluşumlar birçok veritabanını bünyesinde barındırmaktadır (<http://www.oclc.org/>).

Ayrıca bu dönemde ACS (American Chemical Society), APS (American Physical Society), AMS (American Mathematical Society), ve SIAM (Society for Industrial and Applied Mathematics) gibi profesyonel topluluklarda araştırma dergilerini elektronik olarak sunmaya başlamışlardır (Odlyzko, 1999).

Yaşanan diğer önemli bir gelişme ise elektronik dergilerin geçmiş sayılarının elektronik arşivinin üretilmesine yönelik olan JSTOR'un (Journal Storage Project) kurulmasıdır. JSTOR, Andrew W. Mellon Vakfı tarafından desteklenmiş kar amacı gütmeyen bağımsız bir kurumdur. İlk olarak ekonomi ve tarih alanında az sayıda çekirdek derginin 1990 öncesindeki baskılarının elektronik veritabanının oluşturulmasıyla yayın hayatına başlamıştır. JSTOR, OCR (Optical Character Recognition) kullanarak basılı dergileri yüksek görüntü kalitesinde (600dpi) sunmaktadır. JSTOR, günümüze kadar sosyal, insani bilimler ile uygulamalı bilimlerde 1800'lü yıllara kadar uzanan birçok derginin eski sayılarını dijital ortama aktarmış ve arşivleme sorumluluğunu üstlenmiştir (Murphy, 2000, Mahovec, 1997)

Yine bu dönemde bilgisayar yazılımlarında yaşanan gelişmeler ile birlikte dergilerin dijital ortamda yayınlanmasında artış olmuştur. Yapılan projelerde ve farklı araştırmalarla erişim ve kullanım gibi farklı unsurların kolaylaştırılması sağlanmıştır. Örneğin Open Journal Project, elektronik dergiler başta olmak üzere farklı bilgi kaynakları arasında bağlantılar kurarak hızlı erişimin sağlanmasını amaçlamıştır. Projede referansları tanıyan yazılımlar ve HTML ya da PDF formatında dergilere ve ikincil kaynaklara kalıcı bağlantılar kurulması denenmiştir. Bu proje ile 10 yayınevinin veritabanındaki yaklaşık 3000 derginin makaleleri arasında yapılan atıflarla bağlantı kurulması sağlanmıştır (Hitchcock ve diğerleri, 1998).

Öte yandan elektronik yayıncılıkta birçok standardın geliştirilmesi de bu döneme rastlamaktadır. Elektronik belge yaratılmasında, SGML ve XML gibi farklı standartların ortaya çıkması, daha esnek ve işlevsel olunmasını sağlamıştır. Yine benzer olarak PostScript ve PDF vb. biçimlerde elektronik metinler sunulmaya başlanmıştır.

2.3.4 Elektronik Dergilerin Arşivlenmesi ve Açık Erişim Olgusunun Etkisi: 2000’li Yıllar

2000’li yıllara gelindiğinde yayınevleri, toplayıcılar, üçüncü parti şirketler, profesyonel topluluklar veya web siteleri aracılığıyla birçok dergi İnternet’ten erişilebilir hale gelmiştir. Dijitalleştirme projelerinin çoğu başarılı olmasına rağmen arşivleme, ekonomik modeller, telif hakları ve teknik altyapı konularında çözülmesi gereken birçok sorun bulunmaktadır. Bu sorunların başında elektronik dergilerin arşivlenmesi gelmektedir. Çünkü dergileri arşivleme aynı zamanda tüm bu sorunların çözülmesine yönelik çabaları da beraberinde getirmektedir.

Council on Library and Information Resources (CLIR), Digital Library Federation (DLF) ve Coalition for Networked Information, 1999 yılında yayıncılar ve kütüphanecilerden oluşan bir grubu, elektronik dergilerin içeriğinin arşivlenmesi sorumluluğunun tartışılması için toplamıştır. Bir dizi toplantı sonunda Mayıs 2000’de “Dijital Bilimsel Dergilerin Arşivsel Deposu için Minimum Kriterler”i içeren doküman yayınlanmıştır (Greenstein ve Marcum, 2000). Ardından 2001 yılında Andrew Mellon Vakfı e-dergilerin arşivlenmesiyle ilgili yedi kurumun (Cornell, Harvard, Stanford, Pennsylvania, Yale Üniversitesi, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü-MIT, Kütüphaneleri ve New York Halk Kütüphanesi-NYPL) dahil edildiği bir dizi proje başlatmıştır. Harvard Üniversitesi, John Wiley and Sons, Blackwell Yayıncılık ve Chicago Üniversitesi Yayıneviyle; Pennsylvania Üniversitesi, Oxford Üniversitesi ve Cambridge Üniversitesi Yayıneviyle; Yale Üniversitesi, Elsevier Science ile projeler gerçekleştirmiştir. Öte yandan Cornell tarım, New York Halk Kütüphanesi ise sanat alanındaki dergilerin

arşivlenmesiyle ilgili çalışmalar yapmıştır. MIT dinamik “e-dergi” (“dynamic e-journal”) ile ilgili konuları araştırmıştır. Son olarak Stanford üniversitesi ise kütüphanelerin üye olduğu ya da lisans hakkına sahip olduğu elektronik dergilerin içeriğini yerel makinalarda (local cache) toplanmasını sağlayacak araçların (Lots of Copies Keep Stuff Safe-LOCKSS) geliştirilmesine odaklanmıştır (Cantara, 2003; Flecker, 2001). Bu projeler elektronik dergilerin arşivlemesine yönelik yeni ekonomik modeller sunmuş, teknik ve organizasyonel altyapının geliştirilmesini sağlamıştır.

Elektronik dergilerin arşivlenmesiyle ilgili bir başka kapsamlı proje Koninklijke Bibliotheek’tir. Andrew Mellon Vakfı’nın desteğiyle 2002 yılında Hollanda Ulusal Kütüphanesi tarafından başlatılmıştır. Bu proje ile birkaç yıl içinde Elsevier’ın sahip olduğu bütün bilimsel dergiler dijitalleştirilmiştir (Elsevier, 2005). Proje günümüze kadar genişleyerek Kluwer Academic, Springer, Brill Academic Publishers ve Taylor & Fransis Group gibi yayınevlerinin materyallerini elektronik ortamda arşivlenmesini de üstlenmiştir (<http://www.kb.nl/index-en.html>).

Basılı dergilerin elektronik ortama aktarılması veya sadece elektronik dergi yayınlanmasında önemli adımlar atılmasına rağmen, erişime yönelik problemler giderilememiştir. Çünkü İnternet’teki bilgi kaynaklarının adreslerinin değişmesi, kaldırılması veya farklı yerlerdeki kopyaları gibi nedenlerle yayınlara erişim sağlanamamaktadır. Ayrıca İnternet sitelerindeki tam metin makaleler, bibliyografik bilgiler ve makale kaynakçaları arasında bağlantı kurulabilmesine de çözümler getirilmesi gerekmektedir. Daha önce Açık Dergi Projesi’nin gelişiminde DOI ve CrossRef girişimi bu konuda daha somut adımlar atılmasını sağlamıştır. DOI (Digital Object Identifier) Dijital Nesne Tanımlayıcı, 1995 yılında Uluslararası DOI Vakfı tarafından oluşturulmuştur. Kısaca herhangi bir elektronik bilgi kaynağının tanımlanması için kullanılan uluslararası bir standart olarak düşünülebilir. Tonta (2000), DOI’nin elektronik ortamdaki bir kitabın ya da makalenin bibliyografik künyesini, özetini, ya da tam metnini temsil edebileceği gibi, bir derginin bir sayısının içindekiler sayfasını, bir

resmi, müzik yapıtını ya da filmi de temsil edebileceğini belirtmiştir. Bu standartla tanımlı bir elektronik bilgi kaynağının belirlenmesi ve istenilen adrese yönlendirilmesi amaçlanmıştır. CrossRef ise Publishers International Linking Association (PILA)'nın 2000 yılında başlattığı bir girişimidir (<http://www.crossref.org/>). CrossRef, DOI'sını kullanarak bilimsel içeriğin daimi olarak tanımlanmasını ve farklı yayınevlerinin sahip olduğu tam metin kaynaklarda yapılan atıflar arasında bağlantı kurulmasını sağlayan bir sistemdir (Grogg, 2001; Caplan 2001). CrossRef'in Nisan 2005 verilerine göre 11.991 süreli yayını kapsamaktadır (CrossRef2005). Dünya çapında birçok yayınevi, kurum ve topluluk bu girişimi desteklemekte ve her geçen gün katılım artmaktadır.

Elektronik dergi yayıncılığının bu denli gelişmesi kuşkusuz İnternet'in ve bilgisayarların sunduğu imkanlardan kaynaklanmaktadır. Bu sayade bilimsel çalışmaları hazırlamak ve yaymak çok daha kolay bir hale gelmiştir. Üniversiteler, araştırma kurumları, profesyonel topluluklar ve hatta yazarlar araştırmalarını kendi kaynaklarıyla yayınlama fırsatı bulmuşlardır. Bunda daha önce bahsettiğimiz “süreli yayın krizi”nin de etkisi vardır. Dergi fiyatlarındaki artış, kütüphaneleri, üniversiteleri ve diğer bilimsel toplulukları farklı yaklaşımlar geliştirmesine yol açmıştır. Bu bağlamda bilimsel bilgilerin içeriğine İnternet vasıtasıyla ücretsiz ve evrensel erişim sağlama, “Açık Erişim” olgusunu doğurmuştur. Los Alamos Ulusal Laboratuvarı'nda (Los Alamos National Laboratory) 1991 yılında Ginsparg tarafından yaratılan, Fizik Arşivi (arXiv.org-Los Alamos Physics Archive) bunun ilk örneğidir. Yazarların basılmamış (önbaskı-pre-print) ya da basılmış (postprint) araştırmalarını konu tabanlı bir arşivde yayınlamasını sağlamaktadır. ArXiv böylece makalelerin yayınlanmasında farklı bir bilimsel iletişim yolu sunmaktadır. Bu girişim bilim dünyasında büyük yankı uyandırmıştır. ArXiv'in 15 farklı ülkede benzerleri oluşturulduğu gibi RePEc (Research paper in Economics); ekonomi, iş, yönetim, finans ve CogPrints; psikoloji, nöroloji, dilbilimi ve biyoloji vb. diğer alanlarda da arşivler yaratılmıştır (Küçük 2003; Karasözen, 2003).

Diğer taraftan *D-Lib Magazine* ve *Journal of Electronic Publishing* gibi ücretsiz dergilerin yayınlanmaya başlaması, açık erişim fikrinin diğer bir ayağı olarak görülmüştür. D-Lib Magazine 1995 yılında Defence Advanced Research Project Agency (DARPA) ve National Science Foundation (NFS) bağışlarıyla finanse edilirken, Journal of Electronic Publishing ise Michigan Üniversitesi Basımevi aracılığıyla yayınlanmıştır (Swan ve Brown, 2004, s. 8). Açık Erişim dergilerindeki artış 2000'li yıllardan sonra gözlenmektedir. Özellikle Public Library of Science (PLOS), BioMed Central, PubMed Central çok sayıda ücretsiz dergiyi yayınlamaya başlamıştır (Lustria, ve Case, 2005). Gordon ve Betty Moore Foundation'ın desteklediği PLoS, biyoloji ve tıp alanında 2 dergiyle ilk yayın hayatına başlamıştır. Şu anda 6 hakemli dergiyi yayınlamaktadır (<http://www.plos.org/index.html>). BioMed Central 2000 yılında kurulmuş ve kullanıcılarına şu anda 130'un üstünde açık erişim dergisi sunmaktadır (<http://www.biomedcentral.com/>). PubMed ise 2003 yılında oluşturulmuş ve 60'ın üstünde dergi yayınlamaktadır. En önemli ve kapsamlı gelişmelerden birisi de Directory of Open Access Journals (DOAJ)'dır. Open Society Institute ve Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition (SPARC)'ın desteğiyle Lund Üniversitesi Kütüphanesi'nde 2003 yılında açık erişim bilimsel dergilerinin kullanımı ve etkisinin artırılması için kurulmuştur. Şu anda 2140 hakemli elektronik dergiyi listelemektedir (<http://www.doaj.org/>). Dünya çapında birçok kurum, kuruluş, vakıf ve bilimsel topluluk oluşturdukları ücretsiz elektronik dergilerle Açık Erişimi desteklemekte ve geliştirmektedir.

Açık Erişime, gerek kurumsal ya da konu tabanlı arşivler oluşturulmasında gerekse ücretsiz elektronik dergiler yayınlanmasında, katkıda bulunan birkaç faktörün üzerinde durulması gerekmektedir. Open Archive Initiative (OAI), yazarların araştırmalarının dağıtımını kolaylaştırarak standartları geliştirmek için oluşturulmuştur. Özellikle OAI'nin geliştirdiği Veri Harmanlama Protokolü (Metadata Harvesting Protocol) çok sayıda arşivden harmanlanan ve biraraya toplanan verileri sağlayarak, arşivler arasında birlikte işlerliği mümkün kılmıştır. Ayrıca

geliştirilen birçok ücretsiz yazılımla (Archimede, ARNO, CDSware, DSpace, Eprints, Fedora, i-Tor MyCoRe, ve OPUS gibi) kurumsal arşivler yaygınlaşmıştır (Correia ve Teixeira, 2005, s. 356) Bununla birlikte Açık Erişimin desteklenmesine yönelik uluslararası boyutta birçok bildiri ve toplantının düzenlenmesi çalışmalara hareket kazandırmıştır. Özellikle 2001 yılının Aralık ayında Budapeşte Açık Arşiv Girişimi'nin (Budapest Open Access Initiative, BOAI) bu açıdan önemli bir rolü bulunmaktadır. Open Society Institute (OSI) tarafından gerçekleşen BOAI sonucunda, İnternet'te ücretsiz ve erişilebilir araştırmalar yapılması için akademik alanlardaki uluslararası çabaların hızlandırmasını amaçlayan bir bildiri yayınlanmıştır. Buna göre hakemli dergi literatürünün Açık Erişimi ana hedeftir. Kendi kendine Arşivleme (Self-Archiving) ve yeni kuşak açık erişim dergiler, bu hedefe ulaşmanın iki yoludur (<http://www.soros.org/openaccess/>). Ardından 2003 ve 2004 yıllarında gerçekleşen Kolej ve Araştırma Kütüphaneleri Derneği'nin (College and Research Libraries Association) toplantısı, Bethaste Bildirisi, Berlin Deklarasyonu, Birleşmiş Milletler Bilgi Toplulukları Deklarasyonu ve Hareket Planı, OECD(Organisation for Economic Co-operation and Development) ve IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions) Bildirisi gibi girişimler Açık Erişime olan ilgiyi arttırmıştır.

Bu noktaya kadar elektronik dergilerdeki gelişmelerin ana karakteristikleri belirli zaman dilimleri altında verilmeye çalışılarak ele alınmıştır. Buna göre özetlemek gerekirse, 1990 öncesinde elektronik dergiler açısından deneysel anlamda basit örnekler ortaya konmuştur. Teknik standartların eksikliği, yeterli üretim ve dağıtım altyapısının (hem donanım hem yazılım) olmaması bu dönem e-dergilerini en önemli faktörlerdir. Elektronik dergilerin miladı ise 1990 yılıdır. Sadece elektronik ortamda yayınlanan dergi örnekleri ilk olarak bu zaman diliminde görülmeye başlanmıştır. Elektronik yayıncılığın potansiyelinin keşfedilmesi ve İnternet'in bilgi kaynaklarının dağıtımı ve erişiminde yarattığı etki, bu döneme damgasını vurmuştur. Paralel yayıncılığın 1995 ile 2000 yılları

arasında hızla arttığı gözlenmektedir. Özellikle çok sayıda yayınevinin güncel basılı dergilerini elektronik ortamda sunması, teknik anlamda da birçok ilerlemenin yaşanmasını sağlamıştır. Elektronik dergilerin ekonomisi ve arşivlenmesi giderek artan sorunlar haline gelmiştir. 2000’li yıllardan sonra yaşanan önemli gelişmeler ise daha çok; geçmiş dergi literatürünün elektronik arşivlere aktarılması, teknolojik yeniliklerle işlevselliğin artırılması ve açık erişim hareketinin yarattığı değişim olarak özetlenebilir. Yayınevlerinin yanı sıra kütüphanelerinde arşivleme konusunda gerçekleştirdiği projeler dikkat çekicidir. Diğer yandan açık erişim hareketi elektronik dergi yayıncılığında üniversitelerin, kütüphanelerin ve profesyonel toplulukların farklı yaklaşımlar geliştirmesine neden olmuştur.

Sonuç olarak elektronik dergi yayıncılığı günümüze kadar büyük bir gelişme göstermiştir. Ulrich’s Periodical Directory veritabanı Şubat 2005 istatistikleri, çevrimiçi aktif olan hakemli 16.364 derginin bulunduğunu göstermektedir (Kurata, Matsubayashi, Mine, Muranushi, Ueda, 2006).

2.4 Elektronik Dergilerin Bilimsel İletişime Etkisi

Bilimsel dergilerin 17. yy’da ortaya çıkması bilimsel iletişimde birçok değişimin yaşanmasına yol açmıştır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi dergiler araştırma sonuçlarının yayılmasının yanı sıra telif hakkının sağlanması, akademisyenlerin saygınlığının ve statüsünün belirlenmesinde temel araçlardan biri olmuştur. 21. yy’a gelindiğinde ise bilimsel dergiler, bilimsel iletişimde özgün bir yapının oluşmasını sağlamıştır. Schuader (1994, s. 74) bu yapıyı “Bilimsel İletişim Endüstrisi” olarak nitelendirmiştir. Bu endüstrinin yazarlar, yayıncılar, satıcılar, kütüphaneciler ve okuyuculardan oluştuğunu belirtmiştir. Bu yapıyı etkileyen diğer unsurlar ise bilgisayar ağı sağlayıcıları, profesyonel topluluk ve organizasyonlar olarak üniversiteler, araştırmaya ilgi duyan bireyler ve organizasyonlar, araştırmaları finanse eden ve araştırmalardan sosyal fayda arayan devlettir. Aslında bu yapı basılı ortamın yarattığı bir sistem olarak algılanabilir. Ancak elektronik dergilerin ortaya çıkması bu yapıda farklı

uygulamalar üretilmesine neden olmuştur. Basılı ortamda üç tür uygulama mevcutken elektronik dergilerin ortaya çıkışıyla bu sayı onbire çıkmıştır. Farklı uygulamalar üretilmesinde yeni ortamın yarattığı etkileşim ve sorunlara çözüm arayışı neden olmuştur. Schuader'in (1994) Merriam'dan (1992) geliştirdiği uygulamalar aşağıda görülebilir. Bununla birlikte bu çalışmada Açık Erişim'in yarattığı farklı uygulamalar da eklenerek, elektronik dergilerin bilimsel iletişim endüstrisine etkisi yansıtılmıştır.

Basılı Dergilerin Dağıtım Uygulamaları

1. Yazar—Yayınevi—Satıcı—Kütüphaneci—Okuyucu
2. Yazar—Yayınevi—Okuyucu
3. Yazar—Yayınevi—Satıcı—Okuyucu

Elektronik Dergilerle ortaya çıkan yeni dağıtım uygulamaları

4. Yazar—[Veritabanı]—Okuyucu
5. Yazar—Yayınevi[Veritabanı]—Okuyucu
6. Yazar—Satıcı[Veritabanı]—Okuyucu
7. Yazar—Kütüphaneci[Veritabanı]—Okuyucu
8. Yazar—Yayınevi—Satıcı[Veritabanı]—Okuyucu
9. Yazar—Yayınevi—Kütüphaneci[Veritabanı]—Okuyucu
10. Yazar—Yayınevi/Satıcı[Veritabanı] Konsorsiyumu—Okuyucu
11. Yazar—Yayınevi/Satıcı[Veritabanı]Konsorsiyumu—
Kütüphaneci—Okuyucu
12. Yazar—Yayınevi/Satıcı/Kütüphaneci[Veritabanı] Konsorsiyumu—
Okuyucu
13. Yazar—Yayınevi /Kütüphaneci[Veritabanı] Konsorsiyumu—
Okuyucu
14. Yazar—Yayınevi Satıcı/Kütüphaneci[Veritabanı]Konsorsiyumu—
Okuyucu
15. Yazar—Satıcı/Kütüphaneci[Veritabanı] Konsorsiyumu—Okuyucu

Açık Erişim Dergileri ile dağıtımda oluşan uygulama

16. Yazar—Üniveristeler/Profesyonel Topluklar—Okuyucular

Bu noktada elektronik dergi ya da makalelerin okuyuculara sağlanmasında farklı uygulamalar oluşmasında, elektronik yayıncılığın dağıtım imkanları ve ekonomik etkenlerin başrol oynadığı söylenebilir. Çünkü basılı ortamda dergilerin okuyuculara ulaşması fiziksel dağıtım kanallarına bağlı iken elektronik ortamda ağlar aracılığıyla erişim bu modellerin oluşmasını sağlamıştır. Öte yandan ekonomik açıdan, artan dergi fiyatları ve her unsurun kendi çıkarlarını korumak istemesi, bu modellerin çeşitlenmesini sağlayan diğer etkenlerdir. Kar amacı gütmeyen organizasyonların bu dergileri yayınlamada ve geliştirmede taşıdıkları sorumluluklar artmıştır. Yeni organizasyonlar da bu sorumluluğu almada adımlar atmaktadır (National Science Foundation, 2003). Profesyonel toplulukların elektronik dergi yayıncılığı, arşivleme ve standartların geliştirilmesinde ya birebir ya da çeşitli kurumlarla işbirliğine gittiği görülmektedir (2.2 Elektronik Dergilerin Ortaya Çıkışı ve Günümüze Kadar Gelişimi'nde projelere yer verilmiştir). Son olarak yayıncıların fiyatlama politikalarına tepki olarak ortaya çıkan ve elektronik yayıncılığın sunduğu imkanlar açık erişim uygulamalarının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Açık Erişim dergileri ve kurumsal arşivler aracılığıyla bilimsel araştırmalar hiçbir aracı olmadan kullanıcılara dağıtım imkanı sunmuştur.

Bu çalışmada elektronik dergilerin bilimsel iletişim sürecine etkisi kütüphaneler, yayıncılar, üniversiteler, profesyonel topluluklar açısından kısaca ele alındıktan sonra farklı akademisyenlerin elektronik dergi kullanım özellikleri ayrıntıyla işlenecektir.

2.4.1 Elektronik Dergilerin Kütüphanelere Etkisi

Kütüphaneler, bilimsel dergilerin kullanıcılara ulaştırılmasında aracı olarak yüzyıllardır hizmet vermektedir. Teknik açıdan koleksiyon oluşturma, erişim araçları geliştirme, arşivleme, danışmanlık yapma ve kullanıcı eğitimi verme vb. bilimsel dergilere yönelik birçok hizmet kütüphaneler tarafından sağlanmaktadır. Bu hizmetler kütüphanelere artı değer sağlamaktadır.

Ancak ekonomik açıdan basılı dergilerin artan fiyatları süreli yayınların sağlanmasında krize yol açmış ve kütüphane bütçelerinde büyük sıkıntı yaratmıştır. Kyrrillidou ve Young (2004) Amerikan Araştırma Kütüphanelerinin süreli yayın harcamalarının 1986'dan 2004 yılına kadar % 273 oranında artmasına rağmen satın alınan süreli yayın sayısının ancak %42 oranında arttığını vurgulamaktadır.

Elektronik dergilerin ortaya çıkışı teknik, ekonomik ve yönetsel anlamda kütüphanelerin işleyişini değişime uğratmıştır. Bu durum kütüphanelerin hizmet anlayışını değiştirmese de, hizmetlerin verilmiş yöntemlerini etkilemiştir. Kuşkusuz ilk göze çarpan elektronik dergilerin dağıtımındaki kolaylıktır. Kullanıcılar kütüphaneyi ziyaret etmek yerine İnternet aracılığıyla istedikleri yerden elektronik dergilere erişebilmektedir. Chu (1999) Amerika'daki 95 akademik kütüphanede yaptığı araştırmada, kütüphanecilerin elektronik dergileri tercih etmesindeki etkenleri belirtmelerini istemiştir. Araştırma sonucuna göre elektronik dergilere kullanıcıların uzaktan erişim sağlaması, aynı anda birden çok kullanıcının aynı dergiden yararlanabilmesi, tarama kapasitesi, elektronik dergilerin fiziksel işlemler gerektirmemesi gibi özellikler tercih nedeni olarak belirtilmiştir. Böylece çoğu kütüphane koleksiyonları giderek daha fazla elektronik dergi koleksiyonlarına yer vermektedir.

Kütüphanelerin koleksiyonlarında elektronik dergileri tercih etmesinde erişim kolaylığının yanısıra basılı dergilerin maliyetleri de etkilidir. Afzali (2003) yaptığı araştırmada elektronik dergilere abone olduğu takdirde yaklaşık %13 tasarruf sağlanabileceğini belirtmiştir. Küçük, orta ve büyük ölçekli kütüphanelerin incelendiği bir başka araştırmada, elektronik formata geçişin uzun dönemde mali düşüşler sağladığı saptanmıştır (Schonfeld, King, Okerson, ve Fenton, 2004). Tenopir ve King'in (2004) Drexel Üniversitesi Hargety Kütüphanesinde yaptığı araştırmada ise sağlama, kullanıcı ve personel eğitimi, danışma, donanım, yazılım maliyetlerinde artma olduğu belirtilirken operasyonel

maliyetlerde (fotokopi, yer vb.) önemli bir oranda azalma olduğu saptanmıştır.

Kütüphanelerde elektronik dergilere teknik açıdan yaklaşım dergilerin basılı versiyonlarından oldukça farklı şekilde olmuştur. Keefer (2001) elektronik dergilerin etkisini seçim ve sağlama, kataloglama, arşivleme ve benzeri açılardan konuya açıklık getirerek anlatmaktadır. Keefer (2001) öncelikle e-dergi seçiminde teknik açıdan dosya formatı ya da türü gibi yeni faktörlerin dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Elektronik derginin standartları ve erişim için sunduğu teknolojik kapasite (tarama seçenekleri, makaleler arasında bağlantılar, seçimli duyuru hizmeti vb.) önemli unsurlardır (Chan, 1999). Diğer yandan fiyatlama ve kullanım hakları en belirleyici faktörlerdir. Bu yayınların kataloglanmasında da kütüphanelerin baş etmesi gereken birçok yenilik ortaya çıkmıştır. Bunlara örnek olarak elektronik dergi formatları (HTML, PDF, PostScript vb.), sayfa sayısı, fiziksel özellikleri ve adresler gösterilebilir. Diğer yandan sadece elektronik ortamda yaratılmış dergiler ya da ücretsiz erişilebilen dergiler de farklı sorunlara yol açmaktadır. Elektronik dergilerin arşivlenmesi ise daha karmaşık bir konudur. Sürekli gelişen ve değişen yazılım ve donanımlar elektronik dergilerin arşivlenmesi sorumluluğunda kütüphaneleri ne yazık ki çaresiz bırakmaktadır (Meadows, 1997). Elektronik dergilerin gelişimi bölümünde birçok kütüphanenin bu konuyla ilgili projelerine yer vermiştik. Tenopir ve King (2004) birçok çabanın çözümler geliştirilmesi için sarf edilmesine rağmen arşivlemeye kesin çözüm bulunamadığını belirtmiştir. Elektronik dergilerin arşivlenmesinde teknolojik standartlar ve yüksek maliyet en önemli engeller olarak gözükmektedir. Bununla birlikte yayınevlerinin elektronik dergilere sadece erişim sağlama hakkı vermesi, arşivlemeyi bir başka çıkmaza sürüklemektedir. Yayınevlerinin bu yaklaşımı kütüphaneleri sadece arşivleme konusunda değil aynı zamanda sağlama ve erişimde farklı oluşumlara itmiştir.

Basılı ve elektronik dergilerin sağlanmasında bir diğer fark basılısına abone olunan dergilerin elektronik versiyonlarının alınmasında görülmektedir. Bu dergilerin elektronik versiyonun lisans anlaşmaları kapsamında belirli bir süre ya da zaman aralığında belirli koşullarda kullanılmaktadır. Kütüphanelere lisans anlaşmalarının yanında kullanım başına ücretleme (pay-per-view) gibi seçenekler sunulmaktadır. Genellikle kütüphanelerin lisans anlaşmalarını tercih edildiği görülmektedir (Odlyzko, 1999). Fakat lisans anlaşmaları da kütüphaneleri ve yayıncıların çıkarlarını korumada çatışmalara yol açabilmektedir. Committee on Science, Engineering and Public Policy (2004) site lisanslarında problemin erişimde kullanıcılara ve kütüphanelere çeşitli sınırlamalar ve yasaklar konmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Birçok yayınevi elektronik dergileri arşivlemeyi ve kütüphaneler arası ödünç vermeyi yasaklamaktadır. Odlyzko (1999) ve Keefer (2001) elektronik dergilerin lisans anlaşmalarıyla fiyatlandırılmasının daha karışık olduğunu belirtmektedir. Basılı olanlarda bireysel ve kurumsal abonelikte fazla bir fark bulunmazken, elektronik dergi fiyatlamasında; geçici kullanıcılar, tüm kullanıcı sayısı, basılı versiyonuna abone olup olunmaması gibi unsurlar farklı uygulamalara yol açmaktadır. Ayrıca bu kaynakları kullanım sayıları, üniversitelerin tam zamanlı eşdeğer öğrenci nüfusu ve bazı ülkelerdeki üniversitelerin sosyal rolleri de fiyatlandırma üzerinde etkilidir.

Lisans anlaşmalarının fiyatlanmasındaki farklı uygulamalar ve daha önce değindiğimiz süreli yayın krizi kütüphaneleri daha fazla işbirliğine itmiştir. Kütüphaneler yayınevleri ile ya da kendi aralarında oluşturdukları konsorsiyumlarla kullanıcılarına daha az maliyetle daha fazla kaynak sunmayı hedeflemişlerdir. Konsorsiyumlar bu türde avantaj sağlasa da kütüphanelerin farklı yayınevlerinden sağladıkları yayınlar bir başka soruna yol açmaktadır. Örneğin King ve Tenopir (2004) Drexel Üniversitesi Hargety Kütüphanesi'nde yaptığı araştırmada farklı lisans ve anlaşmalarla sağlanan 13 500 dergiden 8600 tanesinin farklı bir başlık olduğunu belirtmiştir. Yayınevlerini lisans veya konsorsiyumlarla sunduğu elektronik dergiler birbiriyle çakışmakta ya da ihtiyaç duyulmayan başlıkların

sağlanmasına neden olmaktadır. Yayınevlerinin bu politikaları “büyük anlaşma” olarak adlandırılmaktadır. Bundan da lisans anlaşmalarında fiyatlandırma ve erişim modellerinin netlik kazanmadığı anlaşılmaktadır.

Elektronik dergilerin teknik ve ekonomik açıdan kütüphanelere etkisi kütüphanecilere de mesleki anlamda farklı sorumluluklar yüklemiştir. Kaynak alımı ve seçiminde lisans anlaşmaları ve elektronik kaynaklara yönelik servislerdeki uzmanlığın daha da gerekli bir hale gelmektedir (Chu, 1999; Tenopir, 2003). Sürekli değişen ve yenilenen teknoloji, daha çok bilgisayar bilgisine ihtiyaç duyulmasına yol açmaktadır.

Elektronik dergilerin kütüphaneler ve kütüphaneciler üzerinde yarattığı değişim çok yönlüdür. Bu bölümde bu değişimin genel hatları çizilmeye çalışılmıştır. Elektronik dergilerin gelişimiyle birlikte kullanıcılar kütüphaneye hiç uğramadan bütün kaynaklara ulaşmaktadır. Bazı kütüphaneciler bu konuda endişelenmektedir. Ancak şu açıktır ki, elektronik dergiler kütüphanelerin bilimsel iletişimde daha etkin rol oynamasını sağlamıştır. Kütüphaneler araştırma kurumları, yayınevleri ve bezer kurumlarla biraraya gelerek gelişen teknolojiye farklı sorumluluklar üstlenmeye başlamışlardır. Bununla birlikte açık erişimi destekleyen çalışmalarda dikkate alınmalıdır. Bu da kütüphanelerin, geleneksel bilgiye erişim sağlamadaki rolünün giderek genişlediğini göstermektedir (Committee on Science, Engineering, and Public Policy, 2004).

2.4.2 Elektronik Dergilerin Yayınevlerine Etkisi

Bilimsel iletişimde kar amacı güden toplulukların bilimsel dergilere olan katkısı ve rolü sürekli tartışılan bir konudur. Bazı görüşler ticari yayınevlerinin/satıcıların bilimsel dergilere ek değer kattıklarını düşünürken bazı görüşlere göre bu kurumlar akademik toplulukları sömürmektedir. Örneğin Falk (2003) basılı ortamda bilimsel içeriğin hazırlanması, editörlük sürecinin yapılması ve dağıtım kanallarının oluşmasında ticari yayınevlerinin önemli katkıları olduğunu iddia etmektedir. Öte yandan

birçok yazar yayınevinin dergilerin akademik topluluklara yüksek fiyatlarla sunmasını eleştirmektedir (King ve Tenopir, 2001). Çünkü yayıncıların bilimsel dergilerin içeriğini hazırlayan akademisyenler kadar değer katmadıkları düşünülmektedir. Bu tartışmalar devam ederken elektronik yayıncılığın gelişmesi yayınevlerine yeni fırsatlar sağlamıştır.

Elektronik yayıncılıkla birlikte elektronik dergilerin ortaya çıkışı ticari yayınevlerinin basılı ortamda oluşturdukları düzene birçok yenilik getirmiştir. Öncelikle elektronik yayıncılığın bilgi üretimi ve dağıtımında sunduğu olanaklar yayıncıların hemen dikkatini çekmiştir. Odlyzko (1999) yayıncıların basılan dergilerden elektronik yayıncılıkla %10 ve basma ve dağıtımdan da %20-30 tasarruf sağlandığını belirtmiştir. Böylece yayınevleri basılı dergilerini hızla elektronik ortama aktarmaya başlamışlardır. Bir anda İnternet sayesinde daha fazla kullanıcıya aynı anda erişmek ve gelirlerini artırma imkanı dönüşümü hızlandırmıştır. Ancak, teknolojik kapasitenin yetersizliği, standartların geliştirilmemesi, kullanıcı alışkanlıkları ve teknik altyapı maliyetleri birçok sorunu da beraberinde getirmiştir (National Science Foundation, 2003). Bu nedenle yayınevleri, birçok derginin paralel yayıncılığını yaparak kullanıcılara hizmet vermeyi tercih etmişlerdir. Ayrıca bu sorunlar yayıncıların elektronik dergilerin arşivlenmesi konusunda ağır kalmasına yol açmıştır. Bazı yayınevleri arşivleme sorumluluğunu hiç üstlenmezken bazıları (Science Direct vb.) eski sayıları da dahil ederek, çeşitli kuruluşlarla çalışmalar yapmıştır. Örneğin HighWire yayınevi yaklaşık 50 milyon dolarlık yatırım yapmıştır. Ancak orta ve küçük ölçekli yayınevleri bu miktarları karşılayamamaktadır (Committee on Science, Engineering, and Public Policy, 2004)

Yayınevleri yeni ortamdaki eksikliklerin diğer yayınevleri, üniversiteler, kütüphaneler ve araştırma topluluklarıyla ortaklaşa yaptıkları projelerle üstesinden gelmeye çalışmıştır (Ball, 2004). “Elektronik dergilerin gelişimi” kısmında değindiğimiz gibi elektronik dergilerin üretilmesi, arşivlenmesi, bu alanda standartların geliştirilmesi birçok projeye

teknolojinin geliştirilmesini sağlamıştır. Daha fazla derginin elektronik hale getirilmesinin yanı sıra referanslar, yazarlar ve hatta yapılan atıflar vasıtasıyla işlevleri arttırılmıştır. Ancak yayınevleri basılı ortamdaki üstünlüklerinin aksine; elektronik yayıncılık konusunda, teknik açıdan üniversitelerin, kütüphanelerin ve araştırma kurumlarının yardımına ihtiyaç duymaktadır. Bu durum yayınevlerinin basılı ortamdaki mutlak egemenliğinin giderek zayıfladığının göstergesidir.

Ancak ekonomik açıdan yayınevlerinin basılı ortamda izledikleri politikalar hala geçerlidir. Basılı ortamda yayınevlerinin artan maliyetler karşısında dergileri yüksek fiyatlarla sunması ilk etapta bireysel abonelikleri azaltmış ardından kütüphane bütçelerini zorlamıştır (Tenopir ve King, 1998b). Meyer (1997) bu artışı bilimsel yayıncılıkta tam rekabet piyasasının oluşmaması ve bilgi ürünlerinin değerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Buna göre pazarda az sayıda firmanın yer alması tekel gücü sağlamaktadır. Ayrıca bilimsel makalelerin tek ve ikamesinin olmaması değerinin serbestçe belirlenmesine yol açmaktadır. Bu nedenle yayınevlerinin izlediği yüksek fiyatlama politikaları elektronik ortamda da sürmektedir. Bununla birlikte elektronik dağıtım yeni fiyatlama modelleri ortaya çıkarmıştır. Kimi yayıncılar tıpkı basılı dergilerde olduğu gibi aboneliğe dayalı sabit fiyat modelini; kimileri ise işleme dayalı (transaction-based) modeli yeğlemekte ve erişim başına ücret istemektedirler. Bazı yayınevleri ise kişisel, kurumsal ve konsorsiyal lisans anlaşmaları yoluyla elektronik bilgileri satmaktadırlar (Tonta, 2000). Bu türde anlaşma ve site lisanslarıyla telif haklarını koruyucu ve kullanımı kısıtlayan maddelerle kütüphanelere, üniversitelere ve kullanıcılara fazla özgürlük bırakmamaya özen göstermektedirler. Bu durumda elektronik yayıncılığın oluşturduğu yeni hareketlerinde etkisi vardır.

Son olarak Açık Erişim şu anda kesin bir ifadeyle söylenemese de ticari yayınevlerine olumsuz bir etkisi olduğu gözlenmektedir. Çünkü açık erişim dergileri, ücretsiz yayınlanarak ticari yayıncıların dergileriyle rekabet etmeye başlamıştır. Birçok yazarın makalelerini açık erişimle yayınlama

isteği artmaktadır. Kullanıcılar açısından ise ücretsiz erişim daha avantajlı bulunmaktadır (Swan ve Brown, 2004). Ticari yayınevleri ise buna karşılık halkla ilişkiler yoluyla pozisyonlarını güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Bu konuda dayandıkları temel noktanın hakemli, saygın dergilerin önemini vurgulayarak açık erişim girişimlerini engelleme olarak görülmektedir (Falk, 2003). Ayrıca yayınevleri telif haklarını sınırlayıcı politikalarıyla da açık erişimin olumsuz etkilerini gidermeye çalışmaktadır.

2.4.3 Elektronik Dergilerin Üniversiteler, Profesyonel Topluluklara Etkisi

Yayınevlerinin elektronik dergi yayıncılığındaki önemli rolleri devam etse de, elektronik yayıncılık bilimsel dergileri üretmede, yaymada ve hakemlik sürecinde tamamen yeni yollar ya da modeller yaratmaktadır (National Science Foundation, 2003).

Project MUSE, JSTOR gibi projeler kar amacı gütmeyen organizasyonların geliştirdiği ve günümüzde hala akademik topluluklara elektronik dergi koleksiyonlarıyla erişim, arşivleme ve ekonomik fayda sağlamayı amaçlayan örneklerdir. Project MUSE, yayınevlerinin dergilerini dijitalleştirilerek kütüphanelere daha ucuz ve uygun yollarla saygın dergileri sunmaktadır. Halen sistemlerini gözden geçirerek yenilemekte ve hem kar amacı gütmeyen yayınevlerini hem de kütüphaneleri desteklemektedir. JSTOR'da daha önce değindiğimiz gibi kar amacı gütmeyen üçüncü parti şirketlere örnek verilebilir. Arşivleme açısından sunduğu çözümlerle kütüphanelerin uzun süreli koruma politikalarına katkıda bulunmaktadır (Cantara, 2003).

Kar amacı gütmeyen toplulukların bu türde girişimlerinin yanında elektronik dergilerin yayınlanmasında Açık Erişim gibi yeni bir model üretilmesi belki de en çarpıcı etkidir. Yazarların kendi web sayfalarından, kurumsal arşivler ya da elektronik dergiler aracılığıyla makalelerini ücretsiz yayınlaması bilimsel iletişim endüstrisinde değişime yol açmıştır.

Üniversitelerin yayınevleri ve araştırma kurumları geliştirdikleri projelerle elektronik yayıncılıkta daha etkin rol almaya başlamıştır. Özellikle çoğu üniversite ya da profesyonel topluluk yayınladıkları dergileri elektronik formatta da İnternet üzerinden erişime açmıştır.

3. AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIM ÖZELLİKLERİ VE DİSİPLİNLER ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Elektronik dergilerin ortaya çıkışı bilimsel iletişimi oluşturan unsurları büyük ölçüde etkilemiştir. Bir önceki bölümde elektronik dergilerin kütüphaneler, üniversiteler ve bilimsel topluluklar ve yayınevlerine olan etkileri genel olarak verilmiştir. Bu bölümde araştırma konusu dikkate alınarak akademisyenlerin elektronik dergilere bakış açıları ve bu kaynakları kullanım özellikleri literatürde yapılan çok sayıda çalışmaya dayanılarak ayrıntılı olarak incelenmekte ve farklı disiplinlerdeki akademisyenlerin elektronik dergi kullanımındaki farklılıklar yansıtılmaktadır.

3.1 Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanım Özellikleri

Akademisyenler ya da bilim adamları bilgiyi sürekli arayan, kullanan ve edindikleri bilgilerden yeni bilgiler üreten en aktif gruptur. Uçak (1997) bilim adamlarının bilimsel bilgiyi en çok kullanan ve kullandığı bilgiyle yeni bilimsel bilgi üreten grup olduğunu belirtmektedir. Akademisyenler araştırmalar, deneyler, projeler, çalışmalar vb. bilimsel faaliyetler ile bilgi üretir veya kullanılır. Bu nedenle akademisyenlerin, bilimsel iletişimi oluşturan ve şekillendiren en önemli unsur olduğunu söyleyebiliriz. King ve Tenopir (2001)'in 1977 yılından 2001 yılına kadar okuma alışkanlıkları ve bilgi arama davranışları üzerine yaptığı araştırmada, akademisyenlerin en çok kullandığı bilgi kaynağının bilimsel dergiler olduğu ortaya konmaktadır. Bilimsel dergilerin tek bir sayıda birçok çalışma barındırması, editörlerin içeriğin kalitesini koruması, bilginin nispeten güncel olması ve makalelerin birçok amacı karşılayabilmesi akademisyenlerin dergileri tercih etmesinin nedenleri arasında sıralanmaktadır. Tennessee Üniversitesi'nde yapılan araştırmada akademisyenlere bilimsel dergileri okuma nedenleri sorulmuş ve %75'i araştırma, %58'i sürekli eğitim, %41'i öğretim amaçlı olarak bu

yayınları kullandıkları saptanmıştır (Tenopir ve King, 1998a; King, Aerni, Brody, Sara, Knapp, 2004).

Tenopir ve King'in (1998a) bilim adamlarının bilimsel dergi okuma alışkanlıklarıyla ilgili araştırmaları günümüze kadar elektronik dergi yayıncılığının gelişimiyle, kullanım modellerindeki değişimleri de incelemiştir. Elektronik dergi kullanımının 1990'ların ortasında büyük bir sıçrayış gösterdiği ve giderek arttığı gözlenmiştir. Tenopir (2002) akademisyenlerin okuma alışkanlıklarının yavaş yavaş basılıdan dijital versiyona doğru kaydığını belirtmektedir.

Elektronik dergiler 1990'lı yıllardan itibaren birçok yayınevi ve organizasyon tarafından kullanıcılara sunulmaya başlanmıştır. Özellikle ticari yayınevleri basılı versiyonu olan birçok bilimsel dergisini elektronik ortamda da yayınlamaya başlamıştır. Kütüphaneler de elektronik dergilere erişim sağlayarak kullanıcılarının beklentilerini karşılamaya çalışmaktadırlar. Ancak elektronik dergilerin üretilmesinin, kullanıcıların bu kaynakları kullanması ve benimsemesi için yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle kullanıcıların elektronik dergi kullanım özellikleri, bu kaynaklar hakkında düşünceleri incelenmeye başlanmıştır (National Science Foundation, 2003).

Akademisyenlerin e-dergi kullanım özellikleri ile ilgili araştırmaların büyük bir çoğunluğunun üniversite kütüphanelerinin kullanıcılarına elektronik dergileri sunmasıyla başladığını görüyoruz. Aynı zamanda literatürde akademisyenlerin, kütüphanecilerin ve yayınevlerinin uyguladığı çok sayıda araştırmaya da rastlanmaktadır. Yapılan çalışmalar elektronik dergilerin bilimsel iletişime etkisi, teknolojik özellikleri, basılısına oranla kullanımı gibi birçok farklı açıdan konuyu ele almaktadır. Bu araştırmalarda elektronik dergi kullanımını etkileyen yaş, statü, bilgisayar bilgisi, bağlı olunan disiplin, bilgi arama davranışı, erişilebilirlik, koleksiyon içeriği, yerel faktörler vb. birçok değişken dikkate alınarak incelenmiş ve öneriler sunulmuştur. Bu nedenle bu çalışmaları sınıflandırmak çok zordur. Ancak

çalışmamızda farklı araştırmalardan elde edilen benzer veriler ve bulgular belirli başlıklar altında toplanarak incelemiştir.

3.1.1 Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımı ve Bu Kaynaklarla İlgili Düşünceleri

Elektronik dergilerin ya da elektronik yayıncılığın bilimsel iletişime etkisini ele alan ilk çalışmalarda kullanıcılar tarafından bu kaynakların pek fazla dikkate alınmadığı saptanmıştır. Butler (1995), Schauder (1994) Gomes ve Meadows (1998) elektronik dergilerin az kullanılmasının sebebinin; akademisyenlerin basılı dergileri daha kaliteli ve saygın bulmalarının yanı sıra okuma alışkanlıkları, elektronik dergilerin yaygın olmayışı ve bu kaynaklardan haberdar olmamaları olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle akademisyenlerin elektronik dergi kullanımı ancak paralel yayıncılığın geliştiği 1990'lı yılların sonlarına doğru artış göstermeye başlamıştır.

Nitekim paralel yayıncılığın gelişmediği dönemdeki araştırmalarda elektronik dergi kullanımının çok az olduğu görülmüştür. Budd ve Connaway (1995) sekiz Amerikan üniversitesinde yaptıkları araştırmada akademisyenlerin yaklaşık %70'inin elektronik dergileri kullanmadıklarını belirtmiştir. Washington Eyalet Üniversitesi'nde yapılan araştırmada ise akademisyenlerin %30'dan daha azı tarafından elektronik dergilerin kullanıldığı belirtilmiştir (Bancroft, Croft, Speth, ve Phillips, 1998). Holmquist (1998) Princeton Üniversitesi'nde 1997 yılında akademisyenlerin sadece %37'sinin elektronik dergileri kullandığını, %56'sının ise bu kaynakları hiç kullanmadığını saptamıştır. Yine İngiltere'de yapılan bir çalışmada elektronik dergilerin o yıllarda az sayıda akademisyen (%28) tarafından kullanıldığını ortaya koymuştur. Akademisyenler elektronik dergilerin en önemli avantajının erişilebilirlik (%82.4) olduğunu belirtmişlerdir. Elektronik dergi kullanmayan akademisyenlerin oranı ise %54'tür. Akademisyenlere bunun nedeni sorulduğunda ise elektronik dergilerden haberdar olunmaması, bu kaynaklara erişimin zaman alması ve bu kaynakları kullanmanın karmaşıklığı gibi cevaplar alınmıştır. Çoğu akademisyen

elektronik dergilere geçişin kaçınılmaz olduğunu düşünse de bunun zaman alacağını belirtmiştir (Tomney ve Burton, 1998).

Elektronik dergi kullanımı üzerine yapılan ilk kapsamlı projelerden birisi Cafe Jus(Commercial and Free Electronic Journals, A User Study)'dır. Proje 1996 yılında Loughborough Üniversitesi'nde çeşitli disiplinlerdeki mezun, araştırma öğrencileri ve akademisyenlerin elektronik dergilerle ilgili deneyimlerini incelemiştir. Araştırmanın sonuçları o yıllarda elektronik dergi kullanımında yaşanan sorunları özetlemektedir. Çünkü kullanıcıların elektronik dergileri kullanırken en fazla teknik engellerle karşılaştığı gözlenmiştir. İnternet'in yavaş olması, elektronik dergilerin indirme ve çıktısını almada yavaşlık, düşük görüntü kalitesi en fazla şikayet edilen noktalardır (Woodward, Rowland, McKnight, ve Pritchett, 1997). Ayrıca kullanıcıların sürekli değişen ve yenilenen donanım, yazılım, sistem ve arayüzleri kullanmada zorlandığı ve kullanıcı eğitiminin önem kazandığı belirtilmiştir. Araştırmada kullanıcıların elektronik dergi tercihleri farklı açılardan incelenmiştir. Örneğin kullanıcıların ücretsiz elektronik dergileri daha fazla kullandıkları saptanmıştır. Bunun nedeni olarak da kullanıcıların ücretli dergilere şifre ya da yetkilendirmeye erişiminin etkisi olduğu belirtilmiştir. Buna rağmen kullanıcıların büyük bir çoğunluğu, özellikle de akademisyenler, ticari yayınevlerinin sahip olduğu dergilerin daha saygın ve kaliteli olduğunu düşünmektedir. Son olarak akademisyenler dergilerin eski sayılarının olmayışının önemli bir eksiklik olduğunu belirtmektedir (Woodward, Rowland, McKnight, Pritchett ve Meadows, 1998).

Elektronik dergilerin kullanımındaki artış daha sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda görülmeye başlanmıştır. Örneğin Max Planck Topluluğu 1999 yılında kullanıcıların elektronik dergilere bakış açılarını öğrenebilmek için çevrimiçi bir anket uygulamıştır. Anketin sonuçları akademisyenlerin elektronik dergileri yaygın olarak kullandıklarını ve bu kaynakları büyük ölçüde benimsediklerini ortaya koymuştur. Bununla birlikte akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu daha fazla elektronik dergiye erişmek istediğini ve basılı formatı tekrar kullanmak istemediklerini

belirtmiştir. Elektronik dergilerin basılısına göre daha avantajlı olduğunu düşünen akademisyenler ankete katılanların yarısından fazladır. Hatta akademisyenler (%86.78) ve doktora öğrencilerinin (%86.34) önemli bir kısmı elektronik dergilerin araştırmaları ve yayınları için vazgeçilmez olduğunu düşünmektedir. Ayrıca akademisyenlere elektronik dergilerin dezavantajları sorulmuştur. Bu bağlamda akademisyenler en fazla eski sayıların eksikliği, elektronik dergi arşivinin olmaması, ekrandan okumanın güçlüğü ve ağa bağımlılık gibi konuları dile getirmiştir. O yıllarda çoğu yayınevinin paralel yayıncılık yapması kullanıcılar açısından önemliyken, eski sayılara erişilememesi en çok yakınılan dezavantajdır. Akademisyenlere bütçe tasarrufu için hangi formattaki dergilerden vazgeçebilecekleri sorulmuştur. Buna göre akademisyenlerin neredeyse yarısı elektronik dergilerin aboneliğinin devam edilmesini tercih etmiştir. Bazı akademisyenler benzer bir soruya etki faktörü az olan dergiler, elektronik versiyonu bulunan basılı dergiler ya da az okunan bütün dergilerin aboneliğine son verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sonuç olarak bu çalışma akademisyenlerin elektronik dergilere giderek alıştıklarını ve bu kaynakları daha fazla kullanmaya başladıklarını işaret etmektedir (Rusch-Feja, ve Siebeky, 1999). Ancak Bar-Ilan, Peritz ve Wolman (2001) bu çalışmada anketin çevrimiçi uygulanmasının daha çok elektronik dergi kullanan akademisyenlerin görüşlerine yer verilmesine yol açtığını belirtmişlerdir. Oysa elektronik dergi kullanmayan akademisyenlerin araştırmaya katılması olanaksız kılınmıştır.

Patras Üniversitesi'nde akademisyenler üzerinde uygulanan araştırmada da aynı yöntemle anket yapılmış ve cevaplayanların %42.5'i hergün, %43.5'i de her hafta en az bir tane elektronik dergi kullandığını belirtmiştir. Akademisyenler elektronik dergileri daha çok yayın yazmak (%97.4) ve öğretim amaçlı (%66.7) kullanmaktadırlar. Ankete katılanların %66'sı makalelerin okunmasında format olarak elektroniği tercih etmektedir. Elektronik format kolay kullanım, erişim, taranabilirlik, bilgiyi kaydetme ve çıktı alma imkanı nedeniyle tercih edilmektedir. Akademisyenlerin kullanma isteğini kıran ise eski sayıların eksikliğidir

(Monopoli, Nicholas, Georgiou, ve Korfitai 2002). Her ne kadar çevrimiçi yapılan anketlerde kullanım oranının yanıltıcı olduğu düşünülse de 2000'li yıllardan sonra elektronik dergi kullanımının yaygınlaştığı söylenebilir.

Benzer olarak Ohio Eyalet Üniversitesi'nde yapılan araştırmada elektronik dergi kullanımında önemli bir artış yaşandığını göstermektedir. Ohio Eyalet Üniversitesi 1997 yılında OhioLINK konsorsiyumu aracılığıyla kullanıcılarına çok sayıda elektronik dergi sunmaya başlamıştır. Araştırmada konsorsiyumla sunulan dergilerin etkisini ve değerini ölçebilmek, kullanıcıların basılı ve elektronik dergiler arasındaki tercihlerini saptayabilmek için 1998-2000 yılları arasında anket düzenlenmiştir. Ankentin düzenlendiği 3 yıllık sürede akademisyenlerin elektronik dergi kullanımının %17.7'lik(%36.2'den %53.9'a) bir oranla arttığı gözlenmiştir. Aynı süre zarfında ise akademisyenlerin basılı dergi kullanımı %8.7 azalmıştır. Elektronik dergi kullanımının en önemli nedeninin 24 saat (%41) erişilebilir olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Buna rağmen ankete katılanların %15'i elektronik dergiler hakkında sınırlı bilgilere sahip olduğunu ve herhangi bir avantajını göremediğini ya da bilmediğini ifade etmiştir. Elektronik dergilerin dezavantajları sorulduğunda ise akademisyenlerin %24'ü bu yayınlara ilişkin herhangi bir dezavantaj göremediklerini belirtmektedirler (Rogers, 2001). Rogers (2001) herhangi bir dezavantaj görülememesinin sebebinin, akademisyenlerin elektronik dergiler hakkında çok az deneyiminin olmasından kaynaklandığını iddia etmiştir. Ankete katılan akademisyenlerin %17'si bilgisayar ve çevrimiçi erişimdeki sorunları, %5'i de elektronik dergileri kullanmayı öğrenmenin çok zaman almasını diğer olumsuz özellikler olarak görmekte-dirler.

Elektronik dergilerin yaygınlaşması ve kullanımının artması, bu kaynakların kullanıcılara ve bilimsel iletişime olan etkilerinin yapılan araştırmalarda daha iyi belirlenebilmesini sağlamıştır. Örneğin eJUS (E-journal user study) Standford Üniversitesi'nde HigeWirePress yayınevine ait elektronik dergilerin, kullanıcılara uygulanan röportaj, çevrimiçi anketler ve veri analiziyle, bilimsel iletişime şu anda ve gelecekteki katkılarını

incelmiştir. Bu konuda kullanıcıların düşünceleri ile elektronik dergilerin üstünlükleri ve farklılıklarını tanımlamaya çalışılmıştır. Akademisyenlerin %52'si elektronik dergilerin en önemli etkisinin güncel çalışmalardan daha hızlı haberdar olunmasını sağladığını düşünmektedir. Ayrıca akademisyenlerin üçte biri elektronik dergilerin farklı disiplinlerden daha fazla makale ya da çalışmaları takip etmelerini ve araştırmalarını hem meslektaşlarına hem de farklı alanlardaki kullanıcılara daha hızlı yaymalarını sağladığını belirtmiştir. Bir başka önemli bulgu ise kullanıcıların elektronik dergilerde kendilerine sunulan tüm hizmetleri ve özellikleri kullanmamasıdır. Kullanıcılar daha çok kendileri ya da araştırmalarıyla ilgili, kolay ve verimli özellikleri kullanmaktadırlar. Özellikle akademisyenler en fazla (%78) farklı dergilere ve makalelere ya da kaynaklara çevrimiçi bağlantıların önemli bir avantaj olduğunu belirtmişlerdir (Institute for Future, 2002).

Colorado Üniversitesi dergi koleksiyonu geliştirilmesinde daha etkin ve verimli kararlar alınabilmesi için 2001 yılında akademisyenler ve mezun öğrencilere anket uygulamıştır. Ankette koleksiyon hakkındaki sorulara ek olarak, kullanıcıların elektronik dergiler hakkındaki düşünceleri, kullanım özellikleri ve kullanımlarını etkileyebilecek diğer faktörler ile ilgili bilgiler elde edilmesini sağlayacak sorulara da yer verilmiştir. Örneğin ankette akademisyenlerin elektronik dergilere erişimde tercih ettikleri yollar sorulmuştur. Sonuçta akademisyenlerin büyük bir çoğunluğunun (%65.2) OPAC üzerinden sağlanan bağlantılarla elektronik dergilere erişmeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Elektronik dergilere erişimde tercih edilen diğer yollar ise sırasıyla; konu listesi (%58.8), alfabetik liste (%55.5) ve veritabanı (%39.4) aracılığıyla erişim seçenekleridir. Akademisyenlerin %70'i birden fazla seçenek işaretleyerek farklı erişim yollarının olması gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen önemli bir diğer bulgu ise, akademisyenlerin %51.2'sinin elektronik dergileri kullanırken hiç bir sorunla karşılaşmamalarıdır. Ankete katılanlardan %40'ı ise "bazen" teknik problemlerle karşılaştığını ifade etmişlerdir (Cochenour ve Moothart, 2003).

Elektronik dergilerin ilk çıktığı yıllardan bugünlere gelindiğinde, yapılan çok sayıda araştırmadan akademisyenlerin elektronik dergi kullanımının hızla arttığı daha net anlaşılmaktadır. King, Tenopir, Montgomery ve Aerni (2003) üç farklı üniversite de akademisyenlerin elektronik dergi okuma alışkanlıklarını incelemişler ve önemli verilere ulaşmışlardır. Akademisyenlerin “Erken Evrede” kütüphaneden basılı dergi kullanımı %99.1 iken “Gelişmiş Evreye” gelindiğinde bu oran 12.7’ye düşmüş olduğu bu araştırma ile saptanmıştır. Buna karşılık kütüphanenin abone olduğu elektronik dergilerin ve makalelerin kullanımı “Erken Evrede” %0.9 iken “Gelişmiş Evrede” %83.7’ye çıkmıştır. Son yıllarda yapılan benzer çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir. Örneğin Bar-Ilan ve Fink (2005) ve Woo (2005) akademisyenlere her iki formatta da dergi sunulduğunda %85’e yakınının elektronik dergileri tercih ettiklerini saptamışlardır. Bu da günümüzde akademisyenlerin büyük bir çoğunluğunun elektronik dergileri kullandığını ve benimsediğini göstermektedir.

3.1.2 Akademisyenlerin Basılı ve Elektronik Dergi Arasında Tercihleri

Son yıllarda, özellikle de 2000’li yıllardan sonra, elektronik dergilerle ilgili kullanıcılar üzerine yapılan birçok araştırma, bu kaynakların basılı dergilere oranla ne kadar, ne şekilde ve hangi sıklıkla kullanıldığını incelemiştir. Bunun temel nedeni yayınevlerinin dergilere yönelik gerçekleştirdiği dijitalleştirme projelerinin eski sayıları da kapsamı ve bunların kullanıcılara sunulmasıdır. Bu bağlamda çoğu kütüphane bütçe kısıntıları, basılı dergilere uygulanan işlemler ve ayrılan mekanlarda tasarruf yapabilmek için kullanıcıların tercihlerini de dikkate alarak koleksiyonlarını yeniden yapılandırmaya başlamıştır.

Aslında daha önce değindiğimiz araştırmaların hemen hemen hepsinde elektronik dergi kullanımı basılı olanlarla kıyaslanmıştır. Ancak bazı çalışmalar hem basılı ve elektronik dergi kullanımını daha ağırlıkla karşılaştırmış hem de farklı sorularla birçok açıdan değerlendirmiştir.

Örneğin Vaughan (2003) Duke Üniversitesi Kimya Kütüphanesi'nde 1999 ile 2000 yılları arasında ScienceDirect veritabanına üye olunmasıyla birlikte kullanıcıların basılı ve elektronik dergi kullarımlarını karşılaştırmıştır. Yapılan araştırmaya göre basılı dergi başına ortalama kullanım on sekiz aylık bir dönemde 30'dan 16'ya düşmüştür. Basılı dergi kullanımında en büyük düşüş (%61) ScienceDirect veritabanının paralel yayıncılığını yaptığı dergilerde ve en az düşüş sadece basılı versiyonu bulunanlarda yaşanmıştır. Basılı dergilerin kullanım oranlarının tersine, veritabanındaki dergilerin kullanım oranları artmıştır.

Lenares (1999) Amerikan Araştırma Kütüphaneleri'nde 1998 ile 1999 yılları arasında akademisyenlerin elektronik ve basılı dergi kullanım özelliklerini incelemiştir. İki yılı kapsayan araştırmanın sonucunda akademisyenlerin elektronik dergi kullanım oranlarının %15 (%46'dan %61'e) artmış olduğu saptanmıştır. Aynı araştırma sonuçlarına göre akademisyenlerin %51'i elektronik dergileri az sıklıkta kullandığını belirtmelerine rağmen elektronik dergileri sık kullananların bir önceki yıla oranla sayılarının artmış olduğu anlaşılmaktadır. Akademisyenlere ayrıca basılı ve elektronik dergilerden hangisini daha sıklıkla kullandıkları sorulmuştur. Buna göre ankete katılanların %74'ü basılı dergileri %10'u elektronik dergileri sık kullandıklarını belirtmişlerdir. Bir sonraki yılda ise bu oranlar elektronik dergi kullanımında %14'e çıkmış ve basılı dergilerde %65'e düşmüştür. Ankette akademisyenlere elektronik dergileri tercih etmelerinde etkili olan özellikleri değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre bu soruya yanıt verenler basılı yerine elektronik dergileri tercih etmelerinde uygunluk (kolay kullanım), 24 saat erişim imkanı, tarama yeteneği gibi özelliklerin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan akademisyenlerin basılı dergileri elektronik dergilerin yerine seçmelerinde etkili olan özellikleri de belirtmeleri istenmiştir. En fazla belirtilen sebep elektronik dergiler arasında yeterince kaliteli ve saygın dergilerin bulunmayışıdır. Bununla birlikte basılı dergilerin taşınabilirliği, daha kolay kullanımı kullanıcılar tarafından en çok belirtilen tercih nedenleridir. Lenares (1999) elektronik dergileri kullanmayan akademisyenlerin çoğunun değişime karşı dirençli

olduğunu belirtmiştir. Çünkü elektronik dergileri kullanmadığını belirten akademisyenlerin çoğu fiziksel olarak rahatsızlık, basılı ile aynı olmaması gibi nedenlerden şikayet etmektedir.

Elektronik dergi koleksiyonunun yaşı da akademisyenlerin bu kaynakları tercih etmesinde belirleyici faktördür. Özellikle dergilerin eski sayılarının olmayışı basılı dergilerin tercih edilmesine yol açmaktadır. Nitekim King ve Montgomery (2002)'nin yaptıkları araştırmadan elde edilen sonuçlar bu özellikler için örnek verilebilir. Drexel Üniversitesi'nde elektronik dergi koleksiyonuna geçilmesiyle kullanıcıların okuma alışkanlıkları ve bilgi arama davranışlarındaki değişiklikleri araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre akademisyenler(%70) ve doktora öğrencilerinin(%77) kütüphaneden sağladıkları makalelerin büyük bir çoğunluğu elektronik formattadır. Kullanıcılar kütüphaneden sağladıkları elektronik makalelere erişirken basılı formata oranla daha az zaman harcadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada kullanıcıların elektronik dergi koleksiyonu kullanımında makale yaşı da dikkate alınarak sorular sorulmuştur. Çünkü elektronik dergi koleksiyonun büyük bir çoğunluğu son 5 yıla kadar olan dergileri kapsamaktadır. Buna göre kütüphaneden sağlanan makalelerin %80'i son 5 yıl içerisinde yayınlanan elektronik versiyonlardır. Beş yıldan daha eski olan makalelerde elektronik formatta sağlananların oranı %45'e kadar düşmektedir (King ve Montgomery, 2002; King ve diğerleri, 2003). Akademisyenlerin basılı dergi kullanımını arttıran en önemli etken bazı elektronik dergilerin eski sayılarının olmayışıdır.

Öte yandan yapılan bazı çalışmalar akademisyenlerin elektronik ve basılı dergi tercihlerinde, en azından şu aşamada, kesin bir ayrım yapılamayacağını göstermektedir. Koleksiyon Geliştirme Girişimi'nin (Collection Management Initiative) gerçekleştirdiği projede akademisyenlerin çoğu elektronik dergileri kullansa da, her iki format arasındaki tercihlerinde büyük oranda farklılığın olmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte elektronik dergilerin yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Basılı dergi kullanım oranı elektronik dergi kullanım

oranının 16'da biridir. Projede basılı ve elektronik dergi kullanımının yanısıra kullanıcıların her iki versiyon arasındaki tercihlerinin, davranışlarının ve düşüncelerinin belirlenebilmesi için anket düzenlenmiştir. Akademisyenlerin %54'ü alanlarındaki çekirdek dergilerin elektronik ortamda olması nedeniyle elektronik dergileri basılına oranla daha fazla kullandıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte akademisyenlerin neredeyse tamamı (%96) elektronik dergilerin zaman tasarrufu sağladığını ve kütüphaneye gitme zorunluluğunu ortadan kaldırdığını düşünmektedir. Akademisyenlerin %82'si elektronik dergilerin basılı dergilere en uygun alternatifi oluşturduğuna inanmaktadır. Farklı sorularla kullanıcıların bu türde basılı ve elektronik dergi tercihleri sınanmıştır. Örneğin kullancılara aradıkları derginin basılısını bulmadıklarında nasıl bir yol izleyecekleri sorulmuştur. Kullanıcıların %77'si dergilerin elektronik versiyonunu tercih edeceklerini belirtmişlerdir (Schottlaender, Lawrence, Johns, Le Donne, ve Fosbender, 2004).

Colorado Üniversitesi'nde yapılan araştırmada da akademisyenlerin basılı ve elektronik dergi tercihlerinde önemli değişiklikler görülmektedir. Kullanıcıların %45.5'i dergilerin sadece elektronik formatta, %48.6'sı her iki formatta ve %3.8'i ise sadece basılı formatta abone olunmasını istemişlerdir. Bu bulgular elektronik dergilerin akademisyenler arasında benimsendiğini ancak basılı dergilerden de hala vazgeçilmediğini göstermektedir. Kullanıcılara koleksiyonla ilgili olarak basılı dergilere aboneliğin iptal edilerek sadece elektronik versiyonuna erişim sağlandığı takdirde, maliyetlerde önemli oranda tasarruf sağlanacağı belirtildiğinde bu kararı destekleyip desteklemeyecekleri sorulmuştur. Kullanıcıların %74.3'ü bu kararı destekleyeceklerini, %25.7'si ise bu karara karşı olacaklarını belirtmişlerdir (Cochenour ve Moothart, 2003). Bu tür bulgular akademisyenlerin kütüphanenin koleksiyon geliştirme politikalarını belirlemelerinde ve hizmet tasarlama ile ilgili uygulamalarında dikkate alınması gereken temel noktalardır.

Tüm bu araştırmalar sonucunda kullanıcılara elektronik dergiler sunulduğu takdirde kullanımın arttığı söylenebilir. Ancak eJUS t projesinin sonuçları akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında ve basılı versiyona göre tercihlerinde; araştırmalarının amacı, teknik ve personel altyapı, çalışılan yer ve zaman, koleksiyon genişliği, bağlı olunan disiplin gibi birçok etkenin önemli rol oynadığını göstermesi açısından önemlidir (Institute for Future, 2002).

Son olarak 2003 yılında yapılan araştırmada bilimsel dergi sistemindeki gelişmenin akademisyenlerin ve öğrencilerin basılı ve elektronik dergi arasında tercihleri ve bu kaynaklar ile ilgili düşünceleri incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda akademisyenlerin elektronik dergileri çoktan benimsediği ve basılı dergileri az kullandıkları saptanmıştır. Bulgulara göre, akademisyenlerin %85.3'ü elektronik dergileri hergün ya da haftada birkaç kez kullanmaktadırlar. Bununla birlikte dergilerin her iki formatta sunulması durumunda kullanıcıların %83.1'i elektronik formatı tercih etmektedir. Bu durumda basılı formatı tercih edenlerin oranı %11.9'dur (Bar-Ilan, ve Fink, 2005). Ancak bu çalışmanın Fizik, Kimya, Sağlık ve Uygulamalı bilimlerdeki akademisyenlere uygulandığı ve bu alanlardaki kullanıcıların daha fazla elektronik dergi kullandığı dikkate alınmalıdır. Yine de günümüzde akademisyenlerin özellikle paralel yayıncılığı yapılan dergilerin elektronik formatta olanlarını daha fazla kullandığı, yüksek bir oranla bu kaynakları tercih ettiği ve benimsediği söylenebilir.

3.2 Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımını Etkileyen Faktörler

Yapılan kullanıcı araştırmalarının büyük bir çoğunluğunda, 2000'li yıllara doğru akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında artış gözlenirse de hala bazı sorunlar yaşandığı, bilgi eksikliğinin olduğu ve bu kaynakların bazı özelliklerin tam olarak kullanılmadığı saptanmıştır. Bu sorunlar sistem ve altyapı kaynaklı; İnternet bağlantısı, kullanışsız arayüzler, düşük görüntü kalitesi, erişim modellerinin oluşmaması, kütüphanelerin yetersiz hizmetleri

olduğu gibi kullanıcılardan da kaynaklanmaktadır. Kullanıcılar açısından bilgisayar bilgisi, yaş, statü, yerel faktörler, haberdarlık düzeyi, alışkanlıklar elektronik dergilerin kullanımında önemli rol oynamaktadır.

3.2.1 Bilgisayar Bilgisi, Yaş, Statü Yerel vb. Faktörlerin Elektronik Dergi Kullanımına Etkisi

Akademisyenlerin bilgisayar okuryazarlığı, gelişmelerden haberdar olması ve teknolojik yeniliklere olan yatkınlığı birçok araştırmada elektronik dergi kullanımı açısından ele alınmıştır. Örneğin SuperJournal Projesi 1997-1999 yılları arasında akademisyenlerin elektronik dergilerle etkileşimini ve bu kaynakların sunduğu özelliklere ne kadar değer verdiklerini araştırmıştır. Araştırmanın amacı akademisyenlerin ihtiyacını karşılayacak şekilde elektronik dergileri sunan en uygun sistemin tasarlanmasıdır. Yapılan çalışmada kullanıcıların elektronik dergilere göz atma, tarama, uyarı hizmetleri, kişisel servisler hakkında düşünceleri sorulmuştur. Akademisyenler alanlarındaki elektronik dergilerin bir araya toplanması ve tarama seçeneklerini faydalı bulmuşlardır. Ancak e-posta uyarı, taramaların kaydedilebilmesi ve kişisel hizmetlerden etkilenen kullanıcılar azınlıktadır. Eason, Yu ve Harker (2000) elektronik dergi ve veritabanlarındaki kullanılmayan özelliklerin bilgi eksikliğinden ya da haberdar olunmamasından kaynaklandığını belirtmiştir. Buna ek olarak kullanıcıların referansları ya da makaleye yapılan atıf bağlantılarını çok az kullandığı saptanmıştır. Kullanıcılara anketle bu türde özelliklerden haberdar olup olmadıkları, haberdar iseler faydalı bulup bulmadıkları sorulmuştur. Kullanıcılar genelde bu tür özelliklerden haberdar olmadıklarını, konuyla ilgili bilgi sahibi olsalar bu özellikleri kullanabileceklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak kişisel servisler beklenenden daha az kullanılmakta ve yeterince önemli bulunmamaktadır. Elektronik dergilerin özelliklerinin artırılmasından daha çok bu yayınların kullanımlarının tanıtılması, bu nedenle akademisyenlere bu türde hizmetler hakkında eğitim verilmesinin ve yayın programlarının düzenlenmesi üstünde durulmuştur (Eason ve diğerleri, 2000; Pullinger ve Baldwin, 2002).

Başka bir araştırmada ise kullanıcılara elektronik dergiler ile ilgili daha fazla bilgi isteyip istemedikleri sorulmuştur. Kullanıcıların 478'i (389'u elektronik dergi kullanıcıları ve 89'u kullanmayanlar) bu soruya evet cevabını vermiştir. En çok arzu edilen bilgi ise (118) elektronik dergiler ile ilgili tüm bilgileri içeren, direkt erişim sağlayan veritabanına göre düzenlenmiş ve iyi tasarlanmış bir sayfa hazırlanmasıdır. Bu türde bir sayfanın konu, erişim özellikleri, bulunduğu adres ya da veritabanına ait bilgileri içermesi kullanıcılar tarafından en çok istenen seçeneklerdir (Rusch-Feja ve Siebeky, 1999).

Bilgisayar okuryazarlığıyla birlikte yaş ve statü de dikkate alındığında akademisyenlerin elektronik dergi kullanımının bu değişkenlere bağlı olarak değiştiği gözlenmiştir. Çünkü bilgisayar bilgisi yeterli düzeyde olan kullanıcılar bu kaynakları kullanırken zorlanmamaktadır. Ancak ileri yaşlardaki kullanıcıların daha az bilgisayar bilgisinin olması elektronik dergileri daha az kullanmasına yol açmaktadır. Örneğin Cochenour ve Moothart (2003) araştırmasında akademisyenlerden bilgisayar bilgilerini değerlendirmelerini istemiştir. Buna göre %81.6'sı bilgisayar bilgilerinin mükemmel ya da iyi olduğunu, %83.3'ü ise İnternet'ten bilgi kullanımının çok iyi olduğunu belirtmiştir. Bu akademisyenlerden 30 yaşın altında olanların %88.3'ü bilgisayar bilgisinin mükemmel ya da çok iyi olduğunu belirtirken, 45 yaş üzerinde bu oran %72.5'tir. Benzer olarak 30 yaş altındaki akademisyenlerin bilgi kullanımında kendini mükemmel ya da yeterli görenlerin oranı %91.7, 31-45 yaş arasında %85.8 ve 45 yaş üzerinde de %70.2'dir. Bu verilerden genç akademisyenlerin bilgisayar kullanırken ve bilgi ararken daha rahat oldukları söylenebilir. Ayrıca bu oranların yıllar geçtikçe ve ileri yaşlardaki akademisyenlerin emekliliğiyle artacağı da varsayılabilir.

Bazı araştırmalarda yaş ile elektronik dergi kullanımında belirgin farklar görülürken, bazı araştırmalarda bunun tersi gözlenmiştir. Örneğin Peritz ve Wolman (2001) akademisyenlerden en fazla elektronik dergi

kullanan kullanıcıların 30'lu yaşlarda (%75.4) olanları olduğunu belirtmişlerdir. Akademisyenlerden 40'lı yaşlarda (%68) elektronik dergi kullanma oranı biraz düşmektedir. Bununla birlikte akademisyenlerin elektronik ve basılı dergi tercihi de yaş arttıkça düşmektedir. Otuz yaşlarında %66.6, kırk yaşlarında %55.6, ellili yaşlarda %50.3 ve altmışlı yaşlarda %28.7 oranında kullanıcılar elektronik dergileri basılı olanlara tercih etmektedir. Böylece elektronik dergi kullanımı yaş arttıkça düştüğü söylenebilir. Ancak Pažur ve Konjević (2002) yaşın elektronik dergi kullanımında çok fazla etkili olmadığını belirtmiştir. Yaptıkları araştırmada 20 yaş ile 60 yaş arasındaki akademisyenlerin elektronik dergi kullanım oranı arasında farkın az olduğunu, ancak 60 yaş ve üzerindeki akademisyenlerin basılı dergileri diğer yaş gruplarındakilerden daha az kullandığını belirtmişlerdir.

Yapılan bazı çalışmalarda ise statüyle elektronik dergi kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Örneğin Tomney ve Burton (1998) yaptıkları araştırmada profesörlerde elektronik dergi kullanımının %12'e kadar düştüğünü belirtmişlerdir. Ancak araştırma öğrencileri ve asistanlar arasında bu oran yükselmektedir. Ayrıca doktor ve doçentler arasında %36'lık bir oranla e-dergi kullanımı artmaktadır. Aynı araştırmada akademisyenlerin yaşlarına bağlı olarak e-dergi kullanım oranlarıyla ilgili önemli verilere ulaşılmıştır. Kırk yaşının altındaki akademisyenlerde elektronik dergi kullanımı %56 iken kırk yaşın üzerindeki akademisyenler de ise %14'tür. Benzer olarak King ve diğerleri (2003) akademisyenlerin %43.2'sinin ve doktora öğrencilerinin %62.7'sinin elektronik makale okumayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Elektronik dergi kullanımında yerel faktörlerin etkisi de dikkate alınmalıdır. Çünkü elektronik dergi kullanımında ülkeden ülkeye ya da aynı ülkede farklı bölgelerde de farklılıklar görülmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki teknolojik altyapı, araştırma olanakları, var olan bilgi birikimi araştırma yapmayı kolaylaştırırken, gelişmemiş ülkelerde aynı imkanların olmayışı bilgi kaynaklarının kullanımının daha az olmasına ya da değişimin daha

yavaş yaşanmasına yol açmaktadır. Örneğin Nijerya'da yapılan bir araştırma elektronik dergi kullamında gelişmiş ülkelere oranla büyük bir farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Öncelikle ankete katılanların %64'nün bilgisayarının olması ve bunlardan da sadece yarısının İnternet'e erişiminin olması kullanımı sınırlayan en önemli faktördür. Dolayısıyla elektronik dergi kullanımı da aynı oranda daha düşüktür (Ehikhamenor, 2003).

Macaristan Üniversitesi'nde yapılan bir başka araştırmada da farklı bulgular elde edilmiştir. Araştırmada akademisyenlerin kütüphaneden ve kişisel aboneliklerden kullanılan basılı ve elektronik dergi okuma tercihleri ve sıklıkları basit düzeyde incelenmiştir. Anketin sonuçları Macaristan Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin %91'nin haftada en az bir kere hala kendilerinin abone olduğu basılı dergileri okuduğunu göstermektedir. Kütüphaneden sağlanan basılı dergilerin akademisyenler tarafından kullanımı ise %73 ile ikinci sıradadır. Ancak elektronik dergiler %67'lik oranla önemli bir kaynak olduğu saptanmıştır. Çalışmada elektronik ve basılı dergi kullanımında statü farklılıklarının etkisi de incelemiştir. Buna göre doktorların (%88), doçent (associate professor) ve profesörlerden (%69) daha fazla elektronik dergi okudukları belirtilmiştir. Kütüphaneden sağlanan elektronik dergilerde ise doktorlarda %84 iken, doçentlerde %64 ve profesörlerde %63'lük oranlarla fark daha da fazladır. Yine de genel olarak bakıldığında akademisyenlerin %74'ü elektronik dergileri haftada en az bir kere kullandıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte akademisyenlerin okudukları makalelerin %44'nün elektronik formatta olduğu belirtilmiştir (Smith, 2003).

Pullinger (1999) ise yerel faktörleri kullanıcılara sunulan hizmetler ve kapsamı açısından ele almıştır. Araştırmada kütüphanenin sahip olduğu basılı dergiler, kütüphanenin kullanıcılara yakınlığı, açık olduğu saatler ve elektronik dergilere yönelik verilen hizmetler gibi unsurların elektronik dergi kullanım oranları üzerindeki belirleyici olduğu saptanmıştır.

3.2.2 Açık Erişimin Elektronik Dergi Kullanımına Etkisi

Elektronik dergiler akademisyenleri kullanıcı olarak etkilediği kadar makalelerin yazarları olarak da fikirlerinin değişmesine yol açmıştır. Bazı yazarlar elektronik dergileri yayınlanmayı hızlandırması, daha fazla okuyucuya ulaşabilme, çalışmalarının erişilebilirliğini ve görülebilirliğini arttırması bakımından faydalı bulmaktadır (Buchet, 2004). Ancak çoğu yazar elektronik dergilerin, yeterince kaliteli olmadığını, akademik yükselmede dikkate alınmadığını düşünmektedir (Amstrong, ve Lonsdale, 2000; Buchet, 2004; Pedersen ve Stockdale, 1999). McKnight ve Price (1999) yaptıkları araştırmada İngiltere'deki bilim adamlarının sadece %16'sının elektronik bir dergiye makalelerini gönderdiklerini belirtmiştir. Yazarlar özellikle sadece elektronik formatta yayınlanan ve alanlarında yeterince saygınlık görmeyen dergilere çalışmalarını göndermekte isteksizdirler.

Rowlands, Nicholas ve Huntington (2004; 2005) 97 ülkeden 4000 akademisyen üzerinde yaptığı araştırmada yazarların açık erişim başta olmak üzere yayıncılık sistemi hakkındaki görüşlerini incelemiştir. Yapılan araştırmaya göre yazarlar makalelerini bir dergiye gönderirken büyük bir kitleye hitap etmek yerine hedefledikleri okuyuculara ulaşmak istemektedirler. İkinci olarak; yazarlar dergilerin saygınlığını ve kalitesini dikkate almaktadırlar. Yazarların herhangi bir dergiye makale gönderirken dikkate aldıkları diğer faktörler ise; hakemlik sürecinin hızı, öz ve indeks servislerine dahil olup olmadığı ve elektronik formatta bulunup bulunmadığıdır. Bununla birlikte yazarların basılı dergileri tercih etmesinde diğer bir etken yöneticilerin elektronik dergilere bakış açılarıdır. Gomes ve Meadows (1998) akademik yükselmede yöneticilerin dörtte üçünün sadece elektronik yayınlanan dergilere yönelik herhangi bir politikasının bulunmadığını belirtmişlerdir. Ancak paralel yayınlanan dergilerde aynı durum söz konusu değildir.

Elektronik dergilerdeki format değişikliğinin yanısıra açık erişim dergilerinin bilimsel iletişime etkisi farklı bir boyutta incelenmesi gereken diğer bir konudur. Yazarların Açık Erişime yönelik tutumları ise daha tam olarak netleşmemiştir. Swan ve Brown (2004) yaptıkları araştırmada yazarların %70'nin en az bir kere açık erişim dergilerinde makalelerini yayınladıklarını saptamıştır. Diğer yandan Rowlands, Nicholas ve Huntington'nın (2004; 2005) araştırması yazarların %82'sinin bu girişimle ilgili hiç birşey bilmediğini ya da çok az bilgiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İki araştırmada da açık erişim deneyimi olanlar ile olmayanların tercihleri arasında farklılıklar gözlenmiştir. Örneğin açık erişim deneyimi olan yazarlar hakemlik sürecinin hızı ve makalelerini yayınladıkları dergilerin fiyatının önemli olduğunu üzerinde durmaktadırlar. Bu yazarlar için doğru kitleye ulaşmak bu kriterlerden daha az önemlidir. Ancak açık erişim deneyimi olsun ya da olmasın çoğu genç yazar; yaşı ilerlemiş yazarlara oranla dergilerin etki faktörü, öz ve indeks servislerinde dizinlenmesi ve basılı kopyasının bulunmasının üzerinde durmaktadır. Öte yandan Rowlands ve diğerleri (2004; 2005) araştırmalarında açık erişimden haberdar olmayan yazarlar için, "Açık Erişim Girişimini" kısaca açıklayarak düşüncelerini sormuştur. Yazarların büyük bir çoğunluğu kullanıcılar için bedava erişimi olumlu karşılar, makalelerini yayınlamada maliyetleri karşılayacakları modele katılmadıklarını belirtmişlerdir. Açık erişimden haberdar olanlar ise yazarların maliyetleri karşılayacakları model, kalıcı arşivleme ve kariyerlerine katkısı gibi konularda endişelendiklerini belirtmişlerdir.

Açık Erişim dergilerine yönelik yazarların bakış açılarını inceleyen bir başka araştırmada ise telif haklarının üzerinde durulmuştur. JISC(Joint Information System Comittee) ve SURF Vakfı'nın ortaklaşa gerçekleştirdiği bir dizi çalışmada İngiltere ve Hollanda'ki yazarlar incelenmiştir. Araştırmanın sonunda yazarların Açık Erişim Dergilerine makalelerini ya da çalışmalarını göndermesinde telif haklarının önemli rol oynadığı saptanmıştır. Çoğu yazar makalelerinin telif haklarının tamamen yayıncılara verilmesi konusunda şikayet etmekte ve bu durumu değiştirme

isteğindedirler. Böylece açık erişimin yeni telif hakkı modelleri yarattığı belirtilmiştir. Bu bağlamda yazarların telif haklarına sahip olduğu model neredeyse ankete katılanların yarısı tarafından tercih edilmektedir. Yazarların üçte biri ise çalışmalarının telif haklarını paylaştıkları iki modeli (Creative Commons ve yayıncı ile paylaşma) tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Son olarak yazarların tüm telif haklarını yayıncılara devrettikleri modeli ise çok küçük bir grup tercih etmektedir. Hoorn ve Van der Graaf (2006) yazarların telif haklarına sahip olduğu ve paylaştığı modeller hakkında kütüphanelerin ve akademik kurumların bilgilendirici ve tanıtıcı faaliyetlerde bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmada oluşan modellerin yazarların haklarını kısıtladıkça Açık Erişim Dergilerinin zarar göreceğini belirtmişlerdir.

Türkiye’de elektronik kaynaklar üzerine yapılmış kullanıcı araştırması oldukça azdır. Bu konuda yapılmış sayılı çalışmalardan birisi de Atıgan ve Bayram’ın (2006) akademisyenlerin elektronik kaynak kullanımı üzerine yaptığı 2002 yılındaki araştırmadır. Araştırmada Ankara Üniversitesi’ndeki tüm akademisyenlerin elektronik kaynakları kullanım ve haberdarlık düzeyleri, bu kaynakları kullanım amaçları, bu kaynaklarla ilgili tanıtımın nasıl olması gerektiği vb. konularda sorular yöneltilmiştir. Buna göre ankete katılan akademisyenlerin %45,9’u veritabanları hakkında biraz bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Akademisyenlerin %27,5’i veritabanlarını sık kullandığını belirtirken, ara sıra kullandığını belirtenlerin oranı %52’ye çıkmaktadır. En çok kullanılan veritabanları ise Web of Science, ScienceDirect ve EBSCO’dur. Akademisyenlerin %38.1’i veritabanları konusunda tanıtımın kütüphane web sayfasından olmasını tercih etmiştir.

3.3 Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımında Disiplinler Arasındaki Farklılıklar

Akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında ve benimsemesinde sayısız faktör bulunmaktadır. Daha önce de değindiğimiz gibi, elektronik dergilere yönelik hizmetlerin ve gelişmelerin yanısıra akademisyenlerin

özellikleri de kullanımda çok büyük rol oynamaktadır. Bu nedenle bu kullanıcıların elektronik dergi kullanımını arttıran ya da azaltan etkenler dikkate alınmalıdır. Geçen bölümde bu faktörler üzerinde durulmuştur. Ancak yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular ve bilgilerden zaman zaman genelleme yapmak oldukça güçtür. Çünkü her akademisyenin bağlı olduğu disiplin, alan ve çalışma konusu elektronik dergileri kullanımında farklılıklar yaşanmasına yol açmaktadır.

Bugüne kadar yapılan çalışmalar daha çok akademisyenlerin elektronik dergi kullanımı ve bu kaynaklarla ilgili düşüncelerini araştırmıştır. Bu araştırmaların çoğu akademisyenlerin hepsinin bu kaynakları aynı oranda kullanmadığını ve aynı bakış açılarına sahip olmadığını saptamıştır. Bunun temel nedeni; belli alandaki ya da bireysel olarak akademisyenlerin elektronik kaynakları kullanmalarının ve bu kaynaklara yönelik beklentilerinin farklı olmasıdır. Bu nedenle National Science Foundation (2003) birçok disiplini ve kurumu ele alan daha geniş ölçekte, daha geniş örneklerle ve çeşitli metodolojilerde (ör: nicel, görüşme, gözlem, etnografik gibi) çalışmalara kesinlikle ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bu türde çalışmaların akademisyenlerin teknolojiyle farklı etkileşimlerini ve değişik bilimsel alanlar arasında elektronik yayınların kullanımının araştırılmasının gerektiğinin üzerinde durulmuştur.

Aslında kullanıcıların elektronik dergi kullanımını inceleyen bazı kapsamlı çalışmalarda disiplinler arasındaki farklılıklara yoğun olarak değinilmiştir. Örneğin eJUS t projesinde akademisyenlerin içinde bulunduğu bilimsel çevre ve topluluğun elektronik dergi kullanımını şekillendirdiği belirtilmiştir. Buna göre bilimadamları kendi çekirdek bilgi pratikleri ile ilgili özelliklere sahip elektronik kaynakları kullanmak istemektedir. Farklı disiplinlerdeki ve alanlardaki özel karakteristikler ve farklı gereksinimler elektronik dergilerin özelliklerini ve kullanımlarını şekillendirmektedir. Böylece bilimsel alan ya da disiplin akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında, bu kaynaklara verilen değerde ve perspektiflerinde önemli rol oynamaktadır. Ayrıca bilimadamı sayısı arttıkça uzmanlık alanları ve alt

dallar hızla artmaktadır. Farklı alanların ve uzmanlıkların artması farklı konuların ve böylece farklı dergilerin ortaya çıkmasına yol açmakta ve bilimadamları topluluklarıyla ve alanlarıyla ilgili gelişmeleri izlemekte zorlanmaktadır. Her alanın ve disiplinin çalışma şekilleri bilgi ihtiyaçları çeşitlenmektedir. Bu nedenle bilimadamlarına kendi bilgilerini izleyip organize edip, değerlendirebilecekleri imkanlar sunulmalıdır. Özellikle bazı alanlarda çok hızlı değişim ve yenilikler gerçekleşirken bazı alanlarda daha yavaş bir değişim görülmesi bu konunun önemini bir kat daha arttırmaktadır. Örneğin biyoloji alanında çok kısa sürede birçok yenilik yaşanmakta ve böylece daha çabuk yayın yapılması ve bu yayınlardan haberdar olunması gerekmektedir (Institute for Future, 2002). Oysaki insan bilimlerinin bazı alanları için bunu söylemek zordur.

Diğer bir kapsamlı araştırmada ise Uçak (1997) bilim adamlarının bilgi gereksinimlerinin ve bilgi arama davranışlarının birbirinden farklı olduğunu, bilim adamlarının, bilgi gereksinimlerini farklı kaynak ve kanallardan karşıladıklarını, bu kanal ve kaynakların her bilim dalı için farklı önem ve öncelikte olduğunu saptamıştır. Bu bağlamda farklı bilimlerdeki bilimadamlarının süreli yayın ve elektronik ortam kullanımının değiştiğini belirtilmiştir.

Talja ve Fry da (2004) elektronik dergi kullanımında disiplinler arasında farklılığın görülmesinde bilgi arama davranışlarının etkisi olduğunu vurgulamıştır. Yazarlara göre bugüne kadar yapılan çalışmaların genellikle yalnızca tek bir kurumu ya da disiplini ele alarak incelenmesi yeterli değildir. Hatta disiplinlerarası elektronik dergi kullanımının incelenmesinin bile yüzeysel olduğunu iddia etmiştir. Bu türde çalışmaların disiplinlerin kişisel özelliklerini çıkarttığını; halbuki bilgi üreten toplulukların epistemolojik (Bilgi Kuramı) faaliyetlerini de yansıtması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle Talja ve Fry (2003) çalışmalarında, elektronik dergi kullanımında disiplinler arasındaki farklılığın Whitley'in (2000) epistemolojik ve sosyal organizasyonların entellektüel alanları teorisiyle ele almıştır. Bazı uzmanlar çok farklı alanların bilgisine (knowledge) ihtiyaç

duyarken, bazı uzmanlar sadece kendi alanlarının bilgisinden yararlandığını belirtmiştir. Bu durum “karşılıklı bağımlılık” (mutual dependence) olarak adlandırılmıştır. Diğer yandan bazı uzmanlık alanlarında bilginin (knowledge) daha yaygın ve düzenli olarak derlenmesi o alandaki bilim adamlarının sonuçlara ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Bu da “görev belirsizliği” (task uncertainty) olarak adlandırılmıştır. Özellikle uzmanlık alanlarındaki çalışma prosedürleri, problem tanımları ve teorik hedeflerin anlaşır şekilde paylaşılması görev belirsizliğinin derecesini belirlemektedir. Bu nedenle disiplinlerarasındaki farklılıkların yanında aynı disiplinlerde bölümler ve uzmanlık alanlarında da büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu bağlamda konu uzmanlığının önemi gün geçtikçe artmaktadır.

Bates’de (2002) teorik olarak olmasa da disiplinler arasında farklılıkların oluşmasına aynı açıdan yaklaşmıştır. Bazı disiplinlerin farklı alanları, anabilimdalları ya da uzmanlıklarının bu alandaki akademisyenlerin bilgi arayışında etkili olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre çok fazla dağınık uzmanlığı olmayan alanlarda literatürün daha iyi organize edildiğini ya da konu alanının sınırlı olması nedeniyle düzenlenmenin daha net yapılabilirdiğini belirtmiştir. Örneğin organik kimya sadece organik kimya ile sınırlı ve diğer konu alanlarına taşmamaktadır. Ancak daha dağınık disiplinlerde literatür daha düzensiz ve farklı disiplinlerle iç içe girmektedir. Bu nedenle alanlarında yeterince düzenlenmeyen bilgi ve farklı gereksinimleri olan akademisyenler problemler yaşamaktadır. Çok dağınık olan disiplinlerde ilgili makaleler çok sayıda ve farklı alanlardaki dergilerde yayınlanmaktadır. Kling ve McKim (2000) bazı alanlarda birkaç derginin sürekli takip edilmesi güncel bilgi açısından yeterli iken, bazı alanlarda yüzlerce dergi arasından uygun bilginin takip edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Diğer yandan çalışılan disiplinin bilgi teknolojileriyle ilgili olması da bu alanda yeni gelişmelere açık olmasını kolaylaştırmaktadır.

Kling ve Covi (1995;1997; Kling ve McKim 2000’den aktarıldığı gibi) yaptıkları araştırmada, konuya disiplinler arasındaki farklılıkların elektronik

ortamın kullanımına etkisi açısından yaklaşmışlardır. Farklı alanlardaki bilim adamlarının İnternet, e-mail, alanlarındaki çalışmalar ve elektronik dergi kullanım özelliklerinin birbirinden farklı olduğunu belirtmişlerdir. Her alanda elektronik medyanın farklı amaçlarla, farklı derecelerde, farklı şekillerde kullanıldığı saptanmıştır. Pullinger'da (1999) her disiplinin kendi bilimsel geçmişi, araştırma yöntemleri ve bilgi ihtiyaçları bulunduğunu ve bazı disiplinlerde kitaplar, bazılarında konferans bildirileri, patentler bazılarında ise dergilerin önemli bir bilgi kaynağı olduğuna işaret etmiştir. Harrison, Teresa, Stephen, ve Winter (1991) elektronik dergilerin başarılı bulunmasının, her disiplinin sosyal uygulamalarını ne derece karşıladığına ve o disiplinin gereksinimlerini yansıtıp yansıtmadığına bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre elektronik dergiler her disiplin için çekici olmayabilir. İnsan bilimleri ve sosyal bilimlerde dergilerin oldukça benzer gözükmesine karşın, bilgiyi sunma yolları ve içerdikleri bilgi çeşidinde sistematik farklılıklar vardır. Bu da farklı disiplinlerdeki dergilerin yayınlanma süreci, kullanım yolları ve makalelerin gösterdiği katkı türlerinde daha temel ayrımlar görülmesine yol açmaktadır.

Akademisyenler günümüzde basılı dergiler, elektronik dergiler, önbaskı arşivleri, tam metin veritabanları gibi çok çeşitli kaynaklardan yararlanmaktadır. Ancak bu kaynakların miktarı disiplinlerine ve kütüphanelerin koleksiyon kararlarına göre değişmektedir. Akademisyenler kütüphane kaynaklarını ve elektronik dergileri kendi disiplinlerindeki özel ihtiyaçlarını karşılama oranına göre değerlendirmektedir (Mahe Andrys ve Charton, 2000; Talja ve Maula, 2003; Tenopir ve diğerleri, 2003; Boyce ve diğerleri, 2004; Tenopir, 2003). Nitekim 2000 ile 2003 yılları arası American Astronomy Society (AAS) üyeleri, Tennessee, Drexel ve Pittsburg üniversitelerinde akademisyen ve öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalarda disiplinler ve altdisiplinler arasında ve kütüphanelerin koleksiyon geliştirme kararlarının kullanıcıların elektronik dergileri ve makaleleri kullanmalarını önemli bir biçimde etkilediği görülmüştür.

Bonthron ve arkadaşları (2003) tarafından elektronik dergilerin kritik yoğunluğunun bazı alanlardaki kullanıcılar açısından daha önemli olduğunu vurgulanmıştır. Bu bağlamda herhangi bir disiplinindeki dergilerin yanı sıra kütüphanelerin sahip olduğu dergi koleksiyonlarının kullanıcıların elektronik dergi kullanımını etkilediği anlaşılmaktadır. Cochenour ve Moothart (2003) basılı ve elektronik dergilerin disiplinler arasındaki farklı kullanımlarının dergi koleksiyonlarında yapılacak değişiklikler hakkında önemli bilgiler elde edilmesini sağladığını belirtmişlerdir. Belirli disiplinlerde elektronik dergilerin daha çok kullanılması basılı versiyonlarına aboneliğin iptal edilmesini sağlarken bazı disiplinlerde ise yeni dergilerin alınması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Yukarıda belirttiğimiz birçok etken akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında disiplinler arasında farklılıklar görülmesine yol açmaktadır. Bu nedenle araştırmamızın bu kısmında literatürdeki bilgilerden faydalanarak belirli disiplinlerdeki akademisyenlerin elektronik dergi kullanımı, bu kaynaklara yönelik bakış açıları ve bunlara etki eden faktörler ele alınmıştır. Bu bilgiler derlenerek her disiplinin kısaca profili çizilmeye çalışılmıştır. Ayrıca elektronik dergilerin ve elektronik yayıncılığın bu disiplinlere olan etkilerine değinilmektedir.

Araştırmamızda disiplinler dört ana başlık altında: fen, mühendislik, sosyal ve insan bilimleri olarak ele alınmıştır. Literatürde bu disiplinlere dahil olan alanlarda tam olarak bir birlik yoktur. Özellikle sosyal ve insan bilimlerinde ayırım yapmak oldukça güçtür. Bu nedenle sosyal ve insan bilimlerindeki alanlara açıklık getirme ihtiyacı duyulmuştur. Sosyal bilimler; ekonomi, sosyoloji, psikoloji, eğitim, tarih, bilgi ve bilimi bilimlerinden oluşmaktadır. İnsan bilimleri ise; felsefe, ve dil bilimleri alanlarını kapsamaktadır.

3.3.1 Fen Bilimlerindeki Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanım Özellikleri

Fen bilimlerindeki akademisyenler güncel bilgiye ihtiyaç duymakta ve bu nedenle süreli yayınları diğer yayınlara oranla daha fazla kullanmaktadırlar (Uçak, 1997). Mahe'de (2003) bu alandaki akademisyenlerin dergilere çok fazla ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Çünkü fen bilimindeki akademisyenler için özellikle kendi alanlarında en son yapılan araştırmalara ve bunların sonuçlarına ulaşmak son derece önemlidir. Literatürdeki birçok araştırmada fen bilimlerindeki akademisyenlerin elektronik dergileri yaygın olarak kullandıkları saptanmıştır. Bu disiplinindeki akademisyenlerin elektronik dergileri basılı dergilere göre daha fazla kullandığı ve bu kaynaklarla ilgili sorun yaşamadıkları da belirtilmiştir (Tomney ve Burton, 1998; Eason ve Harker, 2000; Eason, Richardson ve Yu, 2000; Tenopir 2002; Rusch-Feja ve Siebeky, 1999; Schottlaender ve diğerleri; 2004).

Smith (2003) yaptığı araştırmada fen bilimlerindeki elektronik dergileri kullanım oranını %77, Lenares (1999) %90, Peritz ve Wolman (2001) %74.8 olarak saptamışlardır. Yapılan çalışmalar sonucunda fen bilimcilerin diğer alanlardaki kullanıcılara göre elektronik dergileri en fazla kullanan kullanıcılar olduğu görülmüştür.

Fen bilimlerindeki akademisyenler elektronik dergileri basılı dergilere tercih etmektedirler. Schottlaender ve diğerleri (2004) fen ve mühendislik bilimlerindeki akademisyenlerin ortalama olarak 33.5'e 1 ile basılı dergilere oranla daha fazla elektronik dergi kullandıklarını belirtmiştir. Bu araştırmada fen bilimlerindeki akademisyenlerin %81.1'i alanlarındaki çalışmaların kütüphaneden yararlandıkları elektronik dergilere dayandığını belirtmiştir. Peritz ve Wolman'da (2001) yaptıkları araştırmada fen bilimlerindeki akademisyenlerin %51.1'lik bir oranla mühendislik dışında, diğer disiplinlerden daha fazla sadece elektronik dergileri tercih ettiklerini saptamıştır.

Peritz ve Wolman (2001) ve Schottlaender ve diğerleri (2004) fen bilimleri alanında çalışan akademisyenlerin bilgisayar okuryazarlığının yeterli düzeyde olduğunu ve bilgisayar ve bilgi teknolojilerini kullanırken

çok az problemle karşılaştıklarını belirtmiştir. Hatta fen bilimleri diğer alanlarla karşılaştırıldığında elektronik dergilerden en fazla haberdar olan disiplin olarak görülmektedir. Bar-Ilan, Peritz ve Wolman (2001) bu disiplindeki akademisyenlerin (%39.4) mühendislikten sonra, elektronik dergiler hakkında en az eğitime ya da tanıtıma ihtiyaç duyan grup olduğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte 1990'lı yıllardan sonra yapılan çalışmalarda fen bilimlerindeki akademisyenlerin bağlı oldukları bölüm ya da uzmanlıkla elektronik dergi kullanımının farklılaştığı gözlenmiş, farklı bölümlerdeki kullanıcıların bilgiyi sağlama, sunma ve kullanım özelliklerinin birbirinden farklı olduğuna dikkat çekilmiştir. Örneğin fizik ve kimya bölümündeki akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında diğer alanlar içinde öncü oldukları belirtilmiştir. Öte yandan fizik ve matematik alanında araştırmaların, deneylerin ve projelerin sonuçları ya da makaleleri yayınlanmadan önceki metinlerini önbaskı arşivlerinde de yayınlanarak daha hızlı ve merkezi bir iletişim kanalı oluşturulmasının sağlandığı görülmektedir. Bu bağlamda özellikle fizik alanındaki akademisyenler için dergilerin ya da dergi koleksiyonlarının eskisi kadar önemli rollerinin olmadığı iddia edilmektedir. Sadece araştırma, deneysel sonuçların yayınlandığı yayınların sağlanması ve erişimi önem kazanmaktadır. Tenopir (2003) fen bilimlerindeki akademisyenlerin daha çok "makale odaklı" ya da makalelerin içeriğini dikkate alan kullanıcılar olduğunu belirtmiştir. Oysaki biyoloji alanında hakemlik süreci veya editörlüğün önemli olduğu ve bu nedenle dergilerden daha fazla yararlanıldığı görülmüştür (Mahe, 2003; Mahe, Andrys ve Charton, 2000; Kling ve McKim, 2000; Bonthron ve diğerleri, 2003).

Kling ve McKim (2000) ve Salibury ve Noguera (2003) fizik, kimya ve matematik gibi köklü geçmişli olan disiplinlerde yeni yayınların yanı sıra eski bilgi kaynaklarına ihtiyaç duyulurken, biyoloji gibi sürekli yenilenen ve gelişen disiplinlerde son gelişmelerden haberdar olunmasının önemi vurgulanmıştır.

Olsen (1994) elektronik dergilerin bu alandaki akademisyenler için makalelerde kullanılan tablo, grafik, şekil, ses ve video görüntüleri gibi basılı ortamda olmayan içeriğin yayınlanmasını sağladığını belirtmiştir. Özellikle biyoloji ve kimya alanındaki akademisyenlerin elektronik dergilerde bu türde grafik ve görüntü özelliklerini çalışmalarına sıkça eklediklerini ve bunların yokluğunda elektronik dergilerin önemini yitirdiğini belirtmiştir.

Sonuç olarak bu disiplindeki akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu elektronik dergileri kullanmaktadır. Ayrıca fizik, kimya ve matematik alanlarında akademisyenler önbaskı arşivlerini yoğun olarak kullanmaktadır. Fen bilimlerindeki akademisyenlere yönelik 2000'li yıllardan önce elektronik dergi kullanımıyla ilgili araştırmalarda en fazla eski sayıların eksikliği, bu kaynakların saygınlığı ve kalitesi konularında endişe duydukları gözlenmiştir. Ancak ilerleyen yıllarda paralel yayıncılığında gelişmesi ve alanlarında elektronik dergilerin artmasıyla akademisyenlerin bu kaynakları kullanım oranları da hızla yükselmiştir. Yine de elektronik dergilerden haberdar olunmaması ve nispeten kısıtlı kaynak olması nedeniyle basılı dergileri de kullanmaktan vazgeçmemektedirler. Bununla birlikte fen bilimcilerin bilgi okuryazarlığı, bilgi teknolojilerini kullanım açısından en yetkin gruplardan biridir. Literatürde Açık Erişim Dergilerini kullanım ya da bu girişimi desteklemeleriyle ilgili belirli bir çalışma yoksa da fizik, kimya ve matematik alanlarında var olan önbaskı arşivleri göz önüne alındığında bu disiplindeki akademisyenler hem Açık Erişimi en çok destekleyen hem de bu girişimin kaynaklarından en çok yararlanan grup olarak düşünülebilirler.

3.3.2 Mühendislik ve Uygulamalı Bilimlerdeki Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanım Özellikleri

Mühendislerin elektronik dergi kullanımı üzerine yapılan araştırmaların çoğu bu disiplini fen bilimlerindeki akademisyenlerle birlikte ele almıştır. Bu

nedenle bu kısımda vereceğimiz bilgiler sadece mühendislerin elektronik dergi kullanımını inceleyen çalışmalardan derlenmiştir. Bu araştırmaların çoğunda her iki disiplinin akademisyenlerinin elektronik dergi kullanım özelliklerinde büyük benzerlikler gözlenmiştir. Yine de bazı çalışmalarda belirli farklılıklar saptanmıştır.

Nitekim Uçak (1997) her iki disiplin arasındaki en büyük farkın bilgi arama davranışlarından kaynaklandığını belirtmiştir. Özellikle mesleki özellikler akademisyenlerin bilgi arama davranışını etkilemesine ve bilgi kaynaklarının kullanılmasında farklılıklar görülmesine yol açmıştır. Buna göre üniversitede çalışan mühendisler el kitapları, tezler ve raporları kullanmakta, çalışmalarının ilk aşamalarında dergi ve abstraktlardan yararlanmaktadır. Mühendislerin dergilerde aradıkları en önemli özellikler; güncel ve konuyla ilgili hakemli bir yayın olmasıdır. Bununla birlikte Kling ve McKim (2002) ve Bonthron ve diğerleri (2003) bilgisayar ve elektrik ve elektronik Mühendisliği bölümlerinin araştırmalarını konferans metinleri şeklinde çok sık olarak yayınlanmasına ve bu yayınların bu alandaki önemine dikkat çekmişlerdir. Çünkü bilgisayar ve elektronik alanlarında yaşanan gelişmeler, özellikle son yıllarda seminer, konferans ve sempozyumlarla bu bilgilerin daha hızlı olarak yayınlanmasını sağlamaktadır.

Elektronik dergi kullanımını disiplinler arasında inceleyen çalışmaların hemen hemen hepsinde mühendislerin bu kaynakları sık kullandıkları ve büyük ölçüde benimsedikleri belirtilmiş mühendisler diğer alanlara göre elektronik dergileri en fazla kullanan kullanıcılar olarak saptanmıştır (Bonthron ve diğerleri 2003; Cochenour ve Moothart 2003; Bar-Ilan, Peritz ve Wolman, 2001; Schottlaender ve diğerleri 2004).

Mühendislik bilimlerindeki akademisyenlerin bilgi okuryazarlığı düzeyi de diğer disiplinlerdeki akademisyenlerle karşılaştırıldığında oldukça yüksektir. Bar-Ilan, Peritz ve Wolman (2001) bu disiplindeki akademisyenlerin %93.7'lik bir oranla bilgi okuryazarlığı bakımından

kendilerini yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Cochenour ve Moothart (2003) da mühendislerin bilgisayar ve İnternet kullanımlarının oldukça iyi olduğunu ve elektronik dergileri kullanırken %36.1'lik bir oranla teknik sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Yapılan bu araştırmada mühendislerin elektronik dergileri kullanırken en az sorunla karşılaşan grup olduğu saptanmıştır.

Mühendislik bilimlerindeki akademisyenlerin daha çok elektronik dergileri tercih ettikleri bilinmektedir. Bar-Ilan, Peritz ve Wolman (2001), Cochenour ve Moothart (2003) yaptıkları araştırmalarda mühendislerin ağırlıklı olarak elektronik dergileri kullandıklarını belirtmişlerdir. Hatta basılı dergilerin aboneliğinin iptalini en çok destekleyen akademisyenler mühendislik alanında çalışanlardır. Mühendislerin elektronik dergileri tercih etmelerinde, alanlarındaki dergilerin hemen hemen hepsinin elektronik versiyonunun bulunmasının etkisi büyüktür. Schottlaender ve arkadaşları (2004) yaptıkları araştırmada mühendislerin %75'inin alanlarındaki elektronik dergilerin çoğunun ya da tümünün elektronik ortamda bulunduğunu belirtmişlerdir. Ancak bu alandaki dergilerin eski sayıları için aynı düşünceler söz konusu değildir. Literatürde 2000'li yıllardan önce yapılan çalışmalarda mühendislerin elektronik dergilerin en çok eski sayılarının olmayışı ve kalitesizliğinden yakındıkları saptanmıştır (Schauder, 1994; Budd ve Connaway,1995). Ancak günümüze gelindiğinde mühendislerin bu düşüncelerinin azaldığı gözlenmiştir.

Genel olarak bakıldığında Mühendisler diğer disiplinlere göre en fazla elektronik dergi kullanan gruptur. Mühendislerin ve fen bilimlerindeki akademisyenlerin elektronik dergi kullanım özelliklerinde büyük benzerlikler görülmektedir. Literatürdeki çoğu çalışma bu nedenle iki disiplin arasında kesin farklılıklar bulunmadığını, ancak mühendislerin genelde elektronik dergi kullanımında önde olduğunun üstünde durmaktadır. En önemli farklar mesleki özelliklerden kaynaklanan bilgi arama davranışları ve bilgi okuryazarlığı açısındandır. Dolayısıyla elektronik dergi kullanımında oluşan farklılıklar bu iki sebepten kaynaklanmaktadır. Her iki disiplin için güncel

bilgi çok değerlidir. Ayrıca mühendisler elektronik kaynakların bilgiye daha hızlı erişim sağladığını düşünmektedir. Bu nedenle elektronik dergiler her iki alanda da sıkça kullanılmaktadır. Ancak mühendislerin alanlarında konferans metinlerinin giderek öneminin artması, elektronik dergi kullanımını olumsuz yönde etkilemiştir. Diğer yandan bu disiplindeki akademisyenlerin çok iyi düzeyde bilgi okuryazarı olması elektronik dergileri diğer alanlara göre daha hızlı benimsemelerini sağlamıştır. Mühendislik alanındaki dergi literatürünün büyük bir çoğunluğunun elektronik ortamda olması da kullanımı arttıran diğer bir faktördür. Mühendislerin açık erişim dergilerini ne oranda kullandığı hakkında literatürde herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Ancak mühendislere yönelik birçok açık erişim arşivi ve dergisi olduğu dikkate alındığında açık erişim kaynaklarının bu alanda önemli olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Mühendislerin de en az fen bilimlerindeki akademisyenler kadar açık erişim ile ilgilendikleri söylenebilir.

3.3.3 Sosyal Bilimlerdeki Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanım Özellikleri

Elektronik dergi kullanımına yönelik disiplinlerarası yapılan çalışmaların birçoğu Sosyal Bilimlerdeki akademisyenlerin bu kaynakları fen bilimleri ve mühendisliğe göre daha az kullandıklarını ortaya koymuştur. Yine de 2000'li yıllardan sonra yapılan araştırmalarda bu disiplindeki akademisyenlerin neredeyse yarısından fazlasının elektronik dergilerden yararlandığı görülmektedir (Rogers 2001; Smith 2003; Tenopir 2003).

Sosyal Bilimlerdeki akademisyenlerin elektronik dergileri diğer disiplinlere göre daha az kullanmasının sebebi bilgi gereksinimlerinden kaynaklanmaktadır. Uçak (1997) sosyal bilimcilerin güncel bilgiye çok fazla önem vermediklerini belirtmiştir. Sosyal bilimciler genelde kitap, dergi gibi basılı kaynaklarla bilgi gereksinimlerini karşılamaktadır. Örneğin tarih kullanıcıları elektronik kaynakları daha çok tarama yapmak ve arşiv materyalleri, gazeteler, tarihsel metinler bulmak için kullanmaktadır.

Tarihçiler elektronik dergileri geçmişe yönelik yeterli bilgi içermediği için çok fazla kullanmamaktadırlar. Tarih alanındaki akademisyenler için makalelerden çok kitaplar önemli bilgi kaynaklarıdır. Çoğu tarihçi Amazon.com'u en faydalı kaynak olarak görmektedir (Talja ve Maula, 2003). Bu alandaki akademisyenler için önemli olan aranan süreli yayınların konularıyla ilgili olmasıdır. Bu nedenle bu alanda en fazla kullanılan bilgi kaynaklarını oluşturan kitap ve dergilerin kullanım oranları birbirine yakındır. Tenopir de (2003) yaptığı birçok araştırmada aynı bulgulara ulaşmış ve sosyal bilimcilerin bilgilerini güncel tutma kaygısı yaşamadıklarını belirtmiştir. Çünkü sosyal bilimdeki akademisyenler için araştırdıkları bilgi önemlidir. Bu bilgi güncel kaynaklardan olabildiği gibi, geçmiş literatürde dayandığı görülmüştür.

SuperJournal projesinde elektronik dergilerin sosyal bilimlerdeki akademisyenler için en fazla tarama ve erişme kolaylığı sağladığı belirtilmiştir. Yapılan bu araştırmaya göre sosyal bilimlerdeki kullanıcılar alanlarındaki çoğu derginin biraraya toplanması ve bu kaynakların bir yerden sunulmasından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu alandaki kullanıcıların daha çok çekirdek dergileri kullandıkları gözlenmiştir. Kullanıcılar en çok düşük görüntü özellikleri ve bazı dergilerin kalitesinden şikayetçi olmuşlardır. Ancak çoğu kullanıcı alanlarındaki yeni elektronik dergilerle tanışma fırsatı bulmuş olmaktan memnundur (Eason, Richardson ve Yu 2000; Eason ve Harker; 2000).

Yine de sosyal bilimlerdeki akademisyenlerin tamamının elektronik dergileri benimsediği söylenemez. Bar-İlan, Peritz ve Wolman (2001) bu alandaki kullanıcıların dergileri daha çok basılı ve elektronik olmak üzere her iki formattada tercih ettiklerini belirtmiştir. Sosyal bilimdeki akademisyenlerin %45.4'ü elektronik dergileri, %33.3'ü basılı dergileri, geri kalanlar ise, dergileri her iki formatta tercih ettiklerini belirtmiştir. Schottlaender ve diğerleri (2004) sosyal bilimlerdeki akademisyenlerin ortalama her 10.4 elektronik dergi başına 1 tane basılı dergi kullandıklarını belirtmiştir. Yapılan bu araştırmada sosyal bilimcilerin basılı dergi kullanımı

fen ve mühendisliğe göre daha yüksek, elektronik dergi kullanım oranları ise daha düşüktür. Bevilacqua (2005) araştırmasında sadece tarih kullanıcılarını incelemiştir. Araştırmada bu alandaki kullanıcıların ancak %31'nin elektronik dergileri kullandığını saptanmıştır. Bu çalışmada ankete katılanlardan elektronik dergileri kullandığını belirtenlerin %80'i ise akademisyendir. Uygulama alanında çalışan insan bilimcilerin elektronik dergi kullanım oranları çok daha düşük düzeydedir.

Sosyal bilimleri alanında çalışan akademisyenlerin basılı dergileri tercih etmelerindeki en önemli sebep, bazı dergilerin eski sayılarına elektronik formatta ulaşamamalarıdır. Özellikle sanat, insan bilimleri ve sosyal bilimlerdeki kullanıcılar eski dergilere erişimi diğer disiplinlere oranla daha fazla önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Bu alanlardaki geçmiş dergi literatürünün büyük bir kısmı hala elektronik formatta değildir. Buna rağmen JSTOR sosyal, sanat ve insan bilimlerinde büyük bir koleksiyona sahiptir. Ancak uyguladığı erişim politikasıyla kullanıcıların ihtiyaç duyduğu bazı dergilere kütüphaneler abone olamamaktadır (Schottlaender ve diğerleri; 2004).

Sosyal bilimcilerin elektronik dergi kullanırken karşılaştıkları sorunların bir kısmı ise bilgi okuryazarlığı düzeylerinin düşük olmasından ve bu kaynaklar hakkında eksik bilgi sahibi olmalarından kaynaklanmaktadır. Yapılan birçok çalışma bu alandaki akademisyenlerin özellikle bilgisayar, İnternet ve veritabanlarını kullanırken zorlandıklarını saptamıştır (Woo, 2005; Schottlaender ve diğerleri; 2004; Tenopir 2003; Eason ve Harker; 2000). Öte yandan Bar-ılan, Peritz ve Wolman (2001) sosyal bilimcilerin bilgi okuryazarlık düzeyinin yeterli düzeyde olduğunu ve bu alandaki akademisyenlerin elektronik dergileri kullanırken zorlanmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak sosyal bilimcilerin var olan ve yeni sunulan elektronik dergiler ve bu kaynakların özellikleri ile ilgili bilgi eksiklikleri olduğu gözlenmiştir. Nitekim bu araştırmada sosyal bilimlerdeki akademisyenlerin %60.7'si elektronik dergiler ve veritabanları hakkında eğitime ihtiyacı olduğu belirtilmiştir.

Elektronik dergi kullanımı üzerine disiplinler arası yapılan bazı çalışmalarda Ekonomi alanındaki akademisyenlerin bu kaynakları kullanım oranlarının diğer tüm disiplinlere göre daha fazla olduğu görülmüştür (Cochenour ve Moothart, 2003; Tomney ve Burton; 1998). Yapılan bu çalışmalarda sadece tek bir kurum dikkate alındığı için genelleme yapmak olanaksızdır.

Öte yandan Sosyal bilimlerdeki bazı konularda ve uzmanlık alanlarındaki akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında da farklılıklar görülmektedir. Örneğin Speier, Palmer, Wren ve Hahn (1999; s. 541) ekonomi alanındaki akademisyenleri incelemiş ve bu alandaki farklı uzmanlıkların elektronik dergi kullanımını etkilediğini belirtmiştir. Buna göre ekonomi alanındaki kullanıcıların uzmanlık dallarına göre bilgisayar ve bilgi teknolojilerini kullanma oranları farklıdır. Özellikle muhasebe, finans ve yönetim bilgi sistemleri gibi dallarda veri ve bilgi analizlerinde bilgisayar programlarından yararlanılması kullanıcıları bilgisayar teknolojileri kullanımında daha etkin kılmaktadır. Bu araştırmalarda bilgi okuryazarlık düzeyinin de elektronik dergi kullanımını etkilediği saptanmıştır. Bu nedenle finans, muhasebe ve yönetim bilgi sistemleri dallarındaki akademisyenlerin işletme, pazarlama gibi diğer dallardaki akademisyenlerden elektronik dergileri daha fazla kullandıkları ve bu kaynaklardan daha fazla haberdar oldukları görülmüştür.

Literatürde yer alan çalışmalardan sosyal bilimlerdeki akademisyenlerin elektronik dergileri tam olarak benimsemedikleri sonucu çıkarılabilir. Ancak bu alandaki akademisyenlerin elektronik dergi kullanım oranları gün geçtikçe artmaktadır. Sosyal bilimlerdeki akademisyenlerin bilgi arama davranışları dergi kullanımında önemli rol oynamaktadır. Bu disiplindeki akademisyenlerin güncel bilgi ihtiyacının diğer disiplinlere göre daha az olması dergi kullanımını etkilemektedir. Sosyal bilimcilerin elektronik dergi kullanmamalarında; dergilerin geçmiş sayılarının elektronik formatta olmayışı, bilgi okuryazarlığı düzeylerinin yetersiz oluşu, elektronik

dergilerden yeterince haberdar olmamaları gibi sebepler önemli rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra basılı dergi kullanım alışkanlıkları da elektronik dergi kullanımını azaltmaktadır. Bu disiplindeki akademisyenlerin bağlı oldukları uzmanlık alanları da elektronik dergi kullanımında farklılıklar yaşanmasına yol açmıştır. Sosyal bilimcilerin açık erişim dergileri ile ilgili düşünceleri ise yeterince araştırılmamış bir konudur.

3.3.4 İnsan Bilimlerindeki Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanım Özellikleri

İnsan bilimlerindeki akademisyenler bilgi kaynaklarını kullanım açısından diğer alan kullanıcılarına göre en farklı özellikleri taşıyan gruptur. Genel olarak bakıldığında, bu disiplindeki akademisyenlerle sosyal bilimciler arasında bilgi kaynaklarını kullanımında benzerlikler görülse de, ayrıntılı incelendiğinde büyük farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Uçak (1997) insan bilimcilerin bilgiye erişmek için, önem sırasına göre önce birincil kaynakları, sonra ikincil kaynakları ve en son olarak da kişilerarası iletişimi kullandıklarını belirtmiştir. Bu disiplinde monograf en önemli bilgi kaynağıdır. Benzer olarak Tenopir (2003) bu disiplindeki kullanıcıların kitaplardan yoğun olarak yararlandıklarını belirtmiştir. Bu nedenle insan bilimlerdeki akademisyenler için dergilerin monograf ve kitaplara göre daha az kullanıldığı görülmektedir. Elektronik dergi kullanımını etkileyen en önemli faktörlerden birisi de genel olarak bu disiplinde dergilerin ve elektronik ortamın az kullanılmasıdır.

Diğer yandan bazı araştırmalar insan bilimlerindeki farklı alanları daha ayrıntılı incelemiştir. Talja ve Maula (2003) edebiyat ve kültürel çalışmalar alanlarındaki akademisyenlerin daha çok konu rehberleri, kitaplar, basılı dergiler, yayınevleri ve kütüphane kataloglarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya göre edebiyat alanındaki akademisyenler geçmiş literatürü güncel literatür kadar çok kullanmaktadır. Bu alandaki en önemli bilgi kaynakları kitaplardır. Bununla birlikte en çok

kullanılan elektronik kaynaklar; ulusal ve uluslararası elektronik kütüphane katalogları ve İnternet'teki yayınevlerinin elektronik veritabanlarıdır. İnsan bilimciler genellikle sınırlı sayıda basılı dergi takip etmektedir. Bu alandaki akademisyenler basılı dergilerin devam etmesinden yanadır.

Nitekim disiplinlerarası ya da sadece bu disiplin üzerine yapılan tüm araştırmalarda, insan bilimlerindeki akademisyenlerin elektronik dergileri çok az kullandıkları ortaya konulmuştur. Hatta bu alandaki akademisyenler üzerinde yapılan ilk çalışmalarda elektronik dergilerin hiç kullanılmadığı görülmüştür (Tomney ve Burton, 1998). Bar-ılan, Peritz ve Wolman (2001) % 29.6 ile en az elektronik dergi kullanan disiplinin insan bilimleri olduğunu saptamıştır.

İnsan bilimcilerin elektronik dergi kullanımının az olmasında bilgi arama davranışlarının yanında farklı etkenler de önemli rol oynamaktadır. Özellikle insan bilimlerinde elektronik dergilerin azlığı, bu alandaki akademisyenlerin bilgi okuryazarlık düzeyinin az olması ve basılı dergi alışkanlıkları en çok vurgulanan faktörlerdir. Aynı zamanda tüm disiplinler içinde insan bilimcilerin bilgi arama alışkanlıklarını değiştirmede en tutucu grup oldukları da bilinmektedir.

Bevilacqua (2005) insan bilimleri alanında çalışan akademisyenlerin; sınırlı elektronik dergi sayısı (%75), dergilerin eski sayılarının eksikliği (%62.5) ve alanlarıyla ilgili elektronik dergilerin az olması (%37.5) gibi faktörlerden şikayet ettiklerini belirtmiştir. Schottlaender ve arkadaşları da (2004) insan bilimcilerin sadece %21'nin alanlarındaki dergilerin çoğunun ya da tümünün elektronik ortamda bulunduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Bu nedenle bu alandaki akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında yeterli kaynak bulunmaması kullanımı azaltan bir etkidir. Yine bu nedenle basılı dergilerin hala yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

Öte yandan İnsan Bilimcilerin bilgi okuryazarlığı düzeylerinin düşük olması, bilgi teknolojileri ve elektronik dergiler hakkında yetersiz bilgileri bu

kaynakları kullanırken sık sık sorunla karşılaşmalarına yol açmaktadır. Rusch-Feja ve Siebeky (1999) insan bilimcilerin diğer disiplinlerle karşılaştırıldığında bilgi okuryazarlığı bakımından kendine en az güvenen disiplin olduğunu saptamıştır. Bar-Ilan, Peritz ve Wolman'ın (2001) insan bilimlerindeki akademisyenlerin bilgi okuryazarlığı bakımından yeterli düzeyde olduğunu belirtmelerine rağmen aynı bulgulara ulaşmış olmaları bu saptamalara geçerlilik kazandırmaktadır. Bununla birlikte bu araştırma insan bilimcilerin elektronik dergiler ve veritabanları ile ilgili eğitime en fazla ihtiyaç duyan disiplin (%75.7) olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir.

Genel olarak bakıldığında insan bilimleri alanında çalışan akademisyenlerin elektronik dergileri kullanım açısından diğer gruplara göre en sorunlu grup olduğu görülmektedir. Bu alandaki akademisyenlerin bilgi arama davranışları ve gereksinimleri bilgi kaynaklarını kullanımını şekillendirmektedir. Kitapların ve monografların en çok tercih edilen kaynaklar olması, bilimsel dergilerin daha az kullanılması bu alanda elektronik dergilerin az kullanılmasında en önemli faktörlerdir. Diğer yandan bu alandaki akademisyenlerin basılı dergileri kullanım alışkanlıkları elektronik dergi kullanımını azaltmaktadır. İnsan bilimlerindeki tüm dergilerin elektronik versiyonunun bulunmaması, geçmiş sayılardaki eksiklikler kullanımı etkileyen diğer faktörlerdir. Yapılan araştırmaların çoğunda insan bilimleri alanında çalışan akademisyenlerin alanlarında var olan elektronik dergi koleksiyonunu yeterli bulmadıkları saptanmıştır. Bu alandaki akademisyenler elektronik dergilerle ilgili en fazla eğitime ve tanıtıma ihtiyaç duyan gruptur. Çünkü insan bilimciler bilgi okuryazarlığı ve elektronik dergilerden haberdarlık bakımından diğer disiplinlere göre daha geridedir. Son olarak insan bilimcilerin açık erişim dergileri ile ilgili düşünceleri ya da bu kaynaklardan haberdar olup olmadıkları konusunda henüz somut bir çalışmaya rastlanmamıştır.

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

4.1 Ankara Üniversitesi Tarihçe

Araştırmamızda akademisyenlerin elektronik dergi kullanımını etkileyen çeşitli faktörlerde incelenmiştir. Bu nedenle Ankara Üniversitesi'nin kütüphane yapısı ve bilgi hizmetleri incelenerek kısaca bilgi verilmiştir. Ayrıca Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın oluşturduğu elektronik dergi koleksiyonu ve veritabanları disiplinlere göre incelemiştir.

Ankara Üniversitesi 1946 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çıkardığı 13 Haziran 1946 tarih ve 4936 sayılı ilk Üniversiteler Kanunuyla özel ve tüzel kişiliğe sahip olarak kurulmuştur. İlk açıldığı yılda dört fakülte ile eğitime başlamıştır. Günümüze gelindiğinde ise 15 fakülte, 9 enstitü, 13 yüksekokul ve 19 araştırma ve uygulama merkezi ile Türkiye'nin önde gelen yüksek öğretim kurumlarından biri haline gelmiştir (Ankara Üniversitesi, 2006)

Ankara Üniversitesi 1946 yılında Hukuk, Dil Tarih Coğrafya, Ziraat ve Siyasal Bilgiler fakülteleri ile resmen kurulmuş olsa da bu fakültelerin kuruluş tarihi biraz daha geriye gitmektedir

Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, 14 Haziran 1935 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce kabul edilen bir yasayla Ankara Üniversitesi'nin fakülte adı altında kurulan ilk yüksek öğretim kurumudur. Ankara Üniversitesi'nin kurulmasıyla bu üniversiteye bağlanmıştır. Hukuk Fakültesi 5 Kasım 1925 tarihinde Ankara Hukuk Mektebi adıyla açılmış, 6.6.1948 tarihinde Ankara Üniversitesi'ne bağlanmıştır. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin geçmişi ise 1859'da kurulan Mülkiye Mektebi'ne kadar dayanmaktadır. Mülkiye Mektebi 1936 yılında "Siyasal Bilgiler Okulu" adıyla Ankara'ya taşınmıştır. Ankara Üniversite'ne 1950 yılında bağlanarak, "Siyasal Bilgiler Fakültesi" adıyla eğitime devam etmiştir. Ziraat Fakültesi de 1933 yılında

“Yüksek Ziraat Enstitüsü” adıyla kurulmuş ve 1948 yılında Ziraat ve Veteriner Fakültesi olarak Ankara Üniversitesi’ne bağlanmıştır (Ankara Üniversitesi, 2006)

Benzer şekilde 1943 açılan kurulan Fen Fakültesi ve 1945 yılında kurulan Tıp Fakültesi 1946 yılında Ankara Üniversitesi’ne bağlanmıştır. Ardından sırasıyla 1949 yılında İlahiyat Fakültesi, 1963 yılında Yüksekokul olarak eğitim-öğretime başlayarak 1977 yılında Diş Hekimliği Fakültesi, 1960 yılında Eczacılık, 1965’de Eğitim Bilimleri Fakültesi ve İletişim Fakültesi, 1994 yılında Çankırı Orman Fakültesi ve 1996 yılında Sağlık Bilimleri Fakültesi, 2001 yılında Mühendislik Fakültesi kurulmuştur (Ankara Üniversitesi, 2006)

Ankara Üniversitesi’nin kütüphane ve bilgi hizmetleri Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı öncülüğünde her fakültede ayrı ayrı oluşturulan kütüphaneler kapsamında yürütülmektedir. Bu nedenle üniversitedeki bilgi hizmetleri dağınık bir yapıya sahiptir. Daire başkanlığı diğer fakülte ve yüksekokul kütüphaneleri arasında teknik ve okuyucu hizmetlerinin yanı sıra yönetsel anlamda da koordinasyon ve standardizasyonu sağlamaktadır. Elektronik dergi koleksiyonun bütçelendirilmesi, oluşturulması, kullanıcı tanıtım ve eğitimi dahil birçok teknik ve kullanıcı hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Fakülte kütüphaneleri elektronik dergi koleksiyon oluşturulması ve kullanıcı hizmetlerinde destek birim niteliğine sahiptir.

Elektronik dergi koleksiyonu veritabanları ve sağlayıcı firmalar tarafından sağlanan dermeyle oluşturulmuştur. Ankara Üniveristesi’nin oluşturduğu elektronik dergi koleksiyonu veritabanlarındaki dergileri kapsamaktadır. Veritabanları aracılığıyla oluşturulan elektronik dergi koleksiyonun içeriği disiplinlere göre Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 6: Ankara Üniversitesi'nin Abone Olduğu Veritabanlarının Disiplinlere Dağılımı

	Türü	Mühendislik ve Uygulamalı Bilimler	Fen Bilimleri	Sosyal Bilimler	İnsan Bilimleri
American Chemical Society Publications	Tam metin	+	+		
American Institute of Physics	Tam metin	+	+		
Annual Reviews	Tam metin		+	+	
ALPSP (Association of Learned Society and Professional Publishers) (Social Science Collection	Tam metin			+	
Bellstein	Bibliyografik	+	+		
BioOne1 & BioOne2	Tam metin	+	+		
Blackwell Synergy	Tam metin	+	+	+	+
CABI	Bibliyografik	+			
Cambridge	Tam metin		+	+	+
Communication & Mass Media Complete	Tam metin			+	
EBSCO	Tam metin	+	+	+	+
Emerald	Tam metin	+		+	
Engineering Village	Bibliyografik	+			
Hein Online				+	
IEEEExplore	Tam metin	+			
IOP (Instittue of Pyscics)	Tam metin	+	+		
ISI (Web of Science)	Bibliyografik	+	+	+	+
JSTOR (Art and Science I-II)	Tam metin	+	+	+	+
LEGIOS	Tam metin			+	
MathSciNet	Bibliyografik		+		
MD Consult	Tam metin		+		
Oxford University Publication	Tam metin	+	+	+	+
SAGE	Tam metin	+	+	+	+
ScienceDirect	Tam metin	+	+	+	+
Scifinde Scholar	Tam metin	+	+		
SIAM (Society for Industrial and Applied Mathematics)	Tam metin	+	+		

Swets	Tam Metin	+	+	+	+
Taylor & Francis Online	Tam metin	+	+	+	+
Wiley InterScience	Tam metin	+	+	+	+

Tablo 5'ten Ankara Üniversitesi'nin abone olduğu veritabanlarının araştırmamız kapsamında daha çok fen ve mühendislik alanında e-dergileri içerdiği görülmektedir. Veritabanları dışında sağlayıcı firma olan Swets ve EBSCO ile fakültelerin istekleri doğrultusunda da basılı ve elektronik dergi sağlanmaktadır. Basılı ve çevrimiçi olarak 2007 yılında araştırmamız kapsamında mühendislik ve uygulamalı, fen ve sosyal bilimlerinden dergi talebinde bulunulmuş ve sağlanmıştır. Sadece insan bilimlerinden basılı ya da elektronik dergi talebi bulunulmamıştır

4.2 Akademisyenlerin Bilimsel Dergileri Kullanma ve Seçme Tercihleri

Genel olarak bakıldığında akademisyenlerin bilimsel dergileri ya alanlarındaki bilimsel dergilerin çoğunu sürekli izlediği ya da gerektiği zaman ilgili makalelere erişebilmek amacıyla kullandığı görülmektedir.

Bilimsel dergilerin çoğunu sürekli olarak izlediğini en çok belirten akademisyenler %41,3'lük bir oranla sosyal bilimlerde çalışanlardır. İnsan bilimciler %31'lik bir oranla bu seçeneği en az işaretleyen akademisyenlerdir.

Gerektiği zaman ilgili makalelere erişebilmek amacıyla bilimsel dergileri izlediğini ise %39'luk bir oranla en fazla mühendisler belirtmiştir. Bu da mühendislerin alanlarıyla ilgili çok fazla makale ve bilimsel dergi yayınlanmasından kaynaklanmaktadır. Mühendisler bilimsel dergilerin hepsini izlemek yerine uzmanlık alanlarıyla ilgili makaleleri taramak ve faydalanmak amaçlı olarak bilimsel dergileri kullanmaktadırlar.

Çalışma alanıyla ilgili birkaç dergiyi sürekli izlediğini en fazla belirten akademisyenler %30,8'lik bir oranla fen bilimlerinde çalışanlardır. Bu seçeneği en düşük oranda cevaplayanlar ise %24,7'lik bir oranla insan bilimlerinde çalışan akademisyenlerdir.

Disiplinlere göre akademisyenlerin bilimsel dergilerden yararlanma durumlarına ilişkin sayı ve yüzdeler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Disiplinlere Göre Akademisyenlerin Bilimsel Dergilerden Yararlanma Durumları

	Çalışma alanıyla ilgili bilimsel dergilerin çoğunu sürekli izlerim n %	Çalışma alanıyla ilgili birkaç dergiyi sürekli izlerim n %	Gerektiği zaman ilgili makalelere erişebilmek amacıyla dergileri kullanım n %	Bilimsel dergileri nadiren kullanım n %	Diğer n %	Toplam n %
Sosyal Bilimler	43 41,3%	27 26%	34 32,7%	0 0%	0 0%	104 100,0%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	26 33,8%	19 24,7%	30 39,0%	1 1,3%	1 1,3%	77 100,0%
İnsan Bilimleri	9 31,0%	8 27,6%	9 31,0%	1 3,4%	2 6,9%	29 100,0%
Fen Bilimleri	14 35,9%	12 30,8%	13 33,3%	0 0%	0 0%	39 100,0%
Toplam	93 36,2%	71 27,6%	88 34,2%	2 0,8%	3 1,2%	249 100,0%

Akademisyenlerin büyük çoğunluğu hem disipline hem de unvana göre incelediğimizde bilimsel dergileri araştırma yapmak için kullandıkları görülmektedir. Özellikle sosyal bilimcilerin %82,7'si araştırma yapmak amacıyla bilimsel dergileri kullandığını belirtmiştir. Ardından gelen mühendis ve fen bilimcilerin sırasıyla %77,9 ve 74,4'ü birbirine yakın oranlarda bu seçeneği işaretlemiştir. Son olarak insan bilimcilerin %58,6'sı bu seçeneği cevapladığı görülmektedir. Literatürdeki araştırmalara dayanarak bunun nedeninin; insan bilimcilerin dergiden çok kitap, tez gibi yayınlara rağbet etmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Bilimsel dergileri bilgilerini güncellemek ve yenilikleri takip etmek amacıyla en fazla kullananlar %37,9'luk bir oranla insan bilimcilerdir. Sosyal bilimlerdeki akademisyenler ise bu seçeneği %20,8'lik bir oranla en az işaretleyen disiplin olduğu görülmektedir. Eğitim ve öğretim amacıyla bilimsel dergileri kullandığını belirten akademisyen sayısı ise oldukça azdır.

Disiplinlere göre akademisyenlerin bilimsel dergi kullanım amaçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Disiplinlere göre Akademisyenlerin Bilimsel Dergi Kullanım Amaçları

	Araştırma yapmak	Eğitim ve öğretim	Bilgilerimi güncellemek ve yenilikleri takip etmek	Diğer	Toplam
	n %	n %	n %	n %	n %
Sosyal Bilimler	86 82,7%	1 1%	17 16,3%	0 0%	104 100,0%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	60 77,9%	1 1,3%	16 20,8%	0 0%	77 100,0%
İnsan Bilimleri	17 58,6%	0 0%	11 37,9%	1 3,4%	29 100,0%
Fen Bilimleri	29 74,4%	1 2,6%	9 23,1%	0 0%	39 100,0%
Toplam	199 77,4%	3 1,2%	54 21,0%	1 0,4%	249 100,0%

Akademisyenlere bilimsel dergileri seçme/kullanma tercihleri yöneltilmiş ve ilk iki tercihlerini önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretlemeleri istenmiştir.

Genel olarak bakıldığında tüm disiplinlerdeki akademisyenlerin hem unvana göre hem de disiplinlere göre karşılaştırma yaptığımızda çalışma alanlarıyla ilgili bilimsel dergileri tercih ettikleri görülmektedir. Özellikle insan bilimcilerin bu seçeneği %93,1'nin seçmiş olduğu görülmektedir. Diğer disiplinlerdeki akademisyenler ise birbirine yakın oranlarda bu seçeneği işaretlemiştir.

Bilimsel derginin citation indekslerde yer alması ise en çok mühendislik ve uygulamalı bilimler ve fen bilimlerinde çalışan akademisyenlerin dergi seçiminde etkili olmaktadır. İlk iki tercih dikkate alındığında mühendislerin %42,8'i ve fen bilimcilerin %35,9'u bu seçeneği işaretlemiştir.

Bilimsel dergi seçme/kullanmada konu indekslerinde yer alan dergileri en çok tercih eden disiplinlerdeki akademisyenler %39,1'lik bir oranla insan bilimlerindedir. Diğer disiplinlerde ise bilimsel dergi seçme/kullanmada "konu indekslerinde yer alması" seçeneği insan bilimlerine göre çok düşük oranlarda tercih edilmiştir.

Bilimsel dergi seçiminde "daha önceden kullandığım ve güvenilir bir yayın olması"nın etkili olduğunu %36,3'lük bir oranla en fazla sosyal bilimciler belirtmektedir. İnsan bilimciler içinde derginin bu özelliğinin etkili olduğu görülmektedir. Bunun nedeni bu disiplinlerdeki akademisyenler için belirli bir dergi alışkanlıkları olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Mühendis ve fen bilimciler ise %20,1 ve %20,4'lük oranlarla neredeyse birbirine eşit oranlarda bu seçeneği işaretlediği görülmektedir.

İlk iki tercih göz önüne alındığında, bilimsel derginin editörünün, yayın kurulunun ve hakemlerin güvenilir olmasını en çok tercih edenler %24'lük bir oranla sosyal bilimler ve %17,2'lik bir oranla İnsan bilimlerindeki akademisyenlerdir. Bunun nedeni bilimsel dergi seçiminde güvenilir bir yayın olmasına dikkat etmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu bulgu literatürde yapılan çalışmalarla zıtlık göstermektedir. Literatürde yapılan çalışmalarda fen bilimcilerin bu türde bir özelliğe değer verdikleri görülmektedir.

Tablo 9: Disiplinlere göre Akademisyenlerin Bilimsel Dergi Seçme/Kullanma Tercihlerinin Karşılaştırılması

	Çalışma alanıyla ilgili olması		Citation İndekslerde yer alması		Konu İndekslerinde yer alması		Editörün, yayın kurulunun ve hakemlerin güvenilirliği		Güncel olması (Çıkış Aralığının sık olması)		Kolay erişilir olması		Erişim maliyetinin düşük olması		Daha önceden kullandığım ve güvendiğim bir yayın olması		Diğer	
	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %
	1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %	
Mühendislik ve Uygulmalı Bilimler	61 %79,2	5 %6,8	4 %5,2	29 %37,6	3 %3,9	3 %3,9	2 %2,6	4 %5,2	0 %0	5 %6,8	1 %1,3	16 %21,9	0 %0	0 %0	6 %7,8	9 %12,3	0 %0	2 %2,6
	66 %86		33 %42,8		6 %7,8		6 %7,8		5 %6,8		17 %23,2		0 %0		15 %20,1		2 %2,6	
Fen Bilimleri	31 %79,5	4 %10,2	3 %7,7	11 %28,2	1 %2,6	2 %5,1	1 %2,6	2 %5,1	1 %2,6	4 %10,2	1 %2,6	6 %15,3	0 %0	0 %0	2 %5,1	6 %15,3	0 %0	0 %0
	35 %89,2		14 %35,9		3 %7,7		3 %7,7		5 %12,8		7 %17,9		0 %0		8 %20,4		0 %0	
Sosyal Bilimler	77 %74,2	12 %11,5	4 %3,8	9 %8,9	3 %2,9	3 %2,9	7 %6,7	18 %17,3	0 %0	19 %18,2	1 %1	14 %13,4	0 %0	3 %2,9	11 %10,6	28 %25,7	1 %1	1 %1
	89 %85,7		13 %12,7		6 %5,8		25 %24		19 %18,2		15 %13,7		3 %2,9		39 %36,3		2 %2	
İnsan Bilimleri	27 %93,1	0 %0	0 %0	2 %6,9	1 %3,4	10 %35,7	0 %0	5 %17,2	0 %0	1 %3,4	0 %0	5 %17,2	0 %0	0 %0	1 %3,4	8 %27,5	0 %0	0 %0
	27 %93,1		2 %6,9		11 %39,1		6 %17,2		1 %3,4		5 %17,2		0 %0		9 %30,9		0 %0	

Bilimsel dergilerin kolay erişilebilir olmasını ilk iki tercihe göre %23,2'lik bir oranla en fazla tercih edenler mühendislerdir. Mühendislerin bu tercihi konuyla ilgili literatürden de “En az çaba kuramı”² ile açıklanmaktadır. Mühendislerin ardından fen bilimciler ve insan bilimcilerin birbirine çok yakın oranlarda dergilerin bu türdeki özelliklerini tercih ettikleri görülmektedir. Bu seçeneği sosyal bilimcilerin bilimsel dergi kullanımında en düşük oranda etkili olduğu görülmüştür.

İlk iki tercih dikkate alındığında bilimsel derginin güncel olması ve erişim maliyetinin düşük olması seçeneklerini işaretleyen akademisyen sayısı oldukça azdır.

Disiplinlere göre akademisyenlerin bilimsel dergi seçme/kullanmada etkili olan özelliklere ilişkin yanıtları sayı ve yüzde olarak Tablo 9'da verilmiştir.

4.3 Akademisyenlerin Bilimsel Dergilere Erişimde Tercih Ettikleri Yollar

Ankete katılan akademisyenlere bilimsel dergilere erişimde en çok tercih ettikleri yollar sorulmuş ve verilen seçenekleri önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretlemeleri istenmiştir.

Tercihleri göz önüne alındığında tüm disiplinlerdeki akademisyenler bilimsel dergilere erişimde en çok Ankara Üniversitesi elektronik kütüphane web sayfasını kullanmaktadırlar. Özellikle mühendisler ve fen bilimcilerin sırasıyla %90,6'lık ve 89,2'lik oranlarla en fazla bu seçeneği tercih eden disiplinler olduğu görülmektedir. İnsan bilimcilerde bu seçeneğin tercih edilme oranı ise %51,5'e düşmektedir.

² Mühendislerin bilgi arama davranışlarında “En az çaba” kuramı önemli rol oynamaktadır. En az emek, maliyet ve zamanda uygun bilgiye erişimi esas alır.”Kolay erişilebilir olma” bilgi seçiminde “kalitenin” önüne geçilmesine neden olabilir. Bu yaklaşım mühendislerin kaynak ve kanal tercihlerini etkilemektedir (Case, 2002, s 140-143)

İlk iki tercihler göz önüne alındığında Google, Yahoo vb. arama motorları aracılığıyla bilimsel dergilere eriştiğini en fazla belirten akademisyenler %55,1'lik bir oran ile insan bilimcilerdir. Sosyal bilimlerdeki akademisyenler ise %38,5'lik bir oran ile bu seçeneği en az tercih eden disiplin olmuştur. Bu seçeneğin tüm disiplinlerdeki akademisyenlerin bilimsel dergilere erişimde en fazla tercih ettiği ikinci yol olduğu görülmektedir.

Bilimsel dergilere en çok derginin web sayfası aracılığıyla eriştiğini belirten akademisyenler mühendislerdir. Mühendislerin %23,4'ü bu seçeneği ilk iki tercihinde seçmiştir. İnsan bilimciler ise bu seçeneği ilk iki tercihinde sadece %8,6 oranında tercih etmiştir.

İlk iki tercihe göre karşılaştırıldığında bilimsel dergilere erişmede diğer üniversite ve kurumların kütüphanelerini en fazla kullanan akademisyenler insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin %37,6'sı bu seçeneği ilk iki tercihinde seçmiştir. İnsan bilimciler %24,1'lik bir oranla sosyal bilimciler izlemektedir.

Diğer seçeneklerin akademisyenler tarafından tercih edilme oranı çok düşüktür. Fakülte kütüphanesindeki basılı dergi koleksiyonu aracılığıyla bilimsel dergilere eriştiğini ilk iki tercihinde en fazla belirten akademisyen grubu ise %19,2'lik bir oran ile sosyal bilimcilerdir. Bundan da sosyal bilimlerdeki akademisyenlerin basılı dergileri daha fazla tercih ettiği söylenebilir. Diğer disiplinlerdeki akademisyenler basılı dergi koleksiyonunu çok az bir oranda kullanmaktadır.

Bilimsel dergilere ULAKBİM aracılığıyla erişim seçeneğini en çok tercih eden akademisyenler fen bilimlerindedir. Fen bilimcilerin %20,5'i ilk iki tercihinde bu seçeneği işaretlemiştir. Diğer seçeneklerin tercih edilme oranı az olduğu gibi disiplinler arasında farklılıklar görülmemektedir. Disiplinlere göre akademisyenlerin bilimsel dergilere erişmede tercih ettikleri yollar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Disiplinlere göre Akademisyenlerin Bilimsel Dergilere Erişmede Tercih Ettikleri Yollar

	A. Ü. e-kütüphane web sayfası		Derginin web sayfası		Google, Yahoo vb. arama motorları		Diğer kurum ve kütüphanelerin web sayfaları		Fakülte kütüphanesi basılı dergi koleksiyonu		Abone olduğum basılı dergiler		Diğer üniversite ve kurumların kütüphaneleri		ULAKBİM		Diğer	
	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %
	1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %	
Mühendislik ve Uygulamalı Bilimler	57 %74	13 %16,9	5 %6,5	13 %16,9	12 %15,6	27 %35	0 %0	7 %9,1	0 %0	2 %2,6	1 %1,3	0 %0	0 %0	6 %7,8	1 %1,3	9 %11,7	1 %1,3	0 %0
	70 %90,6		18 %23,4		39 %50,6		7 %9,1		2 %2,6		1 %1,3		6 %7,8		10 %13		0 %0	
Fen Bilimleri	31 %79,5	3 %7,7	2 %5,1	6 %15,4	4 %10,3	17 %43,6	0 %0	1 %2,6	1 %2,6	1 %2,6	0 %0	0 %0	0 %0	3 %7,7	0 %0	8 %20,5	0 %0	1 %2,6
	34 %89,2		8 %20,5		21 %53,9		1 %2,6		1 %5,2		0 %0		0 %7,7		8 %20,5		1 %2,6	
Sosyal Bilimler	70 %67,3	13 %12,5	3 %2,9	17 %16,3	14 %13,5	24 %23	1 %1	5 %4,8	9 %8,7	11 %10,5	0 %0	2 %2	3 %2,9	21 %21,2	2 %2	7 %6,7	2 %2	0 %0
	83 %79,8		20 %19,2		38 %38,5		6 %5,8		20 %19,2		2 %2		24 %24,1		9 %8,7		2 %2	
İnsan Bilimleri	13 %44,8	2 %6,7	1 %3,4	4 %5,2	9 %31	7 %24,1	0 %0	2 %6,7	1 %3,4	0 %0	3 %10,3	1 %3,4	2 %6,7	9 %31	0 %0	3 %10,3	0 %0	0 %0
	15 %51,5		5 %8,6		16 %55,1		2 %6,7		1 %3,4		4 %13,7		11 %37,6		9 %10,3		0 %0	

4.4 Akademisyenlerin Basılı ve Elektronik Dergi Tercihleri

Akademisyenlere bilimsel dergilere hangi ortamda erişmek istedikleri sorulmuş ve verilen seçeneklerden yalnızca birini işaretlemeleri istenmiştir.

Genel olarak bakıldığında akademisyenler elektronik dergilere hem basılı hem de elektronik ortamda erişmek istemektedir. Özellikle insan bilimcilerin %86,2'sinin her iki formatta da dergilere erişmek istemektedir. Ardından sosyal bilimciler gelmektedir. Fen bilimciler ve mühendislerde bu oran daha aşağıya inmektedir.

Tablo 11'de göre dergilere elektronik ortamda en çok erişmek isteyen mühendislerdir. Mühendislerin %61'i dergilere sadece elektronik ortada erişmek istediğini belirtmiştir. Mühendislerin kendi içinde ele aldığımızda bu soruda en çok tercih ettikleri seçenektir. Fen bilimciler mühendislerin hemen ardından gelmektedir. Literatürde yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında çalışmamızda elde edilen veriler paralellik göstermektedir. Sosyal Bilimlerindeki akademisyenlerde bu oran %28,8'e düşerken, insan bilimcilerden bu seçeneği işaretleyen sadece bir kişi bulunmaktadır.

Sadece basılı ortamda erişmek istediğini belirten akademisyen sayısı oldukça azdır. İnsan bilimcilerin ve sosyal bilimcilerin daha çok sadece basılı ortamda dergilere erişmek istediği görülmektedir.

Akademisyenlerin basılı ve elektronik dergi tercihlerinin disiplinlere göre sayı ve yüzdeleri Tablo 10'da verilmiştir

Tablo 11: Disiplinlere göre Akademisyenlerin Basılı ve Elektronik Dergi Tercihleri

	Elektronik Ortamda	Basılı Ortamda	Hem Basılı Hem Basılı Ortamda	Toplam
	n %	n %	n %	n %
Sosyal Bilimler	30 28,8%	9 8,7%	65 62,5%	104 100,0%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	47 61%	4 5,2%	26 33,8%	77 100,0%
İnsan Bilimleri	1 3,1%	3 10,3%	25 86,2%	29 100,0%
Fen Bilimleri	20 51,3%	0 0%	19 48,7%	39 100,0%
Toplam	98 39,4%	16 6,4%	135 54,2%	249 100,0%

4.5 Akademisyenlerin Elektronik Dergileri Kullanma Sıklığı

Akademisyenlere elektronik dergileri kullanma sıklığı sorulmuş hergün, haftada birkaç kez, ayda birkaç kez, yılda birkaç kez ve hiç seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Genel olarak bakıldığında Ankara Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin çoğu elektronik dergileri haftada birkaç kez kullandığını belirtmiştir. Disiplinlere göre karşılaştırma yaptığımızda elektronik dergileri haftada birkaç kez kullandığını en fazla belirten akademisyen grubu %59'luk bir oranla fen bilimcilerdir. Tüm akademisyen gruplarında bu seçeneğin en çok işaretlendiğine dikkat edilmelidir. Elektronik dergileri hergün kullandığını en fazla belirten akademisyen grubu fen bilimciler ve mühendislerdir. Fen bilimcilerin %20,5'i ve mühendislerin 19,5'i elektronik dergileri hergün kullandığını belirtmiştir. Bu bulgulardan da elektronik dergileri en sık kullananların fen bilimciler ve ardından da mühendislerin olduğu görülmektedir.

Ayda birkaç kez elektronik dergileri kullandığını en fazla belirten akademisyenler ise %37,9 ve %35,6'lık oranlarla insan bilimleri ve sosyal bilimlerde çalışanlardır. Elektronik dergileri yılda birkaç kez kullandığını en

fazla belirten akademisyenler ise %13,8'lik bir oranla insan bilimlerindendir.

Öte yandan unvanlara göre karşılaştırma yaptığımızda ise elektronik dergileri hergün ya da haftada birkaç kez kullandığını en fazla belirtenler %76,6'lık bir oranla araştırma görevlilerinin olduğu görülmektedir. Profersörlerde bu oran ise %51,4'e düşmektedir.

Tablo 12'de akademisyenlerin elektronik dergi kullanma sıklıklarına ilişkin sayı ve yüzdeler disiplinlere göre verilmiştir.

Tablo 12: Disiplinlere göre Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanım Sıklıkları

	Hergün	Haftada Birkaç Kez	Ayda Birkaç Kez	Yılda Birkaç Kez	Hiç	Toplam
	n %	n %	n %	n %	n %	n %
Sosyal Bilimler	15 14,4%	46 44,2%	37 35,6%	4 3,8	2 1,9%	104 100,0%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	15 19,5%	32 48,1%	22 28,6%	3 3,9%	0 0%	77 100,0%
İnsan Bilimleri	1 3,4%	13 44,8%	11 37,9%	4 13,8%	0 0%	29 100,0%
Fen Bilimleri	8 20,5%	23 59%	8 20,5%	0 0%	0 0%	39 100,0%
Toplam	39 15,7%	119 47,8%	78 31,3%	11 4,4%	2 0,8%	249 100,0%

4.6 Elektronik Dergilerin Avantajlarına İlişkin Bulgular

Akademisyenlere elektronik dergilerin belirli avantajları seçenekler halinde sunulmuş ve en önemli bulduklarını önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretlemeleri istenmiştir.

Genel olarak bakıldığında tüm disiplinlerdeki akademisyenler elektronik dergilerin en önemli avantajının istenen zamanda erişebilmesi olduğunu belirttikleri görülmektedir. İlk iki tercihe göre insan bilimcilerin %75,9'u ve sosyal bilimcilerin %74,1'i bu seçeneği işaretlemiştir.

Tablo 13: Akademisyenlerin Elektronik Dergilerin Avantajları Tercihlerinin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Basılılara göre Güncel olması	İstenen Zamanda Erişilebilmesi	İstenen Mekandan Erişilebilmesi	Makalelere farklı erişim noktalarından erişim sağlanması	Basılı Çıktı alınabilmesi	Duyuru Hizmetleri sunması	Tarama Hizmetleri Sunması	Görsel İşitsel Öğelerin olması	Diğer
	1. tercih n % 2. tercih n % 1+2 n %	1. tercih n % 2. tercih n % 1+2 n %	1. tercih n % 2. tercih n % 1+2 n %	1. tercih n % 2. tercih n % 1+2 n %	1. tercih n % 2. tercih n % 1+2 n %	1. tercih n % 2. tercih n % 1+2 n %	1. tercih n % 2. tercih n % 1+2 n %	1. tercih n % 2. tercih n % 1+2 n %	1. tercih n % 2. tercih n % 1+2 n %
Mühendislik ve Uygulamalı Bilimler	7 %9,1 6 %7,8 13 %16,9	41 %53,2 13 %16,9 54 %70,1	7 %9,1 11 %14,3 17 %23,4	15 %19,5 13 %16,9 28 %36,4	1 %1,3 18 %17,3 19 %18,6	1 %1,3 7 %9,7 8 %11	5 %6,5 4 %5,2 9 %11,7	0 %0 0 %0 0 %0	0 %0 0 %0 0 %0
Fen Bilimleri	11 %28,2 2 %5,1 13 %33,3	17 %43,6 10 %25,6 27 %67,2	0 %0 5 %17,2 5 %17,2	7 %17,9 6 %15,3 13 %33,3	1 %2,6 9 %23 10 %25,6	0 %0 4 %10,2 4 %10,2	2 %5,1 2 %5,1 4 %10,2	0 %0 0 %0 0 %0	1 %2,6 0 %0 1 %2,6
Sosyal Bilimler	11 %10,6 1 %0,9 12 %11,5	50 %48,1 27 %26 77 %74,1	8 %7,7 23 %22,1 31 %29,8	23 %22,1 15 %14,4 38 %36,5	2 %1,9 14 %13,5 16 %15,4	2 %1,9 1 %0,9 3 %2,8	5 %4,8 20 %19,2 25 %24	0 %0 1 %0,9 1 %0,9	3 %2,9 0 %0 3 %2,9
İnsan Bilimleri	5 %17,2 3 %10,3 8 %27,5	14 %48,3 8 %27,6 22 %75,9	0 %0 5 %12,8 5 %12,8	9 %31 4 %13,8 13 %44,8	1 %3,4 3 %10,3 4 %13,7	0 %0 0 %0 0 %0	0 %0 2 %6,9 2 %6,9	0 %0 1 %3,4 1 %3,4	0 %0 0 %0 0 %0

Elektronik dergileri istenen zamanda erişilebilmesini avantaj olarak en az gören akademisyenler %67,2'lik bir oranla fen bilimcilerdir.

Elektronik dergilerin makalelere farklı erişim noktalarından erişim sağlamasını ilk iki tercihe göre en fazla tercih eden akademisyenler %44,8'lik bir oranla insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin %31'i ilk tercihinde bu seçeneği işaretlemiştir. En az oranda bu seçeneği avantaj olarak görenler ise %33,3'lük bir oranla fen bilimcilerdir.

Elektronik dergiler elektronik ortamın sağladığı avantaj ile çok daha hızlı bir yayıncılık sağlamaktadır. Bu nedenle basılı dergilere göre daha kolay ve hızlı bir iletişim sağlamaktadır. Elektronik dergilerin basılılara göre güncel olmasını avantaj olarak ilk iki tercihe göre en fazla işaretleyen akademisyenler %33,3'lük bir oran ile fen bilimcilerdir. Fen Bilimcileri %27,5'lik bir oranla insan bilimciler izlemektedir. Bu seçeneği elektronik dergilerin avantajı olarak en az gören akademisyenler ilk iki tercihe göre %11,5'lik bir oran ile sosyal bilimcilerdir.

Elektronik dergilerin istenen mekandan erişilebilmesini en fazla avantaj olarak gören akademisyenler ilk iki tercihe göre %29,8'lik bir oranla sosyal bilimcilerdir. Fen bilimcilerin %17,5'i ve insan bilimcilerin %12,8'i elektronik dergilerin istenen mekandan erişilebilmesini avantaj olarak ilk iki seçenekte tercih etmiştir.

Elektronik dergiler ve veritabanları kullanıcılarının belirli konulardaki taramalarını otomatik olarak yaparak belirli sürelerle akademisyenlerin e-postalarına gönderebilmektedir. Bu da kullanıcıların daha kolay ve daha verimli bir şekilde elektronik dergileri ve veritabanlarını kullanmalarını sağlamaktadır. İlk iki tercih dikkate alındığında elektronik dergilerin duyuru hizmetleri sunmasını avantaj olarak en fazla işaretleyenler sırasıyla %11 ve %10,2'lik oranlarla mühendis ve fen bilimcilerdir. İnsan bilimcilerden bu seçeneği ilk iki tercihinde seçen olmamıştır. Bu bulgu mühendis ve fen bilimcilerin daha sistematik bilgi arama ve güncel bilgiye ihtiyacı ile

ilişkilendirilebilir. Unvanları dikkate aldığımızda ise %29,4'lük bir oranla en fazla öğretim görevlisi/uzmanların bu seçeneği işaretlediği görülmektedir. Öğretim görevlileri/uzmanları %23,4'lük bir oranla araştırma görevlileri izlemektedir. Bu hizmeti en az kullandığını belirtenler ise profesörlerdir.

Elektronik dergiler ya da veritabanları kullanıcılarına dergilerin içindekiler sayfasını e-posta ile otomatik olarak göndererek yeni çıkan sayılardan haberdar olmasını sağlayabilmektedir. Elektronik dergilerin bu özelliğini en fazla avantaj olarak gören akademisyenler %24'lük bir oranla mühendislerdir. Sosyal bilimcilerden sadece üç kişi bu özelliği bir avantaj olarak görürken, insan bilimcilerden hiç kimse bu seçeneği işaretlememiştir. Yine bu bulgudan mühendislerin daha sistematik bilgi arama ve güncel bilgiye ihtiyaçları olmaları ile ilişkilidir. Unvanlara göre karşılaştırma yaptığımızda ise duyuru hizmetlerini araştırma görevlilerinin %12,7'si kullanmaktadır. Diğer akademisyenlerden bu seçeneği işaretleyen olmamıştır.

Tablo 13'de akademisyenlerin elektronik dergilerin avantajları tercihleri disiplinlere göre sayı ve yüzdelerle verilmiştir.

4.7 Elektronik Dergilerin Dezavantajlarına İlişkin Bulgular

Akademisyenlere elektronik dergilerin dezavantajları seçenekler halinde sunulmuş ve en önemli bulduklarını önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretlemeleri istenmiştir.

Genel olarak bakıldığında akademisyenler elektronik dergilerin en önemli dezavantajı olarak dergilerin eski sayılarının elektronik formatta bulunmamasını işaretlemiştir. Bu seçeneği dezavantaj olarak en fazla ilk iki tercihe göre %79,4'lük bir oranla fen bilimciler görmektedir. Ardından insan bilimleri (%65,5) ve mühendisler (%62,2) gelmektedir. Sosyal bilimciler en az oranda dergilerin eski sayılarının elektronik formatta erişilememesini dezavantaj olarak gören gruptur.

Bilgisayar ekranından okumanın güçlüğü en önemli dezavantaj olarak en fazla ilk iki tercihinde belirtenler %40,3 ve %37,9'luk oranlarla sosyal bilimciler ve insan bilimcilerdir. Bu bulgudan bu disiplinlerdeki akademisyenlerin bilimsel dergileri bilgisayardan okumayı tercih etmedikleri anlaşılmaktadır. Diğer disiplinlerdeki akademisyenlerin bu seçeneği daha düşük oranlarda işaretledikleri görülmektedir.

Elektronik dergilerin kullanımında donanım ve İnternet bağlantısına ihtiyaç olması önemli bir dezavantaj olarak görülebilir. İnternet ya da ağ gibi teknik bir altyapı gerektirmesini en önemli dezavantaj olarak gören akademisyenler %28,2'lik bir oranla fen bilimcilerdir. Diğer disiplinlerdeki akademisyenler birbirlerine yakın ve fen bilimcilere göre daha düşük oranlarda bu seçeneği işaretlemiştir.

Basılı dergilerin kullanımı genel olarak bakıldığında daha rahattır. Derginin istenilen kısmını, istenilen yerde okuma ya da inceleme fırsatı bulunabilir. Ancak elektronik dergilerde aynı durum söz konusu değildir. Elektronik dergilerin basılı dergiler gibi rahat kullanılmaması seçeneğini en fazla işaretleyen akademisyenler ilk iki tercihe göre %22,2'lik bir oranla sosyal bilimcilerdir. İnsan bilimcilerde ise bu oran %13,7'ye düşmektedir.

Elektronik dergi kullanımının çok fazla bilgi ve beceri gerektirmesini en çok dezavantaj olarak gören akademisyenler ilk iki tercihe göre %10,3'lük bir oranla insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin tümü bu seçeneği ilk iki tercihinde işaretlemiştir. Yine de genel olarak bakıldığında elektronik dergi kullanımı konusunda akademisyenlerin bilgi eksikliği yaşamadığı görülmektedir.

Elektronik dergilerin herhangi bir dezavantajı olmadığını en fazla belirtenler ilk iki tercihe göre %20,8'lik bir oranla insan bilimcilerdir. Bu seçeneği insan bilimcilerin tümü ilk seçenekte işaretlemiştir. Fen bilimcilerden ise sadece üç kişi ilk seçeneğinde elektronik dergilerin dezavantajı olmadığını belirtmiştir.

Tablo 14: Akademisyenlerin Elektronik Dergilerin Dezavantajları Tercihlerinin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Dergilerin Eski Sayılarının Elektronik Formatta Bulunmaması		Bilgisayar Ekranından Okunmanın Güçlüğü		Kullanımının Bilgi ve Beceri Gerektirmesi		Düşük Görüntü Kalitesi		İnternet ya da Ağ gibi Teknik Alt Yapı Gerektirmesi		Basılı Dergiler gibi rahat Kullanılmaması		Dezavantajı yok		Diğer	
	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %
	1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %	
Mühendislik ve Uygulamalı Bilimler	42 %54,5	9 %11,7	12 %15,6	7 %9,1	2 %2,6	2 %2,6	6 %7,8	1 %1,3	1 %1,3	13 %16,9	3 %3,9	13 %16,9	11 %14,3	0 %0	0 %0	3 %3,9
	51 %62,2		19 %21,7		4 %5,2		7 %9,1		14 %18,2		16 %20,8		11 %14,3		3 %3,9	
Fen Bilimleri	27 %69,2	4 %10,2	3 %7,7	8 %20,5	0 %0	1 %2,6	0 %0	0 %0	6 %15,4	5 %12,8	0 %0	7 %17,9	3 %7,7	0 %0	0 %0	0 %0
	31 %79,4		11 %28,2		1 %2,6		0 %0		11 %28,2		7 %17,9		3 %7,7		0 %0	
Sosyal Bilimler	50 %48,1	11 %10,6	17 %16,3	25 %24	2 %1,9	4 %3,8	1 %1	1 %1	6 %5,8	14 %13,5	9 %8,7	14 %13,5	17 %16,3	1 %1	2 %1,9	3 %2,9
	61 %58,7		42 %40,3		6 %5,7		2 %2		20 %19,3		23 %22,2		18 %17,3		5 %4,8	
İnsan Bilimleri	15 %51,7	4 %13,8	4 %13,8	7 %24,1	0 %0	3 %10,3	0 %0	1 %3,4	3 %10,3	3 %10,3	1 %3,4	3 %10,3	6 %20,8	0 %0	0 %0	0 %0
	19 %65,5		11 %37,9		3 %10,3		1 %3,4		6 %20,6		4 %13,7		6 %20,8		0 %0	

Akademisyenlerin elektronik dergilerin dezavantajları tercihlerinin disiplinlere göre karşılaştırılmasına ilişkin sayı ve yüzdeler Tablo 14’de verilmiştir.

4.8 Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanırken Karşılaştıkları Sorunlar

Akademisyenlere elektronik dergileri kullanırken karşılaştıkları sorunlar seçenekler halinde verilmiştir. Ayrıca sorunlarla karşılaşmayanlar ve farklı sorunlarla karşılaşanlara yönelik olarak “Sorunlarla karşılaşmıyorum” ve “Diğer” seçenekleri de verilmiştir. Buna göre akademisyenlerden en önemli buldukları iki seçeneği önem sırasına göre 1’den 2’ye kadar işaretlemeleri istenmiştir.

Elektronik dergilere kampus dışından erişilememesi tüm disiplinlerdeki akademisyenler için en önemli sorundur. Halbuki Ankara Üniversitesi kampus dışından elektronik dergilere erişim hizmeti sağlamaktadır. E-kütüphane web sayfasında buna yönelik açıklamalar mevcuttur. Kampus dışından elektronik dergilere ve veritabanlarına IP kontrollü erişim mevcuttur. Bunun için akademisyenlerin servis sağlayıcılarından statik bir IP alarak gerekli belgelerle Bilgi İşlem Daire Başkanlığına gitmeleri ve kullanıcı hesabı açtırmaları gerekmektedir. Elektronik dergilere kampus dışından erişemediğini en fazla belirten akademisyenler ilk iki tercihe göre %48,4’lük bir oranla sosyal bilimcilerdir. Fen bilimlerinde çalışan akademisyenlerin ise %46,1’lik bir oranla bu seçeneği en fazla işaretleyen ikinci disiplin olduğu görülmektedir. Ayrıca sosyal bilimcileri ve fen bilimcileri tek başlarına ele aldığımızda bu seçeneğin en fazla karşılaştıkları sorun olduğu görülmektedir. İnsan bilimcilerin %38,2’si ve mühendislerin %37,7’sinin ilk iki tercihlerinde bu seçeneği işaretledikleri görülmektedir. İnsan bilimcilerin %31’inin ilk tercihinde bu seçeneği işaretlemesi dikkat çekicidir. İnsan bilimcilerde bu

Tablo 15: Akademisyenlerin Elektronik Dergileri Kullanırken Karşılaştıkları Sorunların Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Çalışma alanıyla ilgili elektronik dergileri bulmakta zorlanıyorum	Elektronik dergilere erişirken teknik sorunlarla karşılaşıyorum	Elektronik dergileri ekrandan okurken zorlanıyorum	Elektronik dergiler ve internet kullanımı çok fazla bilgi ve beceri gerektiriyor	Elektronik dergilere kampus dışından erişemiyorum	Sorunlarla Karşılaşıyorum	Diğer							
	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %				
	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %				
Mühendislik ve Uygulamalı Bilimler	8 %10,4	7 %9,1	21 %27,3	6 %7,8	6 %7,8	1 %1,3	2 %2,6	17 %22,1	12 %15,6	23 %29,9	0 %0	1 %1,3	1 %1,3	
	15 %19,5		27 %35,1		12 %15,6	3 %3,9		29 %37,7		23 %29,9		2 %2,6		
Fen Bilimleri	3 %7,7	5 %12,8	11 %28,2	2 %5,3	3 %7,7	6 %15,4	0 %0	2 %5,1	11 %28,2	7 %17,9	9 %23,1	0 %0	2 %5,1	0 %0
	8 %20,5		13 %33,5		9 %23,1		2 %5,1	18 %46,1		9 %23,1		2 %5,1		
Sosyal Bilimler	19 %18,4	7 %6,7	22 %21,4	14 %13,5	9 %8,7	17 %16,3	3 %2,9	2 %1,9	32 %31,1	18 %17,3	16 %15,6	0 %0	2 %1,9	2 %1,9
	26 %25,1		36 %34,9		26 %25		5 %4,8	40 %48,4		34 %15,6		4 %3,8		
İnsan Bilimleri	8 %27,6	3 %10,3	7 %24,1	8 %27,6	4 %13,4	3 %7,7	1 %3,4	1 %3,4	9 %31	5 %17,2	0 %0	0 %0	0 %0	0 %0
	11 %37,9		15 %51,7		7 %21,1		2 %6,8	14 %38,2		0 %0		0 %0		

oranın düşmesi elektronik dergileri daha az kullanmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Bu seçeneğin kullanıcılar tarafından işaretlenmiş olması, konuyla ilgili uygulamalar açısından tanıtıma ihtiyaçları olduğunu göstermektedir.

Elektronik dergilerin kullanılabilmesi bu konuda bilgi merkezlerinin hizmet tasarımlarıyla da yakından ilgilidir. Ayrıca kullanıcıların da hizmetlerden haberdar olması gerekmektedir. Çünkü akademisyenler bazen koleksiyondan haberdar olmayıp bazen de bazı dergilere abone olunmaması nedeniyle de erişememektedir. Bu nedenle akademisyenler elektronik dergilere erişmede bağlantıların çalışmaması, yanlış yere yere yönlendirilmesi ya da kullanıcı adı ve şifre istemesi gibi bazı sorunlarla karşılaşabilmektedir. Genel olarak bakıldığında elektronik dergi kullanımıyla ilgili ikinci olarak en fazla teknik sorunlarla karşılaşmaktadır. İlk iki tercih dikkate alındığında elektronik dergilere erişirken teknik sorunlarla karşılaştığını en fazla belirtenler %51,7'lik bir oranla İnsan bilimlerinde çalışan akademisyenlerdir. İnsan bilimlerindeki akademisyenleri tek başına ele aldığımızda en fazla işaretledikleri seçenek olduğu görülmektedir. Bu bulgu elektronik dergilerden haberdar olmamalarından kaynaklanmaktadır. Mühendislerin %35,1'i, Sosyal bilimcilerin %34,9'u ve fen bilimcilerin %33,5'i bu türde bir sorunla karşılaştığını belirtmiştir.

Çalışma alanlarıyla ilgili elektronik dergileri bulmakta en fazla zorlanan akademisyenler ilk iki tercihe göre %37,1'lik bir oranla insan bilimcilerdir. Mühendislerin ise bu oran %19,5'e düşmektedir. Bu bulgudan insan bilimcilerin daha fazla tanıtım ve eğitime ihtiyaç duydukları çıkarılmaktadır.

Elektronik dergileri ekrandan okumakta zorlandığını en fazla belirten akademisyenler ilk iki tercihe göre %25'lik bir oranla sosyal bilimcilerdir. Son olarak mühendislerde ise bu oran %15,6'ya düşmektedir.

Elektronik dergileri kullanırken herhangi bir sorunla karşılaşmadığını en fazla belirten akademisyenler %29,9'luk bir oranla mühendislerdir. Mühendisleri %23,1 ve %15,6'lık oranlarla fen bilimciler ve sosyal bilimciler izlemektedir. İnsan bilimcilerden ise elektronik dergileri kullanırken sorunlarla karşılaşmadığını belirten olmamıştır.

Bilgisayar, ilgili teknolojiler ve yazılımların rahatça ve sorunsuz kullanılabilmesi için bilgi okuryazarı olmak gerekmektedir. Kullanıcıların elektronik dergileri kullanırken zorluklarla karşılaşmasının en önemli nedenlerinden biri bilgi ve becerilerinin yeterli olmamasıdır. Ancak araştırmamızın bulgularına göre Ankara Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin bilgi okuryazarlık düzeyleri yüksektir. Çünkü hemen hemen tüm disiplinlerdeki akademisyenler elektronik dergileri kullanırken bilgi ve becerilerinin yeterli olduklarını belirtmiştir. Bütün disiplinlerdeki akademisyenler bu seçeneği çok düşük oranlarda işaretlemiştir. Literatürde yapılan çalışmalarda fen ve mühendislerin bilgi okuryazarlık düzeyleri yüksekken, insan ve sosyal bilimcilerin bilgi okuryazarlık düzeyleri daha düşüktür. Bu nedenle diğer yapılan çalışmalarla araştırmamız hem benzerlik hem de farklılık göstermektedir.

Akademisyenlerin elektronik dergi kullanırken karşılaştıkları sorunların disiplinlere göre karşılaştırılmasına ilişkin sayı ve yüzdeler Tablo 15'de verilmiştir.

4.9 Elektronik Dergilerin Akademisyenlerin Dergi Kullanım Alışkanlıklarına Etkileri

Akademisyenlere elektronik dergilerin dergi kullanım alışkanlıklarını ne şekilde etkilediği sorulmuş ve verilen seçeneklerden en önemli buldukları iki seçeneği önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretlemeleri istenmiştir.

Genel olarak bakıldığında akademisyenler elektronik dergilerin en çok daha fazla dergiye erişmelerini sağladığını belirtmiştir. Elektronik dergiler sayesinde yayınevleri oluşturdukları veritabanlarında daha fazla dergiyi bir arada sunma fırsatı bulmaları daha fazla dergiye erişimi kolaylaştırmıştır. Elektronik dergiler sayesinde daha fazla dergiye erişim sağladığını en fazla belirtenler ilk iki tercihe göre %92,3'lük bir oranla fen bilimcilerdir. Fen bilimcileri %84,5'lik bir oranla mühendisler izlemektedir. Son olarak sosyal bilimcilerin %68,3'nün bu seçeneği işaretlediği görülmektedir.

Elektronik dergiler sayesinde dergilere istenen zamanda istenen yerden erişme olanağı sağlanmıştır. Basılı dergileri kullanabilmek için kütüphaneye gitme zorunluğu bulunurken, elektronik dergiler için böyle bir zorunluluk söz konusu değildir. Bu nedenle Ankara Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin büyük çoğunluğu alanlarıyla ilgili dergi ve makalelere daha rahat ulaştıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu yanıtlarda disiplinler arasında farklılıklar bulunmaktadır. İlk iki tercih dikkate alındığında elektronik dergilerin "Alanımla ilgili daha fazla dergi ve makalelere daha rahat ulaşmamı sağladı" seçeneğini en fazla belirtenler %73'lük bir oranla fen bilimcilerdir. Özellikle fen, sosyal ve mühendislik alanında çalışan akademisyenlerin yarısından fazlasının bu seçeneği işaretlediği görülmektedir. Halbuki İnsan bilimcilerde bu oran %44,8'e düşmektedir. Bunun nedeni insan bilimleri alanında daha az dergi bulunmasının yanı sıra bu alandaki akademisyenlerin elektronik dergi talebinin de olmamasından kaynaklanmaktadır.

Elektronik dergiler sayesinde akademisyenler farklı disiplinlere ait dergileri de kullanmaya başlamışlardır. Bu durum yayınevlerinin farklı dergilerini bir arada tek bir veritabanında sunmaya başlaması ya da internetin sağladığı olanakların doğal bir sonucudur. Elektronik dergilerin "farklı disiplinlere ait dergilerden haberdar olmamı/erişmemi sağladı" seçeneğini en fazla insan bilimleri (%37,9) alanında çalışan akademisyenler işaretlemiştir. Bu seçeneğin tercihinde sosyal bilimciler ve

Tablo 16: Elektronik Dergilerin Akademisyenlerin Dergi Kullanım Alışkanlıklarına Etkilerinin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Daha fazla dergiye erişmemi sağladı	Farklı disiplinlere ait dergilerden haberdar olmamı/erişmemi sağladı	Alanımla ilgili dergi ve makalelere daha rahat ulaşmamı sağladı	Basılı dergileri daha az kullanmama neden oldu	Dergi kullanma alışkanlığımı değiştirmede	Diğer					
	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %			
	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %			
Mühendislik ve Uygulamalı Bilimler	32 %41,6	33 %42,9	3 %3,9	14 %18,1	38 %49,4	21 %13	3 %3,9	6 %7,8	1 %1,3	0 %0	1 %1,3
	65 %84,5		17 %22		59 %62,4		9 %11,7		1 %1,3		1 %1,3
Fen Bilimleri	17 %43,6	19 %48,7	1 %2,6	2 %5,3	18 %46,2	15 %38,5	3 %7,7	1 %2,6	0 %0	1 %2,6	0 %0
	36 %92,3		3 %7,9		33 %73		4 %10,3		1 %2,6		0 %0
Sosyal Bilimler	42 %40,4	29 %27,9	5 %4,8	23 %22,1	49 %47,1	24 %23	2 %1,9	16 %15,4	3 %2,9	0 %0	1 %1
	71 %68,3		28 %26,9		73 %70,1		18 %17,3		3 %2,9		1 %1
İnsan Bilimleri	18 %62,1	3 %10,3	4 %13,8	7 %24,1	5 %17,2	8 %27,6	0 %0	5 %17,2	2 %6,9	0 %0	0 %0
	21 %72,4		11 %37,9		13 %44,8		5 %17,2		2 %6,9		0 %0

mühendisler insan bilimcileri izlemektedir. Fen bilimciler ise en düşük oranda (%7,9) bu seçeneği işaretleyen akademisyenlerdir.

Akademisyenlerin elektronik dergileri kullanırken karşılaştıkları sorunların disiplinlere göre karşılaştırılmasına ilişkin sayı ve yüzdeler Tablo 16'da verilmiştir.

4.10 Akademisyenlerin Elektronik Dergileri Kullanırken ve Makale Ararken İzledikleri Stratejiler

Akademisyenlere elektronik dergileri kullanırken ve makale ararken izledikleri tarama stratejisi sorulmuş ve verilen seçenekleri önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretlemeleri istenmiştir.

Literatürde yapılan çalışmalarda akademisyenlerin çoğunluğu veritabanları ve elektronik dergiler sayesinde artık belirli dergileri izlemek yerine araştırma konusuna göre tarama yaptığı belirtilmektedir. Araştırmamızdaki bulgulara literatürü doğrular niteliktedir. Genel olarak bakıldığında akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu konuya göre anahtar kelimeyle tarama yapmaktadır. Elektronik dergileri kullanırken ve makale ararken konuya göre anahtar kelimeyle tarama yaptığını en fazla belirtenler ilk iki tercihe göre %100'lük bir oranla fen bilimcilerdir. Diğer disiplinlerde de akademisyenlerin konudan tarama alışkanlığına sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Ancak makale, yazar ve dergi adı erişimi tercih eden kullanıcılar da vardır. İlk iki tercih dikkate alındığında makalenin ismine göre tarama yaptığını en fazla belirtenler %46,2'lik bir oranla fen bilimcilerdir. Mühendislerde bu oran %35,1'e ve insan bilimcilerde ise %27,6'ya düşmektedir. Genel olarak tüm disiplinlerdeki akademisyenlerin daha ağırlıklı olarak ikinci tercihinde bu seçeneği işaretlediği görülmektedir. Yazar adına göre tarama yaptığını en fazla belirten akademisyenler ilk iki

Tablo 17: Akademisyenlerin Elektronik Dergileri Kullanırken ve Makale Ararken İzledikleri Stratejilerin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Konuya göre anahtar kelimeyle tarama yapıyorum		Makalenin ismine göre tarama yapıyorum		Yazar adına göre tarama yapıyorum		Dergi adına göre tarama yapıyorum		Diğer	
	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %
	1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %		1+2 n %	
Mühendislik ve Uygulamalı Bilimler	66 %85,7	6 %7,8	3 %3,9	24 %31,2	3 %3,9	17 %22	5 %6,5	23 %29,9	0 %0	0 %0
	72 %93,5		27 %35,1		20 %25,9		28 %36,4		0 %0	
Fen Bilimleri	36 %92,3	3 %7,7	1 %2,6	17 %43,6	0 %0	10 %25,6	1 %2,6	8 %20,5	1 %2,6	0 %0
	39 %100		18 %46,2		10 %25,6		9 %23,1		1 %2,6	
Sosyal Bilimler	88 %84,6	6 %5,8	5 %4,8	40 %38,5	3 %2,9	32 %30,8	5 %4,8	21 %20,2	1 %1	1 %1
	94 %90,4		45 %43,3		35 %33,7		26 %25		2 %2	
İnsan Bilimleri	25 %86,2	2 %6,9	2 %6,9	6 %20,7	0 %0	11 %37,9	1 %3,4	9 %31	1 %3,4	0 %0
	27 %93,1		8 %27,6		11 %37,9		10 %34,4		1 %3,4	

tercihe göre %37,9'luk bir oranla insan bilimcilerdir. Sosyal bilimcilerin de %33,7'sinin bu seçeneği işaretlediği görülmektedir. Bu bulgu bu disiplinlerdeki akademisyenler için belirli yazarların eserlerine erişimin önemli olduğunu göstermektedir.

Akademisyenlerin elektronik dergileri kullanırken ve makale ararken izledikleri stratejilerin disiplinlere göre karşılaştırılmasına ilişkin sayı ve yüzdeler Tablo 17'de verilmiştir.

Dergi adına göre tarama yaptığını en fazla belirten akademisyenler %36,4'lük bir oranla mühendislerdir. Sosyal bilimcilerde bu oran %25'e ve fen bilimcilerde ise %23,1'e düşmektedir. Yine de genel olarak bakıldığında veritabanları ve elektronik dergilerin etkisiyle eskisine oranla dergi adına göre tarama azalmaktadır. Kullanıcılar daha çok konuya ya da makale adına göre tarama yapmaktadırlar.

4.11 Akademisyenlerin Yayın Yaparken Bilimsel Dergi Seçiminde Dikkat Ettikleri Özellikler

Akademisyenler bilimsel dergilerde makale yayınlamada dikkate ettikleri özellikler seçenekler halinde verilmiş ve en önemli buldukları iki seçeneği önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretlemeleri istenmiştir.

Akademisyenlerin yayın yapmaları akademik çalışmalarının ve yükselmelerinin temelidir. Bu nedenle akademisyenlere yayın yaparken dergi seçiminde dikkat ettikleri özellikler sorulmuş ve disiplinlere ve unvana göre karşılaştırma yapılmıştır. Makale yayınlamada bilimsel derginin citation indekste yer almasını tercih edenler ilk iki seçeneğe göre %85,6 ve %84,6'lık oranlarla mühendis ve fen bilimcilerdir. Akademik yükselmede akademisyenlerin makalelerinin citation indekste yer alması bir zorunluluktur. Özellikle fen ve mühendislikte bunun önemi artmaktadır. İnsan ve sosyal bilimciler ise bu oran daha düşüktür.

Tablo 18: Akademisyenlerin Makale Yayınlarken Bilimsel Dergi Seçiminde Dikkat Ettikleri Özelliklerin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Citation indekslerde yer alması	Konu indekslerinde yer alması	Editörünün, yayın kurulunun ve hakemlerin güvenilir olması	Akademik yükselme kriterlerinde kabul gören bir yayın olması	Çalışma alanımla ilgili bilinen/popüler bir dergi olması	Diğer						
	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %				
	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %						
Mühendislik ve Uygulamalı Bilimler	51 %66,2	15 %19,4	2 %2,6	8 %10,4	1 %1,3	8 %10,4	13 %16,9	17 %22	10 %13	24 %31,2	0 %0	2 %2,9
	66 %85,6		10 %13	9 %11,7	30 %38,9	34 %44,2	2 %2,9					
Fen Bilimleri	26 %66,7	7 %17,9	1 %2,6	1 %2,6	5 %12,8	5 %12,8	5 %12,8	12 %30,8	5 %12,8	11 %28,2	0 %0	1 %2,6
	33 %84,6		2 %5,2	7 %13,9	17 %43,6	16 %41	1 %2,6					
Sosyal Bilimler	33 %33,7	12 %11,5	5 %4,8	8 %7,7	9 %8,6	21 %20,2	26 %25	27 %26	28 %26,9	28 %26,9	2 %1,9	2 %1,9
	45 %45,2		13 %12,5	30 %28,8	53 %51	56 %53,8	4 %3,8					
İnsan Bilimleri	14 %48,3	2 %6,9	4 %13,8	2 %6,9	6 %20,7	5 %17,2	3 %10,3	11 %37,9	2 %6,9	9 %31	0 %0	0 %0
	16 %55,2		6 %20,7	11 %37,9	14 %48,2	11 %37,9	0 %0					

Bilimsel derginin akademik yükselme kriterlerinde kabul görmesini en fazla işaretleyenler ilk iki tercihe göre %51 ve %48,2'lik oranlarla sosyal ve insan bilimcilerdir. Mühendislerde bu oran 38,9'a düşmektedir. Ayrıca sosyal, insan ve fen bilimcileri tek başına ele aldığımızda bu seçeneğin en fazla tercih ettikleri ikinci seçenek olduğu görülmektedir.

İlk iki tercih dikkate alındığında bilimsel derginin akademisyenlerin çalışma alanlarıyla ilgili bilinen/popüler bir yayın olmasını en fazla tercih edenler %53,8'lik bir oranla sosyal bilimcilerdir. Ayrıca sosyal bilimcileri tek başına ele aldığımızda ilk iki tercihe göre en çok tercih ettikleri seçeneğin olduğu görülmektedir. Bu bulgu sosyal bilimlerdeki akademisyenlerin makalesini daha saygın olan ve daha fazla kişiye ulaşabileceği dergileri seçtikleri anlamına gelmektedir. Diğer disiplinlerdeki akademisyenler tarafından da bu seçenek önemli bulunmuştur.

Ayrıca bazı seçeneklerin tercih edilmesinde disiplinler arasında belirgin farklılıklar görülmektedir. Derginin editörünün, yayın kurulunun ve hakemlerin güvenilirliğini en çok önemli bulanlar ilk iki tercihe göre %37,9'luk bir oranla insan bilimcilerdir. Yine ilk iki tercih dikkate alındığında makale yayınlamada bilimsel derginin konu indekslerinde yer almasını en çok önemli bulanlar %20,7'lik bir oranla insan bilimcilerdir.

Akademisyenlerin makale yayınlarken bilimsel dergi seçiminde dikkate ettikleri özellikler disiplinlere göre Tablo 18'de verilmiştir.

4.12 Akademisyenlerin Makalelerini Yayınlamada Tercih Ettikleri Format

Akademisyenlere makalelerini yayınlamada tercih ettikleri format sorulmuş ve elektronik, hem elektronik hem basılı ve sadece basılı seçeneklerinden bir tanesini işaretlemeleri istenmiştir.

Literatürde yapılan çalışmalardan akademisyenlerin makalelerini sadece elektronik ortamda yayınlamak istemedikleri anlaşılmaktadır.

Bunun temel nedeni sadece elektronik ortamda yayınlanan dergilerin yeterince saygın ve bilinen dergiler olmaması fikrinin yaygın olmasıdır. Ayrıca bugüne kadar yayınevlerinin sahip oldukları dergiler hem basılı hem de elektronik ortamda yayınlanan kendi alanlarında en çok bilinen ve prestijli dergilerdir. Araştırmamızda elde edilen bulgular ve literatürdekilerle paralellik göstermektedir. Akademisyenler genel olarak hem basılı hem elektronik yayınlanan dergilerde yayın yapmak istemektedir. Bunun bir nedeni de Ankara Üniversitesi akademik yükselme kriterlerinde yayın yaparken basılı ortamda yayınlanmasının şart koşulmasıdır.

Makalelerini hem elektronik hem basılı ortamda en fazla yayınlamak isteyen disiplindeki akademisyenler %96,6 ve %96,1'lik oranlarla insan ve sosyal bilimcilerdir.

Makalelerini yayınlamada elektronik ortamı tercih edenlerin sayısı azdır. Makalesinin sadece basılı ortamda yayınlamak isteyen sadece mühendis ve insan bilimcilerden bir kişi bulunmaktadır. Tablo 19'da akademisyenlerin makalelerini yayınlamada tercih ettikleri formatın disiplinlere göre sayı ve yüzdeleri verilmiştir. Bu soruya sosyal bilimlerden iki akademisyen cevap vermemiştir.

Tablo 19: Akademisyenlerin Makalelerini Yayınlamada Tercih ettikleri Formatın Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Elektronik Ortamda n %	Hem Basılı Hem Elektronik Ortamda n %	Basılı Ortamda n %	Toplam n %
Sosyal Bilimler	3 2,9%	98 96,1%	1 1%	102 100,0%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	4 5,2%	73 94,8%	0 0%	77 100,0%
İnsan Bilimleri	0 0%	28 96,6%	1 3,4%	29 100,0%
Fen Bilimleri	3 7,7%	36 92,3%	0 0%	39 100,0%
Toplam	10 4%	235 95,1%	2 0,8%	247 100,0%

4.13 Akademisyenlerin Açık Erişim Hakkında Haberdarlık Durumları

Akademisyenlere açık erişim hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorulmuş ve “Bilgi sahibi değilim”, “Kısmen bilgi sahibiyim” ve “Bilgi sahibiyim” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Literatürde yapılan çalışmalardan özellikle mühendis ve fen bilimlerindeki akademisyenlerin açık erişim hakkında bilgi sahibi ve bu konuyla ilgili oldukları görülmektedir. Araştırmamızdaki bulgulara ise mühendis, fen ve sosyal bilimcilerin yarısından fazlasının kısmen bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Bunun sebebi bu türde kaynakları kullanmalarında ya da Ankara Üniversitesi'nin açık erişim arşivi olması ve bu yönde tanıtım yapmasından kaynaklanabilir.

Genel olarak bakıldığında akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu açık erişim hakkında kısmen bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Fen bilimciler %57,9'luk bir oranla en çok bu seçeneği işaretleyen disiplin olmuştur. Mühendislerde %57,1'lik bir oranla fen bilimcilerin hemen ardından gelmektedir. Sosyal bilimcilerde bu oran %52,4'e ve insan bilimcilerde %44,8'e düşmektedir.

Açık erişim hakkında bilgi sahibi olmadığını en fazla belirtenler %28,9'luk bir oranla fen bilimcilerdir. Sosyal bilimcilerde bu oran %19,4'e inmektedir.

Açık erişim hakkında bilgi sahibi olduğunu en çok belirtenler %28,2'lik bir oranla sosyal bilimcilerdir. Sosyal bilimcileri %27,6'lık bir oranla insan bilimciler izlemektedir. Ancak mühendislerde bu oran %18,2'ye ve fen bilimcilerde %13,2'ye düşmektedir.

Akademisyenlerin Açık Erişim hakkında haberdarlık durumlarına ilişkin sayı ve yüzdeler disiplinlere göre Tablo 20'de verilmiştir. Sosyal ve

fen bilimcilerin birer kişi bu soruyu yanıtlamamıştır. Bu soruya sosyal bilimlerden ve fen bilimlerinden birer akademisyen cevap vermemiştir.

Tablo 20: Akademisyenlerin Açık Erişim Hakkında Haberdarlık Durumlarının Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Bilgi sahibi değilim	Kısmen bilgi sahibiyim	Bilgi sahibiyim	Toplam
	n %	n %	n %	n %
Sosyal Bilimler	20 19,4%	54 52,4%	29 28,2%	103 100,0%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	19 24,7%	44 57,1%	14 18,2%	77 100,0%
İnsan Bilimleri	8 27,6%	13 44,8%	8 27,6%	29 100,0%
Fen Bilimleri	11 28,9%	22 57,9%	5 13,2%	38 100,0%
Toplam	58 23,5%	133 53,8%	56 22,7%	247 100,0%

4.14 Akademisyenlerin Kullandıkları Açık Erişim Kaynakları

Akademisyenlere “açık arşivler”, “açık erişim dergileri” ve “yazarların web sayfalarındaki kaynaklar” seçenekleri verilmiş ve kullandıkları açık erişim kaynaklarını işaretlemeleri istenmiştir. Ayrıca açık erişim kaynaklarını kullanmayanlar ya da farklı açık erişim kaynaklarını kullananlar için iki seçenek daha ilave edilmiştir.

Açık erişim olgusu ülkemizde yeni yeni benimsenmeye başlamıştır. Açık erişim konusunda yapılan çalışmalar ve tanıtımlarla oluşturulmaya çalışılmaktadır. Ankara Üniversitesi de oluşturduğu “Açık Erişim Arşivi”yle bu çalışmalara katkıda bulunmaktadır. Ayrıca internette bulunan açık erişim dergileri ve yazarların web sayfaları da açık erişim kaynakları olarak ülkemizde hızla artmaktadır. Ancak genel olarak baktığımızda akademisyenlerin büyük oranda açık erişim dergilerini kullandıkları anlaşılmaktadır. Açık erişim dergilerini sosyal bilimcilerin %57,3’nün kullandığı görülmektedir. Mühendisler %53,3’lük bir oranla sosyal bilimcileri izlemektedir. Fen bilimcilerde ise bu oran %42,1’e düşmektedir. Tüm disiplinlerdeki akademisyenlerin açık erişim dergilerini diğer açık

erişim kaynaklarından daha fazla kullandığı saptanmıştır. Bu bulgular literatürde yapılan çalışmalarla hem paralellik hem zıtlık göstermektedir.

Açık erişim kaynaklarından “açık arşivleri” kullandığını en fazla belirtenler %45,6’lık bir oranla sosyal bilimcilerdir. Mühendislerde bu oran %26,7’ye inmektedir. Bunun nedeni Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı’nın yaptığı çalışmalar ve tanıtımla bağdaştırılabilir. Açık arşivleri en az kullandığını belirtenler ise fen bilimcilerdir. Yazarların web sayfalarındaki açık erişim kaynaklarını ise %51,5’lik bir oranla en fazla sosyal bilimciler kullanmaktadır. Fen bilimcilerde bu oran %28,9’a ve mühendislerde %21,3’e düşmektedir.

Açık erişim kaynaklarını kullanmadığını en fazla belirtenler %24’lük bir oranla mühendislerdir. Sosyal bilimcilerde bu oran %10,7’ye düşmektedir.

Tablo 21’de akademisyenlerin kullandıkları Açık Erişim kaynaklarının disiplinlere göre sayı ve yüzdeleri verilmiştir. Bu soruya sosyal bilimlerinden ve fen bilimlerinden birer akademisyen cevap vermemiştir.

Tablo 21: Akademisyenlerin Kullandıkları Açık Erişim Kaynaklarının Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Açık arşivler	Açık erişim dergiler	Yazarların web sayfalarındaki kaynaklar	Açık Erişim kaynaklarını kullanmıyorum	Diğer	Toplam
	n %	n %	n %	n %	n %	n %
Sosyal Bilimler	47 45,6%	59 57,3%	53 51,5%	11 10,7%	1 1%	103 100,0%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	20 26,7%	40 53,3%	16 21,3%	18 24%	1 1,3%	75 100,0%
İnsan Bilimleri	11 37,9%	14 48,3%	10 34,5%	6 20,7%	1 1,3%	29 100,0%
Fen Bilimleri	14 36,8%	16 42,1%	11 28,9%	8 21,1%	0 0	38 100,0%
Toplam	92 37,6%	129 52,7%	90 36,7%	43 17,6%	3 1,2	245 100,0%

4.15 Akademisyenlerin Elektronik Dergilerden Haberdarlık Durumları

Akademisyenlerin bilimsel dergilerden yararlanabilmeleri için haberdar olmaları gerekmektedir. Bu nedenle araştırmamızda akademisyenlere Ankara Üniversitesi'nin alanlarında oluşturduğu elektronik dergilerden ne kadar haberdar oldukları sorulmuştur.

Genel olarak bakıldığında akademisyenlerin konularıyla ilgili elektronik dergilerin hepsinden haberdar oldukları görülmektedir. Ancak disiplinler arasında farklılıklar görülmektedir. Konusuyla ilgili elektronik dergilerin hepsinden en fazla haberdar olanlar %64,9'luk bir oranla mühendislerdir. Mühendisleri %64,1 ve %59,6 oranlarla fen ve sosyal bilimciler islemektedir.

Elektronik dergilerin birkaçından haberdar olduğunu ise en fazla belirtenler insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin %58,6'sı bu seçeneği işaretlemiştir. Bunun nedeni insan bilimcilere yeterince tanıtım yapılmamasından ya da insan bilimcilerin elektronik dergilere ilgilerinin az olmasından kaynaklanabilir.

Tablo 22: Akademisyenlerin Elektronik Dergilerden Haberdarlık Durumlarının Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Hiçbirinden haberdar değilim	Belli birkaç dergiden haberdarım	Konumla ilgili olan dergilerin hepsinden haberdarım	Toplam
	n %	n %	n %	n %
Sosyal Bilimler	4 3,8%	38 36,5%	62 59,6%	104 100%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	4 5,2%	23 29,9%	50 64,9%	77 100%
İnsan Bilimleri	1 3,4%	17 58,6%	11 37,9%	29 100%
Fen Bilimleri	0 0%	14 35,9%	25 64,1%	39 100%
Toplam	9 3,6%	92 36,9%	148 59,4%	249 100%

Akademisyenlerin elektronik dergilerden haberdarlık durumlarının disiplinlere göre sayı ve yüzdeleri Tablo 22'de verilmiştir.

4.16 Akademisyenlerin Elektronik Dergi Koleksiyonu Değerlendirmesi

Akademisyenlerin bilimsel dergilerden yararlanabilmeleri için ihtiyaçlarını karşılayacak bir elektronik dergi koleksiyonuna sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle farklı disiplinlerdeki akademisyenlere kendi alanlarıyla ilgili kütüphane tarafından oluşturulan koleksiyonu değerlendirmeleri istenmiştir.

Genel olarak bakıldığında Ankara Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin alanlarıyla ilgili oluşturulan e-dergi koleksiyonunu kısmen yeterli buldukları görülmektedir. Elektronik dergi koleksiyonu kısmen yeterli bulunduğunu en fazla %58,4'lük bir oranla mühendisler belirtmiştir. İnsan bilimciler ve fen bilimcilerde bu oran sırasıyla %44,8 ve %41'e düşmektedir.

Elektronik dergi koleksiyonunu yetersiz bulunduğunu en fazla belirtenler %37,9'luk bir oranla insan bilimcilerdir. Mühendislerin ise %11,7'sinin elektronik dergi koleksiyonu yetersiz bulduğu görülmektedir. Oysa Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığından alınan bilgilerden insan bilimcilerin elektronik dergi talabinde bulunmadıkları görülmektedir. Hem elektronik dergi koleksiyonu yetersiz bulmaları hem de bu türde kaynak talebinde bulunmamaları kendi içinde çelişiklerini göstermektedir.

Ankara Üniversitesi'nin alanlarıyla ilgili oluşturduğu koleksiyonu en çok yeterli bulanlar %33,3'lük bir oranla fen bilimcilerdir.

Ankara Üniversitesi'nin oluşturduğu elektronik dergi koleksiyonu değerlendirilmesine ilişkin disiplinlere göre karşılaştırma sayı ve yüzdelerle Tablo 23'de verilmiştir.

Tablo 23: Akademisyenlerin A. Ü. Elektronik Dergi Koleksiyonunu Değerlendirmesinin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Yetersiz n %	Kısmen Yeterli n %	Yeterli n %	Konuyla ilgili fikrim yok n %	Toplam n %
Sosyal Bilimler	22 21,2%	54 51,9%	24 23,1%	4 3,8%	104 100%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	9 11,7%	45 58,4%	19 24,7%	4 5,2%	77 100%
İnsan Bilimleri	11 37,9%	13 44,8%	4 13,8%	1 3,4%	29 100%
Fen Bilimleri	9 23,1%	16 41,0%	13 33,3%	1 2,6%	39 100%
Toplam	51 20,5%	128 51,4%	60 24,1%	10 4,0%	249 100%

4.17 Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımı Konusunda Eğitim/Tanıtım İhtiyacı

Akademisyenlere elektronik dergi kullanımı konusunda eğitim/tanıtıma ihtiyaç duyup duymadıkları sorulmuş ve “Hayır” ya da “Evet” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Elektronik dergileri kullanabilmek için kullanıcıların hem bu kaynaklardan haberdar olmaları hem de yeterli düzeyde bilgi okuryazarı olmaları gerekmektedir. Bu nedenle kullanıcılara elektronik dergi kullanımı konusunda eğitim ya da tanıtıma ihtiyaç duyup duymadıkları sorulmuştur. En az eğitim ve tanıtım ihtiyacı duyanlar %76,9'luk bir oranla fen bilimcilerdir. Eğitim ve tanıtıma en fazla ihtiyaç duyduğunu belirten akademisyenler %37,9'luk bir oranla insan bilimciler ve hemen ardından %36,4'lük bir oranla mühendislerdir. Eğitim ve tanıtıma en az ihtiyaç duyanlar ise fen bilimcilerdir. Literatürde yapılan çalışmalarda da fen ve mühendislik alanındaki kullanıcıların en az eğitim ve tanıtım ihtiyacı hisseden grup olduğu görülmektedir. Araştırmamızdaki bulgular bu nedenle literatürdeki çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Akademisyenlerin elektronik dergi kullanımı konusunda eğitim/tanıtım ihtiyaçlarının disiplinlere göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 24’te sayı ve yüzdelerle verilmiştir.

Tablo 24: Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımı Konusunda Eğitim/Tanıtım İhtiyaçlarının Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Hayır	Evet	Toplam
	n %	n %	n %
Sosyal Bilimler	69 66,3%	35 33,7%	104 100,0%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	49 63,6%	28 36,4%	77 100,0%
İnsan Bilimleri	18 62,1%	11 37,9%	29 100,0%
Fen Bilimleri	30 76,9%	9 23,1%	39 100,0%
Toplam	166 66,7%	83 33,3%	249 100,0%

4.18 Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımı Konusunda Eğitim/Yardım Alma Sıklıkları

Akademisyenlere elektronik dergi kullanımı konusunda eğitim/yardım alıp almadıkları sorulmuş ve “Hiç”, “Bazen” ve “Sıklıkla” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Başkanlığı kullanıcılara belirli aralıklarla veritabanları ve elektronik dergi kullanımı hakkında eğitim düzenlemektedir. Ayrıca Daire Başkanlığında görevli kütüphaneciler kullanıcıların yaşadıkları problemleri çözmeye çalışmaktadır. Bu nedenle kullanıcılara elektronik dergiler konusunda eğitim/yardım alıp almadıkları sorulmuştur.

Bu konuda hiç eğitim/yardım almadığını en fazla belirten akademisyenler %87,2 ve %85,5’lik oranlarla fen ve sosyal bilimcilerdir. Bunun nedeni bu disiplinlerdeki bilgi okuryazarlık düzeylerinin yüksek

olmasından ya da bu disiplinlerdeki veritabanları ve elektronik dergi hizmetlerinde hiç aksaklık yaşanmamasından kaynaklanabilir. Bu seçeneği en az işaretleyenler insan bilimcilerdir. Ancak genel olarak bakıldığında tüm disiplinlerdeki akademisyenlerin dörtte üçünden fazlası bu konuda eğitim/yardım almadığını belirtmiştir.

“Bazen eğitim/tanıtım aldığını” en fazla belirtenler ise %24,1’lik bir oranla insan bilimcilerdir. Bu disiplindeki akademisyenlerin bazen eğitim/yardım alması elektronik dergilerle ilgili sorun yaşamalarından ya da bu kaynaklar hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmamalarından kaynaklanabilir. Bu konuda bazen eğitim/yardım aldığını en az belirtenler ise fen bilimcilerdir.

Akademisyenlerin elektronik dergi kullanımı konusunda eğitim/yardım alma sıklıklarına ilişkin sayı ve yüzdeler Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25: Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımı Konusunda Eğitim/Yardım Alma Sıklıklarının Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Toplam
	n %	n %	n %	n %
Sosyal Bilimler	89 85,6%	15 14,4%	0 0%	104 100,0%
Mühendislik ve Uygulamalı Bil.	62 80,5%	14 18,2%	1 1,3%	77 100,0%
İnsan Bilimleri	22 75,9%	7 24,1%	0 0%	29 100,0%
Fen Bilimleri	34 87,2%	5 12,8%	0 0%	39 100,0%
Toplam	207 83,1%	41 16,5%	1 0,4%	249 100,0%

4.19 Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımı Konusunda Tanıtım/Eğitim Tercihleri

Akademisyenlere elektronik dergiler hakkında tanıtım/eğitimin ne şekilde olmasını istedikleri sorulmuş ve verilen seçenekleri 1'den 2'ye kadar önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir.

Kullanıcıların elektronik dergileri ve veritabanlarını sağlıklı bir şekilde kullanılabilmeleri için bu kaynaklar hakkında bilgilendirme ve tanıtım hizmetlerinin yapılması gerekir. Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı bu konuda aktif rol oynamaktadır. Ancak bu bilgilendirme ve tanıtımın kullanıcıların istekleri doğrultusunda yapılması gerekir. Bu nedenle araştırmamızda kullanıcılara elektronik dergiler ve veritabanları hakkında nasıl bir tanıtım/eğitim istedikleri sorulmuştur.

Elde ettiğimiz bulgulardan tüm disiplinlerdeki akademisyenlerin elektronik dergiler hakkında Ankara Üniversitesi e-kütüphane web sayfası aracılığıyla tanıtım yapılmasını istediği görülmektedir. Bundan da kullanıcıların artık elektronik ortamdan tanıtımın yapılması istediği çıkarılabilir. Bu türde bir tanıtımı en fazla isteyenler fen bilimcilerdir. İlk iki tercihi dikkate aldığımızda fen bilimcilerin %82'si bu türde tanıtım/eğitim olması gerektiğini en fazla işaretleyen akademisyenlerdir. Bu türde bir eğitimi en az tercih edenler ise %69,2'lik bir oranla sosyal bilimcilerdir. Yine de sosyal bilimcileri tek başına ele aldığımızda en fazla tercih ettikleri tanıtım/eğitim seçeneğinin elektronik kütüphane web sayfası üzerinden olduğu görülmektedir.

Kullanıcıların en fazla tercih ettikleri ikinci seçenek ise veritabanları ve elektronik dergileri içeren tanıtıcı kılavuzlar aracılığıyla'dır. Bu türde bir tanıtımı en fazla isteyenler insan bilimcilerdir. İlk iki tercihinde bu seçeneği en fazla işaretleyenler %62'lik bir oranla insan bilimcilerdir. Bu bulgudan da bu disiplindeki kullanıcıların daha çok basılı ortamda bir bilgilendirme ya da tanıtımı tercih ettikleri düşünülebilir.

Tablo 26: Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımı Konusunda Tanıtım/Eğitim Tercihlerinin Disiplinlere Göre Karşılaştırılması

	Elektronik dergileri ve veritabanlarını tanıtıcı toplantılar yapılmalı	Fakülte Kütüphanecisi tarafından bireylere tanıtım yapılmalı	Fakülte Kütüphanecisi tarafından gruplara tanıtım yapılmalı	Veritabanları ve elektronik dergileri içeren tanıtıcı kılavuzlar hazırlanmalı	Ankara Üniversitesi e-kütüphane web sayfası aracılığıyla tanıtım yapılmalı	Diğer						
	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %	1. tercih n %	2. tercih n %				
	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %	1+2 n %				
Mühendislik ve Uygulamalı Bilimler	7 %9	1 %1,3	3 %3,9	1 %1,3	5 %6,5	5 %6,5	19 %24,7	23 %29,9	39 %50,6	18 %23,4	3 %3,9	1 %1,3
	8 %10,3		4 %5,2		10 %13		42 %54,6		57 %74		4 %5,2	
Fen Bilimleri	3 %7,7	0 %0	1 %2,6	1 %2,6	1 %2,6	1 %2,6	8 %20,5	13 %33,3	25 %64,1	7 %17,9	1 %2,6	1 %2,6
	3 %7,7		2 %5,2		2 %5,2		21 %55,8		32 %82		2 %5,2	
Sosyal Bilimler	11 %10,6	6 %5,8	1 %1	6 %5,8	9 %8,6	11 %10,6	23 %22,1	20 %19,2	51 %49	21 %20,2	4 %3,8	0 %0
	17 %16,4		7 %6,8		20 %19,2		43 %41,3		72 %69,2		4 %3,8	
İnsan Bilimleri	3 %10,3	3 %10,3	1 %3,4	0 %0	0 %0	5 %17,2	11 %37,9	7 %24,1	13 %44,8	9 %31	1 %3,4	1 %3,4
	6 %20,6		6 %20,7		5 %17,2		18 %62		22 %75,8		2 %6,8	

Tanıtım ya da eğitimin yüz yüze görüşme şeklinde gruplara yapılmasını en fazla isteyenler %19,2 ve %17,2'lik oranlarla sosyal ve insan bilimcilerdir. Yine benzer olarak tanıtım/eğitimin kütüphaneci tarafından bireylere yapılmasını en fazla isteyenler %20,7'lik bir oranla insan bilimcilerdir. Diğer disiplinlerdeki akademisyenlerin bu seçeneği çok daha düşük oranlarda işaretledikleri görülmektedir.

Son olarak düzenli olarak elektronik dergileri ve veritabanlarını tanıtıcı toplantılar yapılmasını en fazla isteyenler %20,6'lık bir oranla insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin elektronik dergiler ve veritabanlarından daha az haber oldukları düşünüldüğünde bu türde bir isteklerinin olması doğaldır.

Akademisyenlerin elektronik dergi kullanımı konusunda tanıtım/eğitim tercihleri disiplinlere göre sayı ve yüzdelerle Tablo 26'da verilmiştir.

4.20 Akademisyenlerin Elektronik Dergilerle İlgili Görüş ve Önerileri

Akademisyenlere elektronik dergiler hakkında varsa görüş ve önerilerini yazmaları istenmiştir. Bu soruya cevap veren akademisyenlerin yazdıkları içeriğe göre her disiplinde bir arada verilmiye çalışmıştır. Bu bağlamda kullanıcıların açık uçlu soruya yanıtları teknik yaşanan erişim sorunları, yeni yayın alınması, işbirliği yapılması ve tanıtım yapılması konularında önerilerden oluşmaktadır.

Teknik bağlamında yaşanan sorunlara ya da genel olarak erişime yönelik cevaplar:

Fen bilimciler:

“Araştırma yapılan konuyla ilgili makalelere kısa ve kolay yoldan ulaşımı sağlaması elektronik dergilerin kullanımını daha güncel hale getiriyor.”

“Evlerimizden de Üniversite’nin sağladığı elektronik dergilere ulaşım basılı çıktı almayı isterdim. Yoğun çalışılan günlerde internette tarama yapamıyoruz. Bu nedenle evlerden de ulaşılması iyi olur kanaatindeyim.”

Mühendisler:

“elibrary’e ulaşıyoruz ama indiremiyoruz. Kitapları ve dergileri indirebilmek isterim.”

“Elektronik kitaplara erişim sınırlarının geliştirilmesini istiyorum. Örneğin Açık Erişim olarak erişilen kitapların belirli chapterlerini görebiliyorum. (Yazarların web sayfalarından erişilen)” yanıtını vermiştir.

“Birçok derginin 1996’dan eski sayıları yok. Bu yıllarda yayınlanmış makalelere de ulaşmak istiyorum.” yanıtını vermiştir.

Sosyal bilimciler:

“Üniversitemizin abone olduğu veri tabanlarında bulunan dergilerin abonelik sayıları belirli bir tarihten itibaren başlıyor. Bundan önceki tarihteki yazılara tam metin erişmemiz bulunmuyor. Bunun için bir iyileştirme yapılabilir. Ayrıca kampus dışından erişim için de birer kullanıcı adı ve şifre edinmemiz sağlanabilir.” Yanıtlarını vermişlerdir.

“Elektronik dergilerden çok internet ve bilgi imkanlarının gelişmesine gereksinim olduğu (Bağlantı kesilmesi, yavaş bağlanma vs.)”

“Alanımla ilgili daha fazla dergiye ulaşabilmek isterim.”

“Kampus –dışı erişim desteklenmeli, Fakülte kütüphanesi personeli eğitilmeli”

“Elektronik dergilere herkesin ulaşabilmesini isterdim. Fakat sadece üyeyseniz ulaşıyorsunuz. Yine dergilerdeki tüm makaleler full text olmalı. Bazen çok ilgili bir makale buluyorsunuz ve full text’i için üyelik istiyor. Kaynakların kolay erişilebilirliği çok önemli...”

Ayrıca her fakülte kendi dergisini elektronik ortama taşıyabilir ama sadece özet değil. Tam metin olarak...” yanıtını vermiştir.

“Elektronik kütüphaneden çok memnunum ancak evden de ulaşabilseydim çok daha memnun olurdum.” yanıtlarını vermişlerdir.

İnsan bilimciler:

“Daha çok konuya hitap eden makalelere ulaşmak istiyorum. Sosyal bilimler bağlamındaki dergi çeşit ve sayısının artırılmasını istiyorum. Makale ya da dergilere şifresiz ulaşmak istiyorum ve bu bağlamda da okul

dışında da dergilerden yararlanabilmek için bizlere şifre verilmesini istiyorum.” yanıtlarını vermişlerdir.

İşbirliği yapılmasına yönelik öneri içeren cevaplar:

Fen bilimciler

“Üniversitedeki uzmanlık alanları dikkate alınarak ve maliyet dikkate alınarak bir ayıklama yapılmalı. Yakın üniversitelerin imkanları için sözleşme yoluna gidilmeli.”

“E-kütüphane için üniversite yöneticilerine teşekkür ederim. Bir yayınevinin tüm dergilerine ulaşmak yerine öğretim üyelerinin istediği dergilere ulaşılması düşen maliyetle başka yayınlara ulaşılmalı, örneğin Almanya’da bilimsel ilişkide bulunduğum üniversite Science Direct’in tümü yerine talep olan dergilere ulaşım var.” yanıtlarını vermişlerdir.

“Çok Para veriliyor, çok az akademisyen kullanıyor. Kullanmama rağmen verilen para vicdanımı sızlatıyor.”

Yeni yayın alınması ya da mevcut koleksiyonun değerlendirilmesine ilişkin cevaplar:

Fen bilimciler:

“Ankara Üniversitesi bölümler bazında “Citation” İndekslerde yaptığı taramalar sonucunda çalışan bölümlerin kendi aralarındaki ortaklığını artırıcı çalışmalara alternatif bakış açısı kazandırabilecek dergilere de abone olunmalıdır. Çalışmayan bölümler için üyesi olduğu dergi sayısını azaltılmalıdır. Buradan temin edilecek ek kaynak çalışan bölümlere aktarılmalıdır.” yanıtını vermiştir.

Sosyal bilimciler:

“Mutlaka PysychINFO ve PsychLIT’inde listede yer alması. Maalesef geçici abonelikler oluyor ve zor durumda kalıyoruz. Psychological Abstarcts” yanıtlarını vermişlerdir.

“Ankara Üniversitesi’nin hukuk, özellikle özel hukuk alanında elektronik dergi hizmeti bulunmamaktadır. Akademisyen olarak özel hukukçuların İsviçre ve Almanya’da yayınlanan nitelikli hukuk dergilerine ulaşmaları gerekmektedir. Ancak ne yazık ki ulaşamamaktadır. Bireysel olarak bu dergileri takip etmek çok fazla miktarlarda bedel ödemeyi

gerektirmektedir. Bu eksikliğin en kısa zamanda giderilmesini diliyorum.”
Yanıtını vermiştir.

“Özellikle Sosyal Bilimler hakkındaki uluslararası elektronik dergi aboneliklerinin geliştirilmesi sayıca artırılması”

“Alanımla ilgili daha fazla dergiye ulaşabilmek isterim.”

“Elektronik arşiv ve dergilerdeki tıp hakimiyeti (fen bilimleri) karşısında sosyal bilimlere ilişkin daha çok veriye yer verilmesini, yabancı dildeki e-yayınlar yanında Türkçe yayınların da sayısının artırılmasını isterdim.”

“Türkiye’de Çalışma ekonomisi ve Kamu yönetimi alanında yayınlanan dergilerin elektroniği yok. Belki bunun için çalışma yapılabilir.”

İnsan bilimciler.

“elektronik dergilerden daha çok basılı kitap alınmasını öneriyorum.” Yanıtını vermiştir.

“Üniversitemizin abone olduğu dergi koleksiyonları daha ziyade Anglosakson kültür dünyasının ürünleri. Bilimde en az onlar kadar ileri diğer ülkelerin dergi koleksiyonlarına ulaşım zorlukları mevcut (Örneğin Macaristan)”

Tanıtım yapılması konusunda verilen ve önerilen cevaplar:

Mühendisler:

“Yeni e-dergiler ve veritabanları e-mail yoluyla duyurulmalı”,

“e-posta ile tanıtım haber verme yapılabilir” yanıtlarını vermişlerdir.

Sosyal bilimciler:

“Uzmanlık alanlarına göre e-dergi listeleri oluşturulmalı; ilgili bölümlere iletilmeli.

Türkçe dergilerde e-dergi uygulamasına destek programları/ projeler geliştirilmeli, Ayrıca Kamu Yönetimi/yönetime alanında e-dergi yok” yanıtlarını vermişlerdir.

“Ulaşılabilir dergilerden kişinin seçeceği birkaç tanesinin yeni/son sayı içeriği; e-mail yoluyla gönderilebilir,”

“Ankara Üniversitesi e-dergiler konusunda çok zayıf. Daha fazla yayın olmalı. Güncel takip edilmeli. Uzman kurullar oluşturulup her alanda güncel yayınlar ilgililere sunulmalı.”

“Elektronik dergilerin kullanımı teşvik edilmeli. Ancak nicelikten çok nitelik açısından doyurucu olanlar bir şekilde ayırt edilebilmeli”

İnsan bilimciler:

“Elektronik dergilere erişimin daha kolay olması nedeniyle basılı dergilere göre çok daha faydalı olduğunu düşünüyorum. Fakat bu konuda gerek öğrencilerin gerekse öğretmenlerin daha fazla bilinçlendirilmesi gerektiği görüşündeyim. Bu dergilerden hiç haberdar olmayan ya da bu dergilere nasıl erişilebileceği hakkında bilgi sahibi olmayanların bilgilendirilmesi ve bu dergilerin kullanımına özendirilmesinin daha faydalı olacağını düşünüyorum.”

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç

Elektronik dergilerin gelişimi bilimsel iletişimi oluşturan kütüphane, yayınevleri, üniversiteler ve profesyonel topluluklara çok yönlü etkisi olmuştur. Özellikle de kullanıcılara etkisi daha ayrıntılı işlenmesi gereken bir konudur. Literatürde yapılan çalışmalardan elektronik dergilerin farklı disiplinlerdeki akademisyenler tarafından aynı oranda ve şekilde kullanılmadığı çıkarılmaktadır.

Yapılan çalışmalar genellikle elektronik dergi kullanımı üzerine genel araştırma niteliği taşımaktadır. Elektronik dergi kullanımını disiplinlere göre ayrı ayrı araştırma ve inceleme yapılmamıştır. Sadece yapılan çalışmalar sonucunda elektronik dergi kullanımında ortaya çıkan farklılıklar kısaca vurgulanmıştır. Bu nedenle birden fazla disiplinin elektronik dergi kullanım özellikleri, basılı-elektronik dergi tercihleri, bu kaynaklara nasıl eriştikleri, bu kaynakların avantaj ve dezavantajları, bu kaynakları kullanırken yaşadıkları sorunlar, kullanım alışkanlıkları, tanıtım ve eğitim gereksinimlerinin değerlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Böylece farklı disiplinlerdeki kullanıcıların elektronik dergi kullanım özellikleri belirlenerek oluşturulacak bilgi hizmetlerine eksik ve güçlü yönlerinin yansıtılması sağlanacaktır. Araştırmamız kapsamında ayrıca kullanıcıların bilimsel dergi tercihleri, açık erişim hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları, açık erişim kaynaklarından yararlanma durumları, makale yayınlarken bilimsel dergilerin hangi özelliklerine dikkat ettikleri disiplinler arası bir bakış açısıyla incelemiştir.

Bu nedenle araştırmamıza “*Akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında disiplinler arasında farklılık var mı? Varsa farkın nedenleri ve kütüphane hizmetlerine etkisi nelerdir?*” sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırmamızın hipotezi “akademisyenlerin elektronik dergi kullanımı;

- bağılı oldukları disipline göre farklılıklar göstermektedir.
- kullanıcıların bilgi ve deneyimlerine göre farklılık göstermektedir.
- yerel faktörlere bağılı olarak farklılıklar göstermektedir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Araştırmamızın hipotezinin sınanması için yöntem olarak betimleme, araştırma tekniğı olarak anket ve görüşmeden yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmamıza katkı sağlayacağı düşünülerek literatürde yapılan benzer çalışmalar incelenmiştir.

Araştırma evreni Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya, Hukuk, Eğitim, İletişim, Fen, Mühendislik, Siyasal Bilgiler ve Ziraat Fakültelerinden seçilmiştir. Örneklem yöntemi olarak “Tabakalı Orantılı Örneklem Yöntemi” seçilmiştir. Buna göre akademisyenler mühendislik ve uygulamalı Bilimler, fen Bilimleri, sosyal bilimler ve insan bilimleri olmak üzere dört ana disipline bölünmüştür. Her fakülteden bölümler disiplinlere göre ayrılmış ve ayrı ayrı örneklem alınmıştır. Ayrıca unvana göre homojenliğin sağlanabilmesi için profesör, doçent, yardımcı doçent, öğretim görevlisi/uzman ve araştırma görevlileri eşit oranda temsil edebilecek şekilde seçilmiştir. Araştırma örnekleme 250 kişi seçilmiş 249 (yanıtlanma oranı %99,6) kişiye anket ve/veya görüşme uygulanmıştır.

Araştırmamız sonucunda elde ettiğimiz bulgulardan akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında disiplinlere göre benzerlik ve farklılıklar görülmektedir. Bu farklılık bilimsel dergi seçimi, bu kaynakları erişim yolları, kullanım amaçları vb. birçok konuda oluşmaktadır.

Araştırmadan elde ettiğimiz bulgulardan elde ettiğimiz sonuçlar şu şekildedir:

1. Akademisyenlerin bilimsel dergilerden yararlanma durumlarında disiplinler arasında büyük bir farklılık yoktur. Fen ve sosyal bilimcilerin çalışma alanlarıyla ilgili çoğu dergiyi sürekli izlediğı saptanmıştır. Mühendisler gerektiğı

zaman ilgili makalelere erişebilmek amacıyla dergileri kullanmaktadır. Ancak bu bulgulara büyük farklılıklar olmadığı unutulmamalıdır.

2. Tüm disiplinlerdeki akademisyenler bilimsel dergileri en fazla araştırma yapmak için kullanmaktadırlar. Bu konuda, İnsan bilimciler haricindeki disiplinler arasında büyük bir farklılık görülmemektedir. İnsan bilimcilerde kayda değer bir oranda akademisyen, bilimsel dergileri bilgilerini güncellemek ve yenilikleri takip etmek için kullanmaktadır. Unvana göre bilimsel dergi kullanımında herhangi bir farklılık görülmezken, her unvandaki akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu bilimsel dergileri araştırma yapmak için kullanmaktadır.
3. Genel olarak bakıldığında akademisyenler bilimsel dergi seçerken/kullanırken çalışma alanlarıyla ilgili olmasına dikkat etmekte olduğu görülmektedir. Mühendis ve fen bilimciler için dergi kullanımında, derginin citation indekslerde yer alması önemlidir. Sosyal ve insan bilimciler ise daha önceden kullandıkları ve güvendikleri bir yayın olması önemlidir. İnsan ve sosyal bilimciler için editörün yayın kurulunun ve hakemlerin güvenilir olması da önemsenen bir faktör olarak görülmektedir. Özellikle insan bilimciler için bilimsel derginin konu indekslerinde yer alması dergi seçiminde etkilidir. Tüm unvanlardaki akademisyenlerin bilimsel dergi seçiminde öncelikle çalışma alanlarıyla ilgili olması etkilidir.
4. Mühendis ve fen bilimciler bilimsel dergilere Ankara Üniversitesi elektronik web sayfası aracılığıyla erişmektedirler. Bu bulgular bu grup kullanıcılarının kütüphanenin elektronik dergi koleksiyonunu yüksek oranda kullandıklarını göstermektedir. İnsan bilimcilerin arasında bu oranın oldukça düşmesi, insan bilimlerine yönelik

koleksiyonun dar oluşuyla ilişkilendirilebilir. Ancak bunun en önemli sebeplerinden birisi insan bilimlerinde çalışan akademisyenlerin bu kaynaklara yönelik çok fazla talebinin olmamasıdır. Sosyal bilimciler hariç tüm disiplinlerdeki akademisyenlerin yarısından fazlası Google, Yahoo vb. arama motorları aracılığıyla bilimsel dergilere erişmektedirler. Son olarak ULAKBİM aracılığıyla bilimsel dergilere eriştiğini en fazla belirtenler fen bilimcilerdir. Unvana göre karşılaştırma yaptığımızda doçent ve araştırma görevlilerinin daha çok e-kütüphane web sayfasını kullandıkları görülmektedir.

5. Genel olarak bakıldığında akademisyenlerin yarısı dergileri hem basılı hem de elektronik ortamda erişmeyi tercih etmektedir. Yine de insan bilimcilerin büyük bir çoğunluğu her iki ortamı tercih etmesi dikkat çekicidir. Mühendis ve fen bilimciler dergileri daha çok elektronik formatta kullanmak istemektedirler.
6. Ankara Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin e-dergi kullanım oranları yüksektir. Akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu elektronik dergileri haftada birkaç kez kullanmaktadır. Özellikle sosyal ve insan bilimciler aynı oranlarda haftada birkaç kez elektronik dergileri kullandığını belirtmektedirler. Yine de genel olarak bakıldığında Fen bilimci ve mühendislerin diğer disiplinlere göre daha fazla elektronik dergileri kullandıkları görülmektedir.
7. Akademisyenler elektronik dergilerin en önemli avantajı olarak istenen zamanda erişilebilmesini görmektedirler. Daha sonra en fazla tercih edilen avantaj farklı erişim noktalarından makalelere erişim sağlanmasıdır. Ayrıca disiplinlere göre bazı avantajların seçilmesinde farklılıklar görülmektedir. Fen bilimciler elektronik dergilerin basılılara

göre güncel olması ve basılı çıktı alınabilmesi kayda değer bir oranda tercih etmiştir. Bundan da fen bilimcilerin güncel süreli yayınları tercih ettikleri ve makalelerin çıktısını alarak kullandıkları çıkartılmaktadır. Tarama ve duyuru hizmetleri akademisyenler tarafından çok fazla tercih edilmemiştir. Bunun temel nedeni akademisyenlerin bu türde hizmetlerden haberdar olmamalarından kaynaklanmaktadır. Unvana göre akademisyenlerin elektronik dergilerin avantajları tercihlerini karşılaştırdığımızda ise belirgin farklılıklar olmadığı görülmektedir.

8. Tüm disiplinlerdeki akademisyenler elektronik dergilerin en önemli dezavantajı olarak dergilerin eski sayılarının elektronik formatta bulunmamasını belirtmektedirler. Sosyal ve insan bilimlerde çalışan önemli oranda akademisyen bilgisayar ekranından okumanın güçlüğüne işaretlediği görülmektedir. Yine genel olarak akademisyenler kayda değer bir oranda e-dergilerin basılı dergiler gibi rahat kullanılmamasını dezavantaj olarak görmektedir. Fen bilimcilerin e-dergi kullanımında internet ya da ağ gibi teknik alt yapı gerektirmesini dezavantaj olarak görenler dikkat çekicidir. E-dergilerin kullanımının bilgi ve beceri gerektirmesini dezavantaj olarak işaretleyen akademisyen sayısı oldukça azdır. Bu bulgudan da Ankara Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin e-dergi kullanım düzeylerinin yüksek olduğu çıkartılabilir.
9. Ankara Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin elektronik dergilerle yaşadığı en büyük sorun bu yayınların kampus dışından erişilememesidir. Halbuki elektronik dergilere kampus dışından erişim sağlanmaktadır. Bu sorun tüm disiplinlerde ortak yanıt olmuşken bazı akademisyenlerin yaşadığı sorunlar disiplinlere göre farklılıklar görülmektedir. İnsan bilimcilerin yarısından fazlası elektronik dergilere

erişirken teknik sorunlarla karşılaştığını belirtmiştir. Öte yandan diğer disiplinlerdeki akademisyenlerin de bu türde sorunlar yaşadığı unutulmamalıdır. Ayrıca insan ve sosyal bilimciler kendi alanlarıyla ilgili elektronik dergileri bulmakta zorlanmaktadırlar. Sorunlarla karşılaşmadığını en fazla belirtenler mühendislerdir. Fen ve sosyal bilimciler arasında bu oran biraz daha aşağıya inerken, insan bilimcilerin hepsinin e-dergi kullanımında sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Bu konuda unvana göre belirgin farklılıklar görülmemektedir.

10. Elektronik dergiler akademisyenlerin en çok daha fazla dergiye ve alanlarıyla ilgili dergi ve makalelere daha rahat ulaşmalarını sağlamıştır. Mühendis, fen bilimci ve insan bilimciler bu seçeneği en fazla işaretleyen disiplinlerdir. Sosyal bilimciler ise alanlarıyla ilgili dergilere daha rahat ulaştıklarını belirtmiştir. İnsan bilimcilerin farklı disiplinlere ait dergilerden haberdar olduklarını belirtmeleri dikkat çekicidir. Elektronik dergilerin basılı dergileri daha az kullanmasına neden olduğunu en fazla belirtenler sosyal ve insan bilimcilerdir.

11. Veritabanları ve elektronik dergilerin sağladığı bir avantaj olarak artık akademisyenler belirli dergileri takip etmek yerine konuya göre tarama yapmaktadır. İkinci olarak ise akademisyenlerin makale ismine göre tarama yaptıkları görülmektedir. Yazar adına göre tarama yapanlar insan bilimcilerdir. İnsan bilimciler ve mühendisler ise dergi adına göre tarama en fazla yapanlardır. Bu konuda unvanlara göre karşılaştırma yaptığımızda belirgin farklılıklar görülmemektedir.

12. Akademisyenlerin makalelerini yayınlamada dikkat ettikleri birçok özellik bulunmaktadır. Bu nedenle disiplinler arasında

makale yayınlamada dergi seçiminde farklılıklar görülmektedir. Mühendisler ve fen bilimciler makalelerinin citation indekslerde yer almasını tercih etmektedir. İnsan bilimciler ise citation indekslerde ve akademik yükselme kriterlerinde yer almasını tercih etmektedirler. Sosyal bilimciler ise çalışma alanlarıyla ilgili ve akademik yükselme kriterlerinde kabul gören bir yayın olmasını istemektedirler. Bu sonuçların çıkmasında en önemli faktör Ankara Üniversitesi akademik yükselme ölçütlerinde belirtilen yayınlarda yayın yapma ilkeleridir. Unvana göre karşılaştırma yaptığımızda ise araştırma görevlisi ve yardımcı doçentlerin akademik yükselme kriterlerinde kabul gören bir yayın olmasını tercih ettikleri görülmektedir.

13. Akademisyenler makalelerini yayınlamada hem elektronik hem de basılı ortamı tercih etmektedirler. Makelesinin sadece elektronik formatta yayınlanmasını isteyenlerin oranı çok düşük düzeydedir.

14. Genel olarak bakıldığında akademisyenlerin yarısından fazlası açık erişim hakkında kısmen bilgi sahibidir. Tüm disiplinlerde çalışan akademisyenlerin çok az bir oranı açık erişim hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

15. Akademisyenler açık erişim kaynaklarını kullanmaktadırlar. Açık erişim kaynaklarından en fazla kullanılanlar ise açık erişim dergileridir. Sosyal bilimci ve mühendislerin en yüksek oranda açık erişim dergilerini kullandıkları görülmektedir. Açık arşivleri ve yazarların web sayfalarındaki kaynakları da en fazla kullananlar yine sosyal bilimcilerdendir. Açık erişim kaynaklarını kullanmadığını en fazla belirtenler ise mühendislerdir. Bu nedenle bu disiplindeki akademisyenler arasında çelişki bulunmaktadır. Bunun nedeni bazı

16. Ankara Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin neredeyse %60'ı konularıyla ilgili elektronik dergilerin hepsinden haberdardır. Ancak disiplinlere göre karşılaştırma yaptığımızda farklılıklar görülmektedir. Konusuyla ilgili olan e-dergilerin hepsinden haberdar olduğunu en fazla belirtenler mühendis ve fen bilimcilerdir. En az haberdar olanlar ise insan bilimcilerdir. İnsan bilimcilerin çoğunluğu belli birkaç dergiden haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Hiçbir elektronik dergiden haberdar olmadığını belirtenler çok düşük oranlardadır.

17. Akademisyenlerin elektronik dergilerden yararlanabilmeleri için elektronik dergi koleksiyonunun yeterli olması gerekmektedir. Genel olarak bakıldığında Ankara Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin elektronik dergi koleksiyonunu kısmen yeterli buldukları görülmektedir. Koleksiyonu en fazla yetersiz bulanlar insan bilimciler, en fazla yeterli bulanlar ise fen bilimcilerdir. Oysa Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığından elde edilen bilgilerden insan bilimciler en az elektronik dergi talebinde bulunan disiplindir. Bu sonuçtan koleksiyonu yetersiz bulmalarına rağmen talepte bulunmadıkları anlaşılmaktadır.

18. Elektronik dergilerin akademisyenler tarafından kullanılabilmesi için öncelikle bu dergilerden nasıl yararlanacaklarını bilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle kullanıcılara elektronik dergi kullanımı konusunda bilgilendirici ya da tanıtıcı eğitimler düzenlenmesi gerekmektedir. Genel olarak bakıldığında akademisyenler eğitim/tanıtım istemediklerini belirtmişlerdir. Bu konuda tanıtım ve eğitimi en az isteyenler fen bilimcilerdir. Öte yandan tanıtım/eğitimi en fazla isteyenler ise mühendis ve

insan bilimcilerdir. Unvana göre karşılaştırma yaptığımızda ise doçentlerin büyük bir çoğunluğunun eğitim/tanıtım istemediği görülmüştür. En fazla eğitim tanıtım isteyenlerin ise profesörler olduğu anlaşılmaktadır.. Yine de unvana göre karşılaştırma yaptığımızda çoğunluğun bu konuda eğitim istemediği görülmektedir.

19.Akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu elektronik dergi kullanımı konusunda hiç eğitim almadığını belirtmiştir. Disiplinlere göre çok büyük farklılıklar görülmemektedir. Yine bazen eğitim aldığını en fazla belirtenler insan bilimcilerdir. Bu türde bir eğitim/yardım alınmasının bir sebebi de e-dergileri kullanırken bilgi sahibi olunmamasından ya da teknik sorunlarla karşılaşılmasından kaynaklandığı da söylenebilir.

20.Akademisyenler e-dergiler konusunda tanıtım ya da eğitim istememektedirler. Ancak elektronik dergiler konusunda eğitim/tanıtım konusunda genel olarak bakıldığında akademisyenler Ankara Üniversitesi e-kütüphane web sayfası aracılığıyla tanıtım istemektedir. Yine de fen bilimcilerin bu türde bir eğitimi daha fazla istediği görülmektedir. İkinci sırada akademisyenler eğitim/tanıtımın veritabanları ve elektronik dergileri içeren tanıtıcı kılavuzlarla yapılmasını istemektedir. İnsan bilimciler bu seçeneği diğer disiplinlere göre daha yüksek bir oranda tercih etmiştir. İnsan ve sosyal bilimcilerin diğer disiplinlere göre daha yüksek bir oranda fakülte kütüphanecisi tarafından gruplara tanıtım yapılmasını istediği görülmektedir. Son olarak düzenli toplantılar yapılmasını yine sosyal ve insan bilimcilerin daha çok tercih ettiği görülmektedir.

6.2 Öneriler

Araştırmamız sonucunda elde ettiğimiz sonuçlardan verilebilecek öneriler şu şekildedir:

1. Elektronik dergi kullanımına yönelik ister nitel ister nicel olsun kullanıcı çalışmalarına daha fazla yer verilmelidir. Kullanıcıların istekleri ve beklentileri konusunda hizmetler tasarlanmasına çalışılmalıdır. Kullanıcı araştırmaları sadece Ankara Üniversitesi mühendislik ve uygulamalı bilimler, fen bilimleri, sosyal bilimler ve insan bilimleriyle sınırlı kalmamalı ayrıca sağlık bilimleri ve güzel sanatları da içine alacak şekilde genişletilmelidir. Böylece bütün disiplinlerin elektronik dergi kullanım özellikleri ve ihtiyaçları belirlenerek gerekli bilgi hizmetleri ve politikalarının oluşturulmasına çalışılmalıdır. Kullanıcıların bilgi arama davranışlarını daha ayrıntılı araştırılarak ortaya çıkartacak çalışmalara kesinlikle ihtiyaç vardır.
2. Kütüphanecilerin disiplinlere göre uzmanlaşması gerekmektedir. Kütüphaneciler belirli disiplinlerin bilgi arama davranışları, kütüphane kullanımı ve elektronik kaynak kullanımına yönelik kendilerini geliştirmelidirler.
3. Özellikle elektronik dergi koleksiyonu oluşturma, eğitim ve tanıtım gibi temel bilgi hizmetlerine yansıtılacak şekilde bilgi politikalarının belirlenebilmesi için gerekli kullanıcı araştırmalarının daha ayrıntılı ele alınması gereklidir.
4. Mühendislik ve fen bilimlerinde elektronik kaynaklara ağırlık verilmelidir. Ayrıca bu disiplinlerdeki akademisyenlerin daha fazla güncel yayınları tercih ettiği görülmektedir. Bu nedenle

mühendislik ve uygulamalı bilimlerle fen bilimlerinde süreli yayınlar tercih edilmelidir. İnsan ve sosyal bilimlerinde ise kitap vb. yayınlara olan talep dikkate alınmalıdır.

5. Elektronik dergi koleksiyonu oluşturmada öncelikle kullanıcıların çalışma alanlarıyla ilgili olmasına dikkat edilmelidir. Ancak disiplinlere göre ele aldığımızda mühendis ve fen bilimciler için bilimsel dergilerden citation indekslerde yer alanları tercih edilmelidir. Sosyal ve insan bilimciler için ise derginin saygın olmasına ya da onların isteklerinin dikkate alınması önerilebilir. Ayrıca insan bilimciler için konu indekslerinde yer alan dergiler tercih edilebilir. İnsan bilimlerindeki akademisyenlere yönelik elektronik dergi koleksiyonunun geliştirilmesine ve tanıtımına ağırlık verilebilir.
6. Akademisyenlere bilimsel dergilere nereden erişebileceklerine dair kapsamlı eğitimler verilmelidir. Bu eğitim koleksiyonu tanıtıcı olmanın yanı sıra, alanlarıyla ilgili farklı disiplinlerdeki dergileri, diğer kurum ve kütüphanelerin koleksiyonlarını da içerebilir. Özellikle sosyal ve insan bilimlerinde çalışan akademisyenlere elektronik dergi kullanımını teşvik edici eğitim ya da tanıtım gibi hizmetler verilmelidir.
7. Akademisyenlerin çoğunluğu dergileri hala hem basılı hem de elektronik ortamda tercih etmektedir. Bu nedenle koleksiyon oluşturulurken basılı kopyalarının da alınmasına dikkat edilmelidir. Ancak fen bilimci ve mühendislere yönelik koleksiyonda basılı oranı azaltılabilir. İnsan bilimlerindeki akademisyenler için ise basılı dergilerden vazgeçilmemelidir.
8. Elektronik dergiler ve veritabanlarının sunduğu otomatik tarama ve duyuru hizmetlerinden akademisyenlerin büyük bir

çoğunluğu haberdar değildir. Özellikle araştırma görevlisi ve öğretim görevlileri dışında bu hizmetleri kullananlar çok azdır. Bu nedenle diğer unvanlardaki akademisyenlere bu hizmetleri tanıtıcı eğitim ya da bilgilendirme yapılmalıdır.

9. Elektronik dergilerin kampüs dışından erişilebildiğini akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu bilmemektedir. Bu nedenle daha aktif bir yolla tanıtım yapılması gerekmektedir. Diğer bir önemli sorun ise elektronik dergiler için oluşturulan bağlantıların çalışmaması, yanlış yere yönlendirilmesi ya da kullanım için kullanıcı adı ve şifre istemesidir. Kullanıcıların bu türde sorunlarla karşılaşmaması için e-kütüphane web sayfasındaki eksilik ve aksaklıkların giderilmesi gerekmektedir.

10. Akademisyenler elektronik dergi yayıncılığı sayesinde alanlarıyla ilgili daha fazla dergiye daha rahat ulaşmaya başlamıştır. Bu nedenle elektronik dergi koleksiyonun daha verimli kullanılabilmesi için çalışmalarında kullanabilecekleri farklı disiplinlere ait koleksiyondan da akademisyenlerin haberdar edilmesi sağlanabilir.

11. Elektronik dergiler ve veritabanları sayesinde akademisyenler daha çok alanlarıyla ilgili konularda arama yapmaktadır. Akademisyenlerin daha verimli ve etkin tarama yapabilmeleri için Boolean İşleçleri ve gelişmiş tarama seçenekleri hakkında bilgi verilmelidir.

12. Akademisyenlere açık erişim hakkında daha aktif eğitim, tanıtım ve bilgilendirici hizmetler verilmelidir. Ankara Üniversitesi açık erişim konusunda kurduğu açık arşiv ve dağıttığı broşürlerle büyük bir adım atmıştır. Bu türde çalışmalar ve tanıtımlardan akademisyenlerin haberdar olunması sağlanmalıdır. Açık erişim dergileri gibi diğer açık

erişim kaynaklarını da tanıtıcı bilgiler içeren bir web sayfası hazırlanmalıdır.

13. Akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu elektronik dergiler konusunda eğitim ya da tanıtma ihtiyaç duymadığını belirtmiştir. Ayrıca yine akademisyenlerin çoğu bu türde bir eğitim almadıklarını belirtmiştir. Ancak bu durum akademisyenlerin bu konuda yeterli olmalarından değil konuyla ilgili eğitim almayı istekli olmamalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu yüzyüze bir eğitim almak istemediğini belirtmiştir. Akademisyenler bu konuda tanıtım ya da eğitimin elektronik ortamda ve kütüphane web sayfasından yapılmasını istemektedirler. Bu türde bir eğitimden tatmin olmayanlar için veritabanları ve elektronik dergileri tanıtıcı kılavuzlar hazırlanmalıdır. Özellikle insan bilimciler için basılı ortamda bir kılavuz ya da yüz yüze bir tanıtım en uygundur.

14. Kütüphanelerin elektronik dergiler ve veritabanlarına yönelik olarak hizmetlerini hem koleksiyon açısından hem de tanıtım açısından arttırmalıdır. Böylece akademisyenlerin bu kaynaklardan daha verimli bir şekilde yararlanmaları sağlanmalıdır.

15. Üniversiteler, yayınevleri, profesyonel topluluklar vb. diğer kuruluşlar basılı dergilerini elektronik formatta yayınlamaya başlamalıdır. Özellikle elektronik dergilerin geriye dönük sayıları da elektronik formatta yayınlanmaya başlamalıdır. Elektronik yayıncılık konusunda Türkiye'deki bilimsel iletişim endüstrisi daha etkin rol oynamalıdır. Açık erişim konusunda yapılacak çalışmalar hem nicelik açısından hem de nitelik bazında artmalıdır. Üniversitelerde açık arşivler oluşturularak konuyla ilgili olan girişimler arttırılmalıdır. Özellikle kütüphaneler elektronik yayıncılık ve açık erişim konularında

etkinliklerini arttırmalı ve daha fazla sorumluluk üstlenmelidirler.

Kaynakça

- Afzali, M. (2003) *Elektronik bilgi kaynaklarının üniversite kütüphanelerine ekonomik etkisi: iran temel bilimler ileri araştırmalar enstitüsü örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Afzali, M. (2004). Elektronik bilgi kaynaklarının üniversite kütüphanelerine ekonomik etkisi: iran temel bilimler ileri araştırmalar enstitüsü örneği. *Bilgi Dünyası*, 5 (2), 187-211.
- Amstrong, C. F. ve Lonsdale, R. E. (2000). Scholarly monographs: why would I want publish electeonically? *The Electronic Library*, 18 (1): 21-28. 26 Temmuz 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.
- Ankara Üniversitesi (2006). Anadolu'nun 60 yıllık bilim ve kültür köprüsü, Ankara Üniveristesi, tarihçe. Ankara Üniversitesi Yayınları: 226. Ankara Üniversitesi Basımevi
- Atılğan, D. ve Bayram, O. (2006). An evaluation of faculty use of the digital library at Ankara University, Turkey. *The Journal of Academic Librarianship*, 32 (1), 86-93
- Ball, A. M. (2004). Libraries and university presses can collaborate to improve scholarly communication or “ why can't we all just get along?”. *First Monday*, 9 12. 29 Ağustos 2005 tarihinde http://firstmonday.org/issues/issue_9_12/ball/index.html adresinden erişildi.
- Bar-Ilan, J. ve Fink, N. (2005). Preference for electronic format of scientific journals—a case study of the science library users at the hebrew university. *Library & Information Science Research*

27 (3): s. 363-376 29 Ağustos 2005 tarihinde Science Direct veritabanından erişildi.

Bar-Ilan, J. B, Peritz, B. C. ve Wolman Y. (2001) A survey on the use of electronic databases and electronic journals accessed through the Web by the academic staff of Israeli Universities. *The Journal of Academic Librarianship*, 29 (6), 346-361. 23 Haziran 2005 tarihinde Science Direct veri tabanından erişildi.

Bates, M.J. (2002). Speculations on browsing, directed searching, and linking in relation to the Bradford distribution. Bruce, H., Fidel, R., Ingwersen, P. and Vakkari, P. (Yay. Haz.), *Emerging Frameworks and Methods: Proceedings of the 4th International Conference on Conceptions of Library and Information Science (CoLIS4), July 21-25, Seattle*, (ss. 137-149) WA, Libraries Unlimited, Greenwood Village, CO.

Bancroft, A. F., Croft, V. F., Speth, R. ve Phillips, D. M. (1998). A forward-looking library use survey: wsu libraries in the 21st century. *The Journal of Academic Librarianship*, 24 (3):216-24. 28 Ağustos 2005 tarihinde Science Direct veri tabanından erişildi.

Bevilacqua, F. (2005). Organising e-journals from the point of view of humanities: a case study at the University of Parma. *New Library World*, 106 (1216/1217). 24 Ekim 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

Bishop, P. A. (1998). Measuring access, use, and success in digital libraries. *Journal of Electronic Publishing*, 4 (2). 16 Haziran 2005 tarihinde [http://www .press.umich.edu/jep/04-02/bishop.html](http://www.press.umich.edu/jep/04-02/bishop.html) adresinden erişildi.

Bonthron, K., Urquhart, C., Thomas, R., Armstrong, C., Ellis, D., Everitt, J., Fenton, R., Lonsdale, R., McDermott, E., Morris, H., Phillips, R., Spink, S., Yeoman, A. (2003) Trends in use of electronic journals in higher education in the UK - views of academic staff and students. *D-Lib Magazine* 9 (6). 16 Ocak 2006 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/june03/urquhart/06urquhart.html> adresinden erişildi.

Buchet, B. S. (2004). Electronic publishing and information quality: academic journals and how the electronic medium changes them. Yayınlanmış doktora tezi, University of St. Gallen, Graduate School of Business Administration, Economics, Law and Social Sciences (HSG), Rockville Printing & Graphics.

Budd, J. ve Connaway, L. S. (1997). University faculty and networked information: results of a survey. *Journal of the American Society for Information Science* 48(9): 843–852. 2 Ağustos 2005 tarihinde Wiley InterScience veri tabanından erişildi.

Butler, H.J. (1995) Where does scholarly electronic publishing get you? *Journal of Scholarly Publishing*, 26: 234–246.

Cantara, L. (2003). Archiving electronic journals: research funded by andrew mellon foundation. Dijital Library Federation, Council on Library and Information Resources, Washington DC. 22 Eylül 2005 tarihinde <http://www.diglib.org/preserve/introduction.pdf> adresinden erişildi.

Caplan, P. A. (2001). A lesson in linking. *Library Journal*. 27 Mayıs 2005 tarihinde <http://www.libraryjournal.com/article/CA177643.html> adresinden erişildi.

Case, D. O. (2002). *Looking for information: a survey of research on information seeking, needs, and behaviour*. Academic Press.

Chan, L. (1999). Electronic Journals and academic libraries. *Library Hi Tech*, 17 (1), 10-16. 24 Haziran 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

Chu, H. (1999). Promises and challenges of electronic journals: academic libraries surveyed. *Learned Publishing*, 13: 169-175. 13 Ağustos 2005 tarihinde IgendaConnect veri tabanından erişildi.

Cochenour, D. ve Moothart, T. (2003). E-Journal acceptance at colorado state university: a case study. *Serials Review*, 29 (1), 16-25.

Committee on Science, Engineering, and Public Policy (2004). Electronic scientific, technical and medical journal publishing and its implications: report of a symposium, National Academies Press. 29 Temmuz 2005 tarihinde <http://www.nap.edu/html/electronicpub/0309091616.pdf> adresinden erişildi.

Correia, A. M. R. ve Teixeira, J. C. (2005). Reforming scholarly publishing and knowledge communication-from the advent of the scholarly journal to the challenges of open access. *Online Information Review*, 29 (4): 349-364. 26 Temmuz 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

Crane, D. (1972), *Invisible Colleges: Diffusion of knowledge in Scientific Communities*, University of Chicago Press, Chicago, IL.

CrossRef (2005). Newsletter. 24 Ekim 2005 tarihinde
<http://www.crossref.org/01company/10newsletter.html>
 adresinden erişildi.

de Solla Price, D. (1980). Terminal librarians and the ultimate invention. In L. J. Anthony (Ed.), EURIM 4: A European conference on innovation in primary publication: Impact on producers and users (pp. 103-106). London: Aslib.

Dillon, I. F. ve Hahn, K. L. (2002). Are researchers ready for the electronic- only journal collection? results of a survey at the university of maryland. *Portal: Libraries and the Academy*, 2 (3), 375-390.

Eason, K. ve Harker, S. (2000). Psychological process in the use of electronic journals. *Serials*, 13 (2), 67-72.

Eason, K., Richardson, S. ve Yu, L. (2000). Patterns of use of electronic journals. *Journal of Documentation*, 56 (5), 477–504.
 26 Temmuz 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

Eason, K., Yu, L. ve Harker, S. (2000). The use and usefulness of functions in electronic journals: the experiences of superjournal. *Program*, 34, 1–28. 26 Temmuz 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

Ehikhamenor, F. A. (2003) Internet facilities: use and non-use by Nigerian University Scientists. *Journal of Information Science*, 29: 35–48. 27 Temmuz 2005 tarihinde Sage Publications veri tabanından erişildi.

Elsevier (2005). *A short history of elsevier-in celebration of the 125th anniversary of elsevier and the 425th anniversary of the house of elsevir*. 18 Eylül 2005 tarihinde

http://www.elsevier.com/framework_aboutus/pdfs/ElsevierHistory.pdf adresinden erişildi.

Falk, H. (2003). Journal publishing ripe for change. *The Electronic Library*, 21 (2): 165-168. 26 Temmuz 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi. Hakemli makale değil.

Flecker, D. (2001). Preserving scholarly e-journals. *D-lib Magazine*, 7 (9). 28 Ağustos 2005 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/september01/flecker/09flecker.html> adresinden erişildi.

Fry, J. ve Talja, S. (2004) The cultural shaping of scholarly communication: explaining e-journal use within and across academic fields. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*. 41 (1): 20-30. 18 Ağustos 2005 tarihinde http://www.uta.fi/~lisaka/FryTalja_asistfinal_konv.pdf adresinden erişildi.

Gomes, S. ve Meadows, J. (1998). Perceptions of electronic journals in british universities. *Journals of Scholarly Publishing*. 29 (3).

Grogg, J. E. (2002). Thinking about reference linking. *Searcher*. 10 (4). 25 Mayıs 2005 tarihinde <http://www.infotoday.com/searcher/apr02/grogg.htm> adresinden erişildi.

Greenstein, D. ve Marcum, D. (2000). *Minimum Criteria for an Archival Repository of Digital Scholarly Journals, Version 1.2*. Digital Library Federation Washington, DC. 28 Ağustos 2005 tarihinde <http://www.diglib.org/preserve/criteria.htm> adresinden erişildi.

Harrison, T. M., Stephen, T. ve Winter, J. (1991). Online Journals: Disciplinary Designs for Electronic Scholarship. *The Public-Access Computer Systems Review* 2, (1): 25-38. 18 Ağustos 2005 tarihinde <http://info.lib.uh.edu/pr/v2/n1/harrison.2n1> adresinden erişildi.

Harter, S. P. ve Kim, H. J. (1996). Electronic journals and scholarly communication: a citation and reference study. *Information Research*, 2 (1). 11 Mayıs 2005 tarihinde <http://InformationR.net/ir/2-1/paper9a.html> adresinden erişildi.

Hitchcock, S., Carr, L. ve Hall, W. (1996). A survey of STM on-line journals ± 1990-95: the calm before the storm", in Mogge, D. (Ed.), *Directory of Electronic Journals, Newsletters and Academic Discussion Lists*, Association of Research Libraries, Washington, DC, s. 7-32.

Hitchcock, S., Carr, L., Harris, S., Proberts, S., Evans, D., Hall, H. ve Brailsford, D. (1998). Linking electronic journals. *D-Lib Magazine*, 4 (11). 16 Ekim 2005 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/december98/12hitchcock.html> adresinden erişildi.

Holmquist, J. A. (1998). Survey on the use of electronic journals at Princeton(1997). H. E. Payne (Yay. Haz.), *Library and Information Services in Astronomy III ASP Conference Series*, 153. 10 Nisan 2005 tarihinde <http://www.eso.org/gen-fac/libraries/lisa3/holmquistj.html> adresinden erişildi.

Hoorn, E. ve Van der Graaf, M. (2006) Copyright issues in Open Access research journals: a authors perspective. *D-Lib Magazine*, 12 (2). 14 Şubat 2006 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/february06/vandergaaf/02vandergaaf.html> adresinden erişildi.

Hunter, K. (1998). Electronic journal Publishing: observations from inside. *D-Lib Magazine*. 4 July/August. 23 Mayıs 2005 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/july98/07hunter.html> adresinden erişildi.

Institute for the Future. (2002). *Final synthesis report of the e-journal user study*. (Rapor no: SR-786). 16 Mayıs 2005 tarihinde <http://ejust.stanford.edu/SR-786.ejustfinal.html> adresinden erişildi.

Karasözen, B. (2003). Kurumsal arşivler. F. Rukancı ve başkaları (Yay. Haz.), *Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri Sempozyumu Bildirileri*: 24 – 26 Ekim 2002 Bolu içinde (ss. 10 – 16). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Kaptan, S. (1991). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Keefer, A. (2001) Electronic journals, scholarly communication and libraries. *Textos universitaris de biblioteconomia i documentació*. No. 6. 27 Nisan 2005 tarihinde <http://www.ub.es/biblio/bid/06keefe2.htm> adresinden erişildi.

Keyhani, A. (1993). The Online Journal of Current Clinical Trials: An innovation in electronic journal publishing. *Database*, 16, 14-23.

King, D.W. ve Tenopir, C. (2001). Using and reading scholarly literature. *Annual Review of Information Science and Technology* 34, Medford, NJ: Information Today, Inc.

King, D. ve Tenopir, C. (2004) The scholarly journals and database pricing: threat or opportunity. Scholarly journal pricing. Chapter 3 (ed. Mackie-Mason, J.) Cambridge MIT Pres.

King, D.W., Tenopir, C., Montgomery, C. H. ve Aerni, S. E. (2003). Patterns of journal use by faculty at three diverse universities. *D-Lib Magazine*, 9 (10). 14 Haziran 2005 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/october03/king/10king.html#Tenopir-King-2000> adresinden erişildi.

King, D. W. ve Montgomery, C. H. (2002). After migration to an elektronik journal collection-impact on faculty and doctoral students. *D-Lib Magazine*, 8 (12). 17 Eylül 2005 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/december02/king/12king.html> adresinden erişildi.

King, D.W., Tenopir, C., Montgomery, C. H. ve Aerni, S. E. (2003). Patterns of journal use by faculty at three diverse universities. *D-Lib Magazine*, 9 (10). 14 Haziran 2005 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/october03/king/10king.html#Tenopir-King-2000> adresinden erişildi.

Kling R. ve Callahan, E. (2001) Electronic journals, the internet, and scholarly communication. Center for Social Informatics Working Paper No. WP- 01-04 10 Nisan 2005 tarihinde <http://www.slis.indiana.edu/CSI/WP/wp01-04B.html> adresinden erişildi.

Kling, R.ve Covi, L. (1997). Digital Libraries and the Practices of Scholarly Communication. Working Paper 97-03, Center for the Study of Social Informatics, Indiana University, Bloomington, IN. (See <http://www.slis.lib.indiana.edu/~kling/SCIT/SCIT97.HTM>).

Kling, R. ve Covi, L. (1995). "Electronic Journals and Legitimate Media in the Systems of Scholarly Communication." *The Information Society*. 11(4):261-271.

Kling, R. ve McKim, G. (2002a). Scholarly communication and the continuum of sholarly publishing. *Journal of the American Society for Information Science*, 50 (10): 890-906. 2 Ağustos 2005 tarihinde Wiley InterScience veri tabanından erişildi.

Kling, R., ve McKim, G. (2000b). Not just a matter of time: field differences and the shaping of electronic media in supporting scientific communication. *Journal of the American Society for Information Science*, 51, 1306-1320.

Küçük, M.E (2003, Aralık). *Bilimsel iletişim: Bilimsel iletişimde yeni eğilimler*. IX. Türkiye’de Internet Konferansı, İstanbul’da sunulan bildiri.

Kyrillidou, M. ve Young, M. (2004), *ARL Research Trends*, Association of Research Libraries, Washington, DC, 14 Mayıs 2005 <http://www.arl.org/stats/arlstat/04pub/04intro.html> adresinden erişildi.

Lancaster, F.W. (1995), The evolution of electronic publishing, *Library Trends*, 43 (4):s. 518-527. 24 Ağustos 2005 tarihinde http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m1387/is_n4_v43/ai_17096178 adresinden erişildi.

Lenares, D. (1999). Faculty use of electronic journals at research institutions. *Proceedings of the 9th Annual Conference of the Association of College & Research Libraries*, 9 April 1999, 329-334. 11 Mayıs 2005 tarihinde <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlvents/lenares99.pdf> adresinden erişildi.

Lougee, W. P. (2000). Scholarly journals in the late 20th century. *Library Collections, Acquisitions, & Tchnical Sevices*, 24: 239-

250. 22 Ağustos 2005 tarihinde Science Direct veri tabanından erişildi.
- Lustria, M. L. A. ve Case, D. O. (2005). The sparc initiative: a survey of participants and features analysis of their journals. *The Journal of Academic Librarianship*, 31 (3): 236-246. 29 Ağustos 2005 tarihinde Science Direct veritabanından erişildi.
- Mahe, A. (2003). Beyond usage: understanding the use of electronic journals on the basis of information activity analysis. *Information Research*, 9 (4). 8 Mayıs 2005 tarihinde <http://InformationR.net/ir/9-4/paper186.html> adresinden erişildi.
- Mahe, A., Andrys, C., ve Charton, G. (2000). How French research scientists are making use of electronic journals: a case study conducted at Pierre et Marie Curie University and Denis Diderot University. *Journal of Information Science*, 26 (15), 291-302.
- Machovec, G. (1997). Electronic journal market overview. 18 Ağustos 2005 tarihinde <http://www.coalliance.org/reports/ejournal.htm> adresinden erişildi.
- McKnight, C., Meadows, J., Pullinger, D. ve Rowland, F. (1994). ELVYN: Publisher and library working towards the electronic distribution and use of journals. *Proceedings of the First Annual Conference on the Theory and Practice of Digital Libraries* June 19–21, 1994 College Station, Texas, USA 17 Haziran 2005 tarihinde <http://www.csd.tamu.edu/DL94/paper/mcknight.html> adresinden erişildi.
- McKnight C. ve Price, S. (1999). A survey of author attitudes and skills in relation to article publishing in paper and electronic

journals. *Journal of Documentation*, 55 (5), 556-576. 29 Temmuz 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

Meadows, J. (1997). Can we really see where electronic journals are going?. *Library Management*, 18 (3): 151-154. 26 Temmuz 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

Merriman, J. (1992). The work of subscription agents. *ISA Issues*, s. 19.

Meyer, R. W. (1997). Monoploy powers and electronic journals. *Library Quarterly* 67 (4): 325-350

Mogge, D. (1999). Seven years of tracking electronic publishing: the ARL Directory of Electronic Journals, Newsletters and Academic Discussion Lists. *Library Hi Tech*, 17 (1), 17-25.

Monopoli, M., Nicholas, D., Georgiou, P. ve Korfitai, M. (2002) A User-Oriented evaluation of digital libraries: case study of electronic journals' service of the library and information service of the university of Patras, Greece." *ASLIB Proceedings* 54: 103–117.

Murphy, A. (2000). JSTOR Usage. *Ariadne*. 24, 12 Ekim 2005 tarihinde <http://www.ariadne.ac.uk/issue24/jstor/> adresinden erişildi.

National Science Foundation. (2003). *The Implications of Information Technology for Scientific Journal Publishing: A Literature Review*. Division of Science Resources Statistics, (NSF 03-323). Arlington, VA. 12 Eylül 2005 tarihinde <http://www.nsf.gov/statistics/nsf03323/secte.htm>

- Okerson, A. (1991). The Electronic Journal: what, whence, and when? *The Public-Access Computer Systems Review* 2, (1): 5–24. 18 Ağustos 2005 tarihinde <http://info.lib.uh.edu/pr/v2/n1/okerson.2n1> adresinden erişildi.
- Odlyzko, A. M. (1997). The slow evolution of electronic Publishing. *Electronic Publishing '97: New Models and Opportunities*, A. J. Meadows and F. Rowland, eds., ICCCPress, 1997, pp. 4-18
- Odlyzko, A. M. (1999). Competition and cooperation: Libraries and publishers in the transition to electronic scholarly journals. *Journal of Electronic Publishing*, 4 (4). 18 Haziran 2005 tarihinde <http://www.press.umich.edu/jep/> adresinden erişildi.
- Olsen, J. (1994). Electronic journals: implications for scholars. *Learned Publishing*, 7 (3), 167-176.
- Osburn, C. B. (1984). The place of the journal in the scholarly communications system. *Library Resources and Technical Services*, 28, 315-324.
- Pažur, I. ve Konjević, S. (2002). The use and the attitude of scientists from the Rudjer Boskovic Institute about electronic journals - a user study. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 45, 3-4. 18 Ağustos 2005 tarihinde <http://knjiznica.irb.hr/eng/anketa/electrocas.html> adresinden erişildi.
- Pedersen, S., ve Stockdale, R. (1999). What do readers think? A look at how scientific journal users see the electronic environment. *Journal of Scholarly Publishing*, 31 (1), 42-52.
- Pullinger, D. (1999). Academics and the new information environment: the impact of local factors on use of electronic journals. *Journal of Information Science*, 25 (2), 164–172. 27

Temmuz 2005 tarihinde Sage Publications veri tabanından erişildi.

Pullinger, D. ve Baldwin, C. (2002). *Electronic Journals and User Behavior*. Cambridge, UK: Deedot Pres.

Rao, M. K. (2001). Scholarly communication and electronic journals: issues and prospect for the academic and research libraries. *Library Review*, 50 (4): 169-175. 26 Temmuz 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

Rogers, S. (2001). Electronic journal usage at Ohio State University. *College & Research Libraries*, 62(1), 25-34.

Rowland, F. (1997). Print journals: fit for the future? *Adriadne* 7. 18 Ağustos 2005 tarihinde <http://www.ariadne.ac.uk/issue7/fytton/> adresinden erişildi.

Rowland, F., McKnight, C. ve Meadows, A.. J. (1995). *Project elvyn: an experiment in electronic journal delivery. Facts, figures and findings*. London: Bowker-Saur.

Rowlands, I., Nicholas, D. ve Huntington, P. (2004). *Scholarly communication in the digital environment: what do authors want? findings of an international survey of author opinion: project report*. Centre for Information Behaviour and the Evaluation of Research Department of Information Science City University. 18 Temmuz 2005 tarihinde <http://ciber.soi.city.ac.uk/ciber-pa-report.pdf> adresinden erişildi.

Rowlands, I., Nicholas, D. ve Huntington, P. (2005) Open access journal publishing: the views of some of the world's senior authors. *Journal of Documentation*, 61 (4): 497-519. 18 Kasım 2005 tarihinde Emerald veritabanından erişildi

Rowley, J. (2000). The question of electronic journals. *Library Hi Tech*, 18 (1), 46-54. 24 Haziran 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

Rusch-Feja, D. ve Siebeky, U. (1999). Evaluation of usage and acceptance of electronic journals: results of an electronic survey of Max Planck Society researchers, including usage statistics from Elsevier, Springer and Academic Press. *D-Lib Magazine*, 5 (10), 13 Haziran 2005 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/october99/rusch-feja/10rusch-feja-full-report.html> adresinden erişildi.

Salman, P. (2002). *Elektronik bilgi kaynaklarının seçimi ve değerlendirilmesi: hacettepe üniversitesi kütüphaneleri örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Salisbury, L. ve Noguera, E. (2003). Usability of e-journals and preference for the virtual periodicals room: a survey of mathematics faculty and graduate student. *Electronic Journal of Academic and Special Librarianship*, 4 (2). 29 Ağustos 2005 tarihinde http://southernlibrarianship.icaap.org/content/v04n03/Salisbury_I01.htm adresinden erişildi.

Schottlaender, B. C., Lawrence, G. S., Johns, C., Le Donne, C. ve Fosbender, L. (2004). *Collection management strategies in a digital environment: a Project of the Collection Management Initiative of the university of california libraries*. 16 Mayıs 2005 tarihinde <http://www.ucop.edu/cmi/finalreport/cmireportfinal.pdf> adresinden erişildi.

- Schonfeld, R. C., King, D. W., Okerson, A. ve Fenton, E. G. (2004). Library periodicals expenses: comparison of non-subscription of print and electronic formats on a life-cycle basis. *D-Lib Magazine*, 10 (1). 20 Ekim 2005 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/january04/schonfeld/01schonfeld.html> erişildi.
- Senders, J.W. (1981). I have seen the future and it doesn't work: the electronic journal experiment. In Scholarly publishing in an era of change: *Proceedings of the Society for Scholarly Publishing 2nd annual meeting*, June 1980, Minneapolis, 8-9. Washington: Society for Scholarly Publishing.
- Schauder, D. (1994). Electronic publishing of professional articles: attitudes of academics and implications for the scholarly communication industry. *Journal of American Society for Information Science*, 45 (2): 73-100. 2 Ağustos 2005 tarihinde Wiley InterScience veri tabanından erişildi.
- Smith, E. (2003). Changes in faculty reading behaviours: the impact of electronic journals on the university of georgia. *The Journal of Academic Librarianship*, 29 (3): 162-168. 2 Ağustos 2005 tarihinde Science Direct veri tabanından erişildi.
- Stewart, L. (1996). User acceptance of electronic journals: interviews with chemists at Cornell University. *College & Research Libraries*, 57 (4),339-349.
- Speier, C., Palmer, J, Wren, D. ve Hahn, S. (1999). Faculty perceptions of electronic journals as scholarly communication: A question of prestige and legitimacy. *Journal of the American Society for Information Science*, 50 (6): 537-543. 2 Ağustos 2005 tarihinde Wiley InterScience veri tabanından erişildi.

Swan, A. ve Brown, S. (2004). *JISC/OSI journal authors survey report, Key Perspectives*, Truro, 18 Ekim 2005 tarihinde http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/JISCOAreport1.pdf adresinden erişildi.

Talja, S. ve Maula, H. (2003). Reasons for the use and non-use of electronic journals and databases- a domain analytic study in four scholarly disciplines. *Journal of Documentation*, 59 (6): 673-691. 26 Temmuz 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

Tenopir, C. (2002) Electronic or print: are scholarly journals still important? *Serials*, 15, 111-115.

Tenopir, C. (2003a). Electronic publishing: research issues for librarians and users. *Library Trends*, 51 (4), 614-635.

Tenopir, C. (2003b). What user studies tell us. *Library Journal*, 128 (1), 32

Tenopir, C. ve King, D. W. (1997). Trends in scientific scholarly journal publishing in the U.S. *Journal of Scholarly Publishing*, 28, 135-170.

Tenopir, C. ve King, D. (1998, 23-25 April). *Designing the future of electronic journals with lessons learned from the past: economic and use patterns of scientific journals*. Socioeconomic Dimensions of Electronic Publishing Workshop Proceedings, 11 – 17. 28 Ağustos 2005 tarihinde IEEE Xplore Library veri tabanından erişildi.

Tenopir, C. ve King, D. W. (1998b). Designing electronic journals with 30 years of lessons from print. *Journal of Electronic Publishing*, 4 (2). 18 Mayıs 2005 tarihinde

<http://www.press.umich.edu/jep/04-02/king.html> adresinden erişildi.

Tenopir, C. ve King, D. (1998a, 23-25 April). *Designing the future of electronic journals with lessons learned from the past: economic and use patterns of scientific journals*. Socioeconomic Dimensions of Electronic Publishing Workshop Proceedings, 11 – 17. 28 Ağustos 2005 tarihinde IEEE Xplore Library veri tabanından erişildi.

Tenopir, C. ve King, D. W. (2001). Lessons for the future of journals. *Nature*, 4 (13), 672-674.

Tenopir, C. ve King, D.W. (2000). *Towards Electronic Journals: Realities for Scientists, Librarians, and Publishers*. Washington, D.C.: Special Libraries Association.

Tenopir, C. ve King, D.W. (2002). Electronic journals and user behavior. *Learned Publishing*, 15, 259-265.

Tenopir, C., King, D. W., Boyce, P., Grayson, M., Zhang, Y. ve Ebu, M. (2003). Patterns of journal use by scientists through three evolutionary phases. *D-Lib Magazine*, 9 (5). 12 Haziran 2005 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/may03/king/05king.html> adresinden erişildi.

Tomney, H. ve Burton, P. (1998). Electronic journals: a study of usage and attitudes amongs academics. *Journal of Information Science*, 24 (6), 419-429. 27 Temmuz 2005 tarihinde Sage Publications veri tabanından erişildi.

Tonta, Y. (2000). Elektronik yayıncılıkta son gelişmeler. *Bilgi Dünyası*, 1 (1), 89-132.

- Turoff, M. (1978). The EIES experience: electronic information exchange system. *Bulletin of the American Society for Information Science*, 4, 9-10.
- Uçak, N. (1997). *Bilim Adamlarının Bilgi Arama Davranışları ve Bunları Etkileyen Nedenler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vaughan, K. T. L. (2003). Changing use patterns of print journals in the digital age: impacts of electronic equivalents on print chemistry journal use. *Journal of American Society for Information Science*, 54 (12): 1149-1152. 2 Ağustos 2005 tarihinde Wiley InterScience veri tabanından erişildi.
- Woo, H. (2005). The 2004 user survey at the university of hong kong libraries. *College & Research Libraries*, 66 (2): 115-135. 23 Ağustos 2005 tarihinde ArticleFirst veri tabanından erişildi.
- Whitley, R. (2000). (2nd ed.) The intellectual and social organization of the sciences. Oxford: Clarendon Press.
- Woodward, H., Rowland, F., McKnight, C., Pritchett, C. ve Meadows, J. (1998). Café Jus: an electronic journals User Survey. *Journal of Digital Information*, 1 (3). 25 Mayıs 2005 tarihinde <http://jodi.ecs.soton.ac.uk/Articles/v01/i03/Woodward/> adresinden erişildi.
- Woodward, H., Rowland, F., McKnight, C. ve Pritchett, C. (1997). Electronic journals: myths and realities. *Library Management*, 18 (3): 155-162. 22 Haziran 2005 tarihinde Emerald veri tabanından erişildi.

EK
AKADEMİSYENLERİN ELEKTRONİK DERGİ KULLANIM ANKETİ

Sayın öğretim elemanı,
Ankara Üniversitesi akademisyenlerinin elektronik dergi kullanımını çeşitli değişkenlere göre ortaya koymayı amaçlayan bir yüksek lisans araştırması için sizlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu anketi cevaplamak suretiyle vereceğiniz bilgiler araştırmamıza önemli bir katkı sağlayacaktır.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Can BESİMOĞLU
A. Ü. Ziraat Fakültesi Kütüphanesi

1. Yaşınız

1.1()20-29 1.2()30-39 1.3()40-49 1.4()50-59 1.5()60+

2. Ünvanınız

2.1() Profesör 2.3() Yardımcı Doçent 2.5() Araştırma Görevlisi
2.2() Doçent 2.4() Öğretim Görevlisi 2.6() Uzman/Okutman

3. Çalışmalarınızda bilimsel dergilerden yararlanma durumunuz nedir? (Yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz)

3.1() Çalışma alanımla ilgili bilimsel dergilerin çoğunu sürekli olarak izlerim.
3.2() Çalışma alanımla ilgili birkaç dergiyi sürekli olarak izlerim.
3.3() Gerektiği zaman ilgili makalelere erişebilmek amacıyla dergileri kullanırım.
3.4() Bilimsel dergileri nadiren kullanırım.
3.5() Diğer(Yazınız).....

4. Bilimsel dergileri en çok hangi amaçla kullanırsınız ? (Yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz)

4.1() Araştırma yapmak amacıyla
4.2() Eğitim ve öğretim amacıyla
4.3() Bilgilerimi güncellemek ve yenilikleri takip etmek amacıyla
4.4() Diğer(Yazınız).....

5. Bilimsel dergi seçerken/kullanırken tercihinizi aşağıdaki seçeneklerden hangileri en çok etkilemektedir? (En önemli bulduğunuz 2 seçeneği önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar sıralayınız)

5.1() Çalışma alanımla ilgili olması
5.2() Citation İndekslerde yer alması
5.3() Konu İndekslerinde yer alması
5.4() Editörün, yayın kurulunun ve hakemlerin güvenilirliği
5.5() Güncel olması (Çıkış Aralığının sık olması)
5.6() Kolay erişilir olması
5.7() Erişim maliyetinin düşük olması
5.8() Daha önceden kullandığım ve güvendiğim bir yayın olması
5.9() Diğer(Yazınız).....

6. Bilimsel dergilere erişmede en çok tercih ettiğiniz yollar nelerdir? (En önemli bulduğunuz 2 seçeneği önem sırasına 1'den 2'ye kadar işaretleyiniz)

6.1() Ankara Üniversitesi elektronik kütüphane web sayfası aracılığıyla
6.2() Derginin web sayfası aracılığıyla
6.3() Google, Yahoo vb. arama motorları aracılığıyla
6.4() Diğer kurum kütüphanelerinin web sayfaları aracılığıyla
6.5() Fakülte kütüphanesindeki basılı dergi koleksiyonu aracılığıyla
6.6() Abone olduğum basılı dergiler aracılığıyla
6.7() Diğer üniversite ve kurumların kütüphaneleri aracılığıyla
6.8() ULAKBİM aracılığıyla
6.9() Diğer(Yazınız).....

7. Dergilere hangi ortamda erişmek istiyorsunuz ?

- 7.1() Elektronik ortamda
- 7.2() Basılı ortamda
- 7.3() Hem basılı hem elektronik ortamda

8. Elektronik dergileri kullanma sıklığınız nedir ?

- 8.1() Hergün
- 8.2() Haftada birkaç kez
- 8.3() Ayda birkaç kez
- 8.4() Yılda birkaç kez
- 8.5() Hiç

9. Sizce elektronik dergilerin avantajları hangileridir? (En önemli bulduğunuz 2 seçeneği önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretleyiniz)

- 9.1() Basılılara göre güncel olması
- 9.2() İstenen zamanda erişilebilmesi
- 9.3() İstenen mekandan erişilebilmesi
- 9.4() Farklı erişim noktalarından (makale başlığı, yazar, konu vb.) makalelere erişim sağlanması
- 9.5() Basılı çıktı alınabilmesi
- 9.6() Duyuru hizmetleri sunması
- 9.7() Tarama hizmetleri sunması
- 9.8() Görsel işitsel öğelerin olması
- 9.9() Diğer(Yazınız).....

10. Sizce elektronik dergilerin dezavantajları aşağıdakilerden hangileridir? (En önemli bulduğunuz 2 seçeneği önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretleyiniz)

- 10.1() Dergilerin eski sayılarının elektronik formatta bulunmaması/erişilememesi
- 10.2() Bilgisayar ekranından okumanın güçlüğü
- 10.3() Kullanımının bilgi ve beceri gerektirmesi
- 10.4() Düşük görüntü kalitesi
- 10.5() İnternet ya da ağ gibi teknik alt yapı gerektirmesi
- 10.6() Basılı dergiler gibi rahat kullanılmaması
- 10.7() Dezavantajı yok.
- 10.8() Diğer(Yazınız).....

11. Elektronik dergileri kullanırken aşağıdaki sorunlardan hangileriyle karşılaşıyorsunuz? (En önemli bulduğunuz 2 seçeneği önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretleyiniz)

- 11.1() Çalışma alanımla ilgili elektronik dergileri bulmakta zorlanıyorum.
- 11.2() Elektronik dergilere erişirken teknik sorunlarla (bağlantıların çalışmaması, yanlış yere yönlendirmesi, kullanıcı adı ve şifre istemesi vb.) karşılaşıyorum.
- 11.3() Elektronik dergileri ekrandan okurken zorlanıyorum.
- 11.4() Elektronik dergiler ve İnternet kullanımı çok fazla bilgi ve beceri gerektiriyor.
- 11.5() Elektronik dergilere kampüs dışından erişemiyorum.
- 11.6() Sorunlarla karşılaşmıyorum.
- 11.7() Diğer(Yazınız).....

12. Sizce elektronik dergiler bilimsel dergi kullanım alışkanlıklarınızı ne şekilde etkiledi? (En önemli bulduğunuz 2 seçeneği önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretleyiniz)

- 12.1() Daha fazla dergiye erişmemi/kullanmamı sağladı.
- 12.2() Farklı disiplinlere ait dergilerden haberdar olmamı/erişmemi sağladı.
- 12.3() Alanımla ilgili dergi ve makalelere daha rahat ulaşmamı sağladı.
- 12.4() Basılı dergileri daha az kullanmama neden oldu.
- 12.5() Dergi kullanma alışkanlığımı etkilemedi.
- 12.6() Diğer(Yazınız).....

13. Elektronik dergileri kullanırken ve makale ararken daha çok nasıl bir tarama stratejisi izliyorsunuz? (En önemli bulduğunuz 2 seçeneği önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretleyiniz)

- 13.1() Konuya göre anahtar kelimeyle tarama yapıyorum.
13.2() Makalenin ismine göre tarama yapıyorum.
13.3() Yazar adına göre tarama yapıyorum.
13.4() Dergi adına göre tarama yapıyorum.
13.5() Diğer(Yazınız).....

14. Makalenizin yayınlanmasını istediğiniz bilimsel derginin seçiminde dikkat ettiğiniz özellikler nelerdir? (En önemli bulduğunuz 2 seçeneği önem sırasına göre 1'den 2'ye kadar işaretleyiniz)

- 14.1() Citation İndekslerde yer alması
14.2() Konu İndekslerinde yer alması
14.3() Editörün, yayın kurulunun ve hakemlerin güvenilir olması
14.4() Akademik yükselme kriterlerinde kabul gören bir yayın olması
14.5() Çalışma alanıyla ilgili bilinen/popüler bir dergi olması
14.6() Diğer(Yazınız).....

15. Makalenizi yayınlamak istediğiniz derginin hangi formatta olmasını tercih edersiniz?

- 15.1() Elektronik ortamda yayınlanması
15.2() Hem elektronik hem de basılı ortamda yayınlanması
15.3() Sadece basılı ortamda yayınlanması

16. Açık Erişim hakkında bilgi sahibi misiniz?

- 16.1() Bilgi sahibi değilim 16.2() Kısmen bilgi sahibiyim 16.3() Bilgi sahibiyim

17. Aşağıda verilen Açık Erişim kaynaklarından hangilerini kullanıyorsunuz?

- 17.1() Açık Arşivler(ArXiv, Ankara Üniversitesi Açık Arşivi vb.)
17.2() Açık Erişim dergileri (ücretsiz dergiler)
17.3() Yazarların web sayfalarındaki kaynaklar (makale, bildiri, sunum vb.)
17.4() Açık erişim kaynaklarını kullanmıyorum.
17.5() Diğer(Yazınız).....

18. Ankara Üniversitesi'nin alanınızda abone olduğu elektronik dergilerden ne kadar haberdarsınız?

- 18.1() Hiçbirinden haberdar değilim.
18.2() Belli birkaç dergiden haberdarım.
18.3() Konuyla ilgili olan dergilerin hepsinden haberdarım.

19. Ankara Üniversitesi'nin alanınızla ilgili oluşturduğu elektronik dergi koleksiyonunu yeterli buluyor musunuz?

- 19.1() Yetersiz
19.2() Kısmen yeterli
19.3() Yeterli
19.4() Konuyla ilgili fikrim yok

20. Elektronik dergi kullanımı konusunda eğitime/tanıtıma ihtiyaç duyuyor musunuz?

- 20.1() Hayır 20.2() Evet

21. Üniversite ve / veya fakülte kütüphanesinden bu konuda eğitim/yardım alıyor musunuz?

- 21.1() Hiç 21.2() Bazen 21.3() Sıklıkla

22. Sizce bu konuda tanıtım/eğitim ne şekilde olmalı?(1'den 2'ye kadar sıralayınız.)

- 22.1() Düzenli olarak elektronik dergileri ve veritabanlarını tanıtıcı toplantılar yapılmalı
22.2() Fakülte kütüphanecisi tarafından bireylere tanıtım yapılmalı
22.3() Fakülte kütüphanecisi tarafından gruplara tanıtım yapılmalı
22.4() Veritabanları ve elektronik dergileri içeren tanıtıcı kılavuzlar hazırlanmalı
22.5() Ankara Üniversitesi E-kütüphane web sayfası aracılığıyla tanıtım yapılmalı
22.6() Diğer(Yazınız).....

23. Bu araştırma kapsamında elektronik dergilerle ilgili varsa görüş ve önerileriniz nelerdir? Lütfen yazınız. (Arka sayfayı kullanabilirsiniz)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Can Besimoğlu
Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara 09.04.1981

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Arşivcilik Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Hürriyet Gazetesi
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Muhlis
Erkmen Kütüphanesi

İletişim

E-Posta Adresi : canbesimoglu@yahoo.com